

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI

ZEMĚPISNÉ

ROČ. 81

3

ROK 1976

ACADEMIA

SBORNÍK ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ
ИЗВЕСТИЯ ЧЕХОСЛОВАЦКОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА
JOURNAL OF THE CZECHOSLOVAK GEOGRAPHICAL SOCIETY

Redakční rada:

JAROMÍR DEMEK, VLASTISLAV HÄUFLER, RADOVAN HENDRYCH, VÁCLAV KRÁL (vedoucí redaktor), JOZEF KVITKOVIČ, MIROSLAV MACKA, LUDVÍK MIŠTERA, FRANTIŠEK NEKOVÁŘ, MILOŠ NOSEK, PAVOL PLESNÍK, JOSEF RUBÍN (výkonný redaktor)

OBSAH

HLAVNÍ ČLÁNKY

- J. Pelíšek: Pohřbené půdy a fasilní zvětraliny ve vrcholovém pásmu Šumavy . . . 161
Begrabene Böden und fossile Verwitterung in der Gipfelzone von Šumava
(Böhmerwald)
- I. Kupčík: Nedokončené soubory československých topografických map 167
Die unbeendeten Gesamtwerke der tschechoslowakischen topographischen Karten
- L. Mištera: K sedmdesátinám univ. prof. dr. O. Tichého, CSc. 178
- P. Plesník: K šestdesátinám prof. RNDr. M. Lukníša, DrSc. 182
- M. Macka: K šedesátinám prof. dr. M. Blažka 188

ROZHLEDY

- M. Střída, J. Runštuková: Československá geografická literatura za rok 1975 . 192
Bibliography of Czechoslovak Geography in 1975

ZPRÁVY

K sedmdesátinám doc. dr. ing. J. Madara (*L. Mištera*) 210 — Šedesát let Jiřího Václava Horáka (*D. Trávníček*) 212 — Životní jubilea našich geografů (*Kolektiv*) 213 — Nedožití sedmdesátiny univ. prof. RNDr. K. Kuchaře (*L. Mucha*) 214 — Univ. doc. RNDr. J. Janka, CSc., zemřel (*L. Mištera*) 214 — Za RNDr. V. Smotlachou (*J. Rubín*) 215 — Památce prof. C. Trolla (*V. Král*) 215 — Šestý sjezd Geografického občestva SSSR v Tbilisi 1975 (*J. Demek*) 217 — VII. mezinárodní konference o meteorologii Karpat (*M. Nosek*) 219 — 100 let hydrologie na území ČSSR (*Č. Brázda*) 219 — Symposium Cestovní ruch jako činitel národního a regionálního rozvoje (*S. Šprincová*) 220 — Analýza a prognóza bytové situace v územích ČSSR (*A. Anderle*) 221

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ

ROČNÍK 1976 • ČÍSLO 3 • SVAZEK 91

JOSEF PELÍŠEK

POHŘBENÉ PŮDY A FOSILNÍ ZVĚTRALINY VE VRCHOLOVÉM PÁSMU ŠUMAVY

Studium pohřbených a fosilních půd a zvětralin v horských oblastech má velký význam pro poznání vývoje a změn půdotvorného prostředí, zejména klimatu (resp. paleoklimatu), režimu podzemní vody, vegetace aj. Pohřbené půdy jsou v horských oblastech zpravidla jen málo zachovalé. Nalézají se hlavně ve vrcholových plochých terénech s žádnou nebo jen velmi slabou vodní erozí.

V posledních letech byla nalezena ve vrcholové oblasti Šumavy řada odkrytů a profilů s pohřbenými a fosilními půdami a zvětralinami, jejichž studium přineslo řadu cenných poznatků. Výzkumné práce byly prováděny v letech 1962–68 a to zejména v širší oblasti Horské Kvildy a v oblasti Plechého.

Ze všech studovaných profilů vybrány byly typické s dobrou stratigrafií z oblasti jižní části Šumavy (Plechý) a zčásti severní (Horská Kvilda, vrchol Poledníku), které mají význam paleopedologický a pedogeografický.

Profil u Jeleního pod Plechým (nadm. výška 860 m).

- 0– 6 cm, surový povrchový humus, A₀-horizont
- 6– 15 cm, šedá písčitohlinitá zemina humózní, A₁, horizont
- 15– 25 cm, šedobělavá hlinitopísčítá zemina, slehlá, A₂, podzol, ochuzený horizont
- 25– 44 cm, rezivookrová písčitohlinitá zemina s mírným barevným přechodem dospodu, B, podzolový obohacený horizont
- 44– 62 cm, světle okrová hlinitopísčítá zemina s drobným šterkem, Cd
- 62– 65 cm, tmavošedá písčitohlinitá zemina, A_{1f}
- 65– 80 cm, naosedle bělavá hlinitopísčítá zemina dosti slehlá, A_{2f}-podzolový pohřbený ochuzený horizont
- 80– 86 cm, tmavohnědá a místy až černohnědá písčitohlinitá zemina značně slehlá, ortštejn (fosilní), Bortf
- 86–100 cm, sytě rezivá písčitohlinitá zemina s mírným barevným přechodem dospodu, B_f, podzolový obohacený horizont
- 100–148 cm, světle okrová hlinitopísčítá zemina s drobným šterkem, Cd
- 142–150 cm, okrovobělavá hlinitopísčítá zemina slehlá, A_{2f}, podzolový ochuzený horizont
- 150–160 cm, okrovorezivá písčitohlinitá zemina dosti slehlá, B_{1f}, podzolový obohacený horizont
- 160–180 cm, světle rezivá hlinitopísčítá zemina s drobným šterkem, B_{2f}, podzolový obohacený horizont

180—330 cm, světle našedle okrové soliflukčně vrstevnaté souvrství hlinitopísčitých zemín s hrubě krupnatým pískem a drobným ostrohranným šterkem žulovým

> 330 (do 400) cm, hrubě krupnatě rozpadavá žula, zbytek fosilního předkvartérního zvětrávacího pláště.

Profil je tvořen ve svrchní části tzv. recentním železitým podzolem, v podloží pak pohrbeným podzolem humusoželezitým a pohrbeným podzolem železitým na zvětralinách žuly. Báze profilu je zbytek předkvartérního zvětralinového pláště žuly.

Zrnitostně či granulometricky jsou to uloženiny převážně písčitohlinité (obsah jílu 26—30 %) a jen báze profilu je hlinitopísčitá (jíl 15—16 %). Obsah fyzikálního jílu ($\varnothing < 0,002$ mm) výrazně v profilu dokumentuje obohacené B-horizonty podzolových typů. Také obsah humusu je ve zvýšeném množství v obohacených Bh-horizontech. Zrnitostní rozbory i obsah humusu velmi dobře charakterizují složitou stratigrafii tohoto profilu s pohrbenými půdami.

Popis profilu západně od Horské Kvildy:

- 0— 5 cm, šedá písčitohlinitá zemina, A₀+A₁
- 5— 24 cm, našedle bělavá písčitohlinitá zemina dosti slehlá, A₂
- 24— 28 cm, tmavě šedohnědá písčitohlinitá zemina, dosti slehlá, měkký ortštejn, B-ort
- 28— 50 cm, oranžově rezivá písčitohlinitá zemina s mírným barevným přechodem dospodu, B-
- 50— 92 cm, světle okrová písčitá zemina s drobným šterkem, Cd
- 92— 98 cm, světle šedá hlinitopísčitá zemina dosti slehlá, podzolový ochuzený a pohrbený A₂-
- 98—103 cm, černohnědá písčitohlinitá zemina nepravidelné mocnosti, dosti slehlá, pohrbený ortštejn B-ort
- 103—112 cm, rezivá písčitohlinitá zemina s lupenitou strukturou, na povrchu lupenitých vrstviček černohnědé povlaky humusu; pohrbený obohacený podzolový, B₁-hor.
- 112—128 cm, rezivá písčitohlinitá zemina s mírným barevným přechodem dospodu, B₂-
- 128—190 cm, našedle okrová hlinitopísčitá zemina s drobným šterkem a krupnatým pískem, Cd-
- 190+225 cm, šedozelenavá písčitohlinitá zemina ve svrchní části slabě vrstevnatá, slehlá, fosilní glejový horizont G-
- 225—250 cm, písčitohlinitá zemina okrově a rezivě nepravidelně vrstevnatá s kryogenními zjevy, vrstva soliflukčně — kryogenní geneze
- > 250 (do 320) cm, měkká zvětralina ruly s ostrůvky měkkých, z části kaolinizovaných živců, zbytek fosilního zvětralinového předkvartérního pláště.

Profil je tvořen v povrchové části recentním humusoželezitým podzolem a v podloží je pohrbený humusoželezitý podzol, pak pohrbený glej a báze profilu je zbytek fosilního zvětralinového pláště.

Zrnitostně je to profil převážně písčitohlinitý (jíl 24—32 %) a jen bazální vrstva šedozelenavého gleje je rázu lehké hlíny. Také obsah humusu dobře charakterizuje jednotlivé vrstvy tohoto profilu, zejména obohacené B-horizonty.

Zajímavý profil byl studován u Zhůří (1150 m n. m.) na plochem horském terénu. Pod recentním humusoželezitým podzolem je vrstva písčité rulové zvětraliny a v podloží je pak horizont šedozelenavého pohrbeného gleje o mocnosti

30 cm. Báze profilu je tvořena rulovou zvětralinou, která je výrazně pozměněna kryogenními periglaciálními procesy. V této zvětralíně jsou místy živce zkaolinizovány a místy se objevuje skvrnitě červenavé zbarvení (asi hydrohaematit). Je to opět zbytek zvětralínového pláště předkvartérního stáří.

Zrnitostně střídají se tu zeminy písčitohlinité a lehčí hlíny s obsahem jílu 22–42 %. Humus je hlavně ve svrchních vrstvách, do spodin klesá pod 1 %.

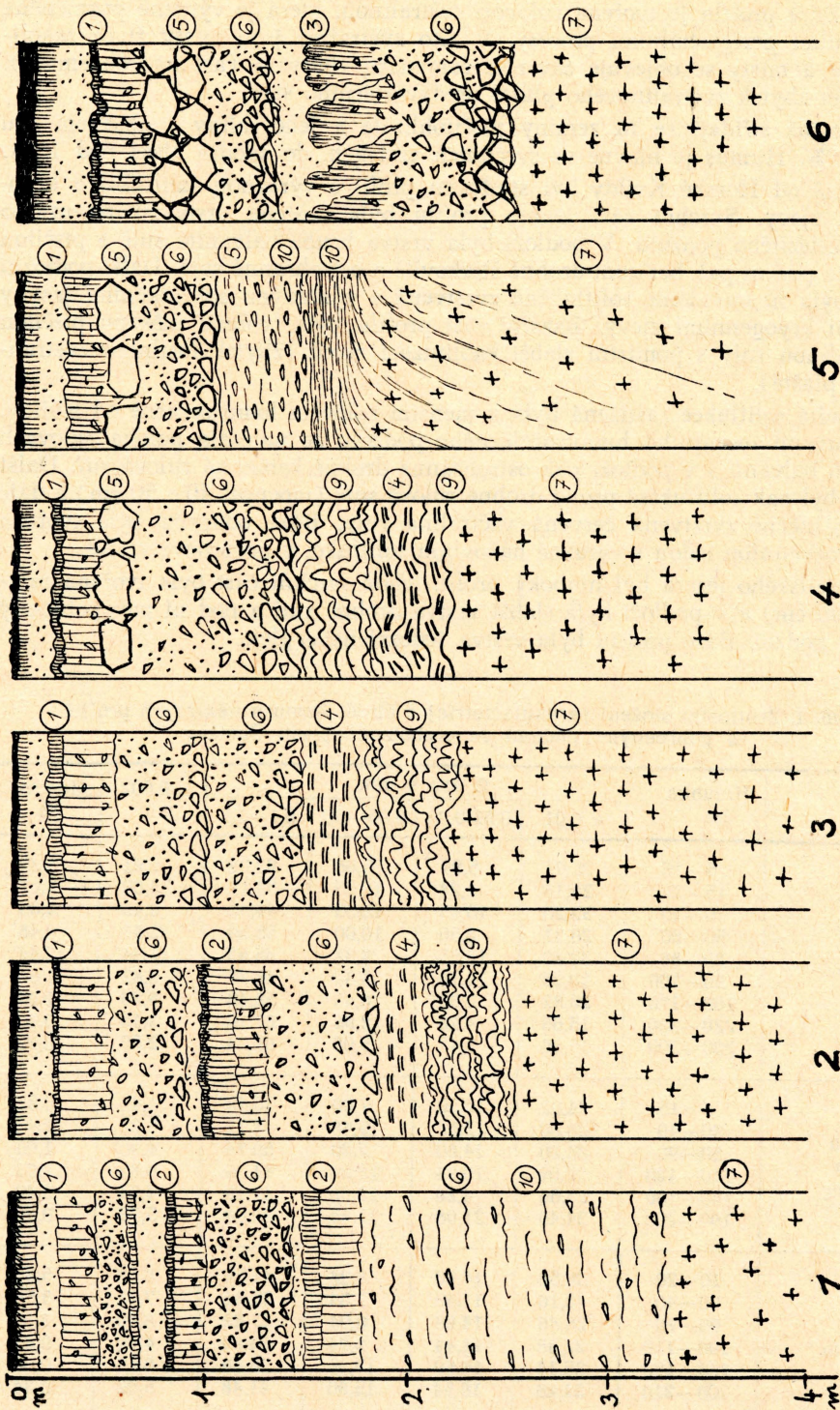
Severně od Horské Kvildy byl studován profil s výraznou soliflukcí a kryogenními zjevy. Svrchní část tohoto profilu byla tvořena vrstvami recentního humusoželezitého podzolu. V podloží byla vrstva hrubé balvanité sutě s písčitou příměsí a pod ní pak horizont drobně šterkovité a ostrohranné sutě. Další podložní vrstva byla nepravidelně soliflukčně zvrstvená s výraznými soliflukčními jazyky a jinými kryogenními zjevy. Bazální část profilu byla tvořena měkkou písčitou rozvětralínou ruly s pomístní slabší kaolinizací živců (zbytek fosilního zvětralínového pláště).

Hákovitá soliflukce zastížená byla v menším rulovém lomu severně od Kvildy. Pod vrstvami recentního humusoželezitého podzolu se našla poloha rulových plochých balvanů a v podloží pak ostrohranná drobně kamenitá rulová suť. Další podloží byl pak soliflukční proud drobné rulové sutě (mocnost 40–50 cm) a dále pak soliflukčně zvrstvená červená zvětralina ruly. Báze odkryvu byla tvořena měkce rozvětralou rulou s výrazně hákovitou soliflukcí v povrchové vrstvě.

U Prášílského jezera byl hluboký profil, jehož svrchní část byla tvořena rašelinou (60 cm) a v podloží byla slabší vrstva drobné suti a pod ní pak pohřbený železitý podzol. Báze profilu byla vrstva šedozeleného gleje.

Tab. 1. Zrnitostní složení (granulometrie) a obsah humusu některých profilů s pohřbenými půdami ve vrcholové oblasti Šumavy

Místo	Hloubka cm	Ø zrn v mm				< 0,002 mm	Humus %
		< 0,01	0,01–0,05	0,05–0,1	0,1–2,0		
Jelení — Plechý 890 m	5–15	25,94	5,94	5,08	63,04	4,91	4,35
	15–25	28,10	8,24	10,55	53,11	4,00	2,62
	30–40	33,20	10,45	12,03	44,32	6,45	2,05
	50–60	26,31	8,30	10,00	55,39	5,48	0,48
	80–86	32,40	12,65	9,32	45,63	11,34	12,44
	90–100	30,25	14,16	8,82	46,77	6,82	1,82
	160–170	26,82	8,35	6,43	58,40	5,26	1,35
	220–230	15,66	4,28	12,96	67,10	3,15	0,40
290–300	15,66	5,42	5,08	68,04	2,82	0,32	
Horská Kvilda 1100 m	5–15	24,02	12,50	7,00	36,48	4,41	6,82
	30–40	28,60	12,58	15,48	43,34	6,22	2,43
	80–90	28,20	14,80	7,26	59,74	4,06	1,05
	110–120	32,56	10,94	12,20	44,30	6,85	11,63
	150–160	25,66	4,28	12,96	47,10	4,34	0,40
	190–200	34,40	21,08	11,46	33,06	5,72	0,66
Zháří 1150 m	10–20	36,58	14,90	6,98	41,54	5,55	5,80
	30–40	42,16	13,46	7,54	36,84	7,21	3,56
	60–70	28,46	14,88	9,04	47,62	3,40	1,06
	100–110	22,68	14,44	8,24	54,64	4,00	0,47
	150–160	35,14	16,50	12,90	35,46	6,16	0,50
	200–210	24,18	18,54	15,80	41,48	5,02	0,34

Profily kvartérních sedimentů a pohřbených půd ve vrcholovém pásmu Šumavy
 1. Jelení pod Plechým (860 m). 2. Horská Kvilda (západně) 1070 m. 3. Zhůří 1150 m. 4. Horská Kvilda (severně) 1060 m.
 svah při vrcholu Poledníku 1170 m.

V několika profilech našel se pohřbený humusoželezitý podzol pod vrstvou hrubé až balvanité sutě (mocnost 80–100 cm) a nejspodnější vrstvu tvořila drobná suť.

Ve vrcholových oblastech Šumavy zjištěny byly tyto pohřbené půdní typy:

1. pohřbené železité podzoly
2. pohřbené humusoželezité podzoly
3. pohřbené gleje

Pohřbené gleje nalézají se vždy ve spodních partiích profilů pod pohřbenými podzoly. Tyto pohřbené gleje jsou velmi zajímavé půdní typy, které vznikaly v pleistocénu vlivem stagnující vody ve svrchních půdních vrstvách na stále zmrzlých spodinách během glaciálních, resp. stadiálních období.

Uvedené pohřbené půdní typy možno stratigraficky zařadit do kvartéru a to hlavně do pleistocénu.

Pohřbené podzoly jsou úplně shodné stratigraficky, zrnitostně i chemicky s dnešními podzoly, které pokrývají vrcholové oblasti Šumavy. Z toho možno usuzovat, že pohřbené podzoly tvořily se zhruba asi za podobných půdotvorných podmínek jaké jsou v této oblasti dnes. Pohřbené gleje vznikaly asi v mnohem chladnějších, resp. arktických podmínkách s tvorbou trvale zmrzlé půdy a tvorbou kryogenních zjevů.

Jako kryogenní formy jsou v profilech vyvinuty soliflukční zjevy, zvířené půdy, mrazové klíny a sutě (hrubé až balvanité a drobně šterkovité).

Pod uloženinami kvartéru nalézají se místy zbytky předkvartérního zvětralinového pláště. Jsou to horniny krystalinika zvětralé průměrně do 4–6 m, lokálně s různě silně kaolinizovanými živci a místy skvrnitě červeně zbarvené. Na některých místech jsou in situ, místy jsou soliflukčně přemístěné s různým obsahem horninových pevných a ostrohranných úlomků nebo peckovitých zbytků hornin s vyšším obsahem SiO_2 . Místy, zejména v jižní části Šumavy, objevují se buď osaměle nebo ve skupinách kopulovité formy žulových balvanů o výškách 1,50–3 m jako zbytky předkvartérního tropického zvětrávání.

Z á v ě r

Ve vrcholové oblasti Šumavy nalézají se profily kvartérních uloženin s pohřbenými půdami. Byly tu zjištěny pohřbené podzoly železité a humusoželezité a pohřbené gleje. Ve svrchních partiích kvartérních uloženin nalézají se pohřbené podzoly, ve spodních vrstvách pak pohřbené šedozelenavé gleje. Gleje vznikaly asi vlivem stagnující vody na stále zmrzlém podloží. Pohřbené podzoly a gleje lze zařadit do kvartéru a to hlavně do pleistocénu. Pohřbené podzoly železité a humusoželezité jsou shodné s podzoly na dnešním povrchu vrcholové oblasti Šumavy a vznikaly tedy v pleistocénu za podobných půdotvorných podmínek. Gleje se tvořily ve studených obdobích arktického rázu.

Jako kryogenní formy jsou v profilech vyvinuty soliflukce, zvířené půdy, mrazové klíny a různé hrubé sutě.

Pod uloženinami kvartéru nalézají se místy zbytky předkvartérního zvětralinového pláště se slabší kaolinizací živců.

Vysvětlivky k vrstvám:

1. recentní podzol, 2. pohřbený podzol, 3. podzol pohřbený s mrazovými klíny, 4. glejový horizont pohřbený, 5. balvanitá suť, 7. navětralé a rozpadavé horninové podloží (zbytek lateritizace), 8. hnízda žkaolinizované zvětralin, 9. kryogenně zvířené vrstvy, 10. soliflukce.

Literatūra

- DĚMEK J. a kol.: Geomorfologie Českých zemí. Academia, Praha 1965.
LOŽEK V.: Příroda ve čtvrtohorách. Academia, Praha 1973.
PELIŠEK J.: Výšková půdní pásmitost střední Evropy. Academia, Praha 1966.
PELIŠEK J.: Půdy lesních oblastí Šumavy. Lesnictví 17:8, 1971.
SEKYRA J.: Kvartérně geologické a geomorfologické problémy krkonošského krystalika. Opera Corcontica, roč. 1, 1964 (str. 7—24).

BEGRABENE BÖDEN UND FOSSILE VERWITTERUNGEN IN DER GIPFELZONE VON ŠUMAVA (BÖHMERWALD)

In dem Gipfelgebiet von Šumava kommen Profile der Quartärablagerungen mit begrabenen Böden vor. Es wurden hier begrabene Eisenpodsole und Humuseisenpodsole sowie begrabene Gleye ermittelt. In den oberen Partien der Quartärablagerungen befinden sich begrabene Podsole, in den unteren Schichten dann begrabene graugründliche Gleye. Die Gleye entstanden wahrscheinlich unter dem Einfluß der Staunässe auf Permafrostunterliegende. Die begrabenen Podsol- und Gleyeböden kann man in Quartär, und zwar hauptsächlich ins Pleistozän eingliedern. Die begrabenen Eisen- und Humuseisenpodsole stimmen mit den Podsolen auf der heutigen Oberfläche des Gipfelgebietes von Šumava überein, sie entstanden also im Pleistozän unter ähnlichen bodenbildenden Bedingungen. Die Gleye bildeten sich in den kalten Zeitabschnitten eines arktischen Charakters.

Als kryogene Formen sind in den Profilen Solifluktionen, Wirbelböden, Frostkeile und unterschiedlich grober Schutt entwickelt.

Unterhalb der Quartärablagerungen kommen stellenweise Reste des Vorquartär-Verwitterungsmatels mit schwächerer Kaolinisierung der Feldspate vor.

IVAN KUPČÍK

NEDOKONČENÉ SOUBORY ČESKOSLOVENSKÝCH TOPOGRAFICKÝCH MAP

• Po r. 1918 byly po dlouhou dobu našimi jedinými úředními mapami rakouské sekce, vyhotovené za III. vojenského mapování (1875—1884) vídeňským Vojenským zeměpisným ústavem. Komplety¹⁾ topografických sekcí 1:25 000, speciální mapy 1:75 000, generální mapy 1:200 000, mapy vzdáleností 1:300 000 (od r. 1926 zvané „Pochodová mapa s vyznačenými vzdálenostmi“) a přehledné mapy 1:750 000 byly od počátku nákladným způsobem opravovány a revidovány,²⁾ především v polohopisu, výškopisu a zejména v názvosloví. Pořít si mapy nové na podkladě vlastních mapovacích prací nebylo zpočátku možné z mnoha důvodů. Na našem území nebyla vybudována jednotná trigonometrická síť,³⁾ která by odstranila nedostatky původních katastrálních sítí a mohla tak být číselným polohopisným a výškopisným základem nového mapování. Nebyl určen definitivní způsob zobrazení,⁴⁾ v rozpočtu MNO chyběly prostředky finanční a i když měl Vojenský zeměpisný ústav v Praze dostatek zkušených vedoucích odborníků, z nichž řada pracovala dlouho ve Vídni,⁵⁾ chyběl především personál technický; kreslíči, topografové a reprodukční pracovníci se museli kvalitně cvičit většinou z nových příslušných ústavů. Když r. 1925 získal VZÚ novou budovu s moderním vybavením,⁶⁾ mohlo se uvažovat o postupném přerušení nákladných oprav vídeňských listů.

Převzaté mapy zastarávaly v polohopisu, nevyhovoval mapový klíč a zejména opravy listů slovenských a podkarpatoruských byly zdouhavé, zvláště u názvosloví. Nedostatky těchto map se konstatovaly již r. 1922 a o tři roky později předložilo MNO oficiální memorandum⁷⁾ o potřebě map nových. Ustanovená komise již tehdy navrhla novou speciální mapu 1:50 000, jejíž čtyřbarevné vyhotovení předpokládalo vyměření republiky v měřítku 1:20 000. Realizace úkolu byla tehdy odhadnuta na dobu 30 let s nákladem 120 milionů korun, tedy příliš nízko ve srovnání s výsledky, které byly v následujících 15 letech uskutečněny.

Poznatzky ze studijních pobytů v Německu, Švýcarsku a ve Francii,⁸⁾ zkušenosti

1) K souboru úředních map ČSR dále patřily: listy NM-33 (Praha) a NM-34 (Kraków) mezinárodní mapy světa 1:1 000 000 a mapy letecké [Přehledná letecká mapa ČSR 1:750 000, příslušné listy normální letecké mapy 1:200 000 a generální mezinárodní letecké mapy 1:1 000 000].

2) lit. 5, 6, 8, 9, 10;

3) lit. 2, 16, 18;

4) lit. 1, 11, 12, 15, 17, 25;

5) lit. 21, 23, 24;

6) lit. 13;

7) lit. 19, 27;

8) lit. 14;

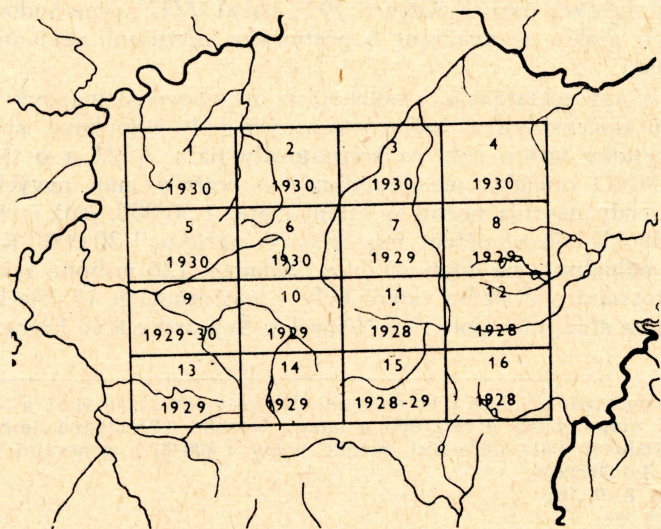
z fotogrammetrie pozemní (od r. 1922) a letecké (od r. 1927) usnadnily odborníkům z geodetického a geografického komitétu Národní rady badatelské a z VZÚ jednat počátkem třicátých let přímo o koncepci nových map.⁹⁾ Rozhodování urychlilo vybudování „Základní trigonometrické sítě I. řádu“ triangulační kanceláří ministerstva financí v letech 1920-27 zásluhou ing. Josefa Křováka (1884—1951) a především schválení nového katastrálního zákona v r. 1927. Když poté začal Reprodukční ústav ministerstva financí vydávat první listy nové katastrální mapy 1:2 000, bylo nutné trvající konzultace o navazujících mapách topografických dovést k závěru.

Vojenské mapy z mapování ČSR 1923—1933

Nezávisle na připravované mapě topografické a speciální vydal pražský VZÚ mapy z oblastí, kde od r. 1923 mapoval. Byla to *vojenská mapování v měřítku 1:10 000 u Milovic (1923—25), na Těšínsku (1925), u Ostravy (1926), ve východním Slezsku a na Hlučínsku (1927—28), v Brdech (1928—30) a v měřítku 1:20 000 na Hlučínsku (1928, v souvislosti s měřením 1:10 000 z let předchozích), na Opavsku (1929—30), v Brdech (1930), u Kremnice (1931) a ještě r. 1933 na ploše 63 km².*

V uvedeném období bylo *v měřítku 1:10 000 zmapováno 1 394 km², v měřítku 1:20 000 2 527 km².* Tyto vojenské mapy byly konstruovány v normálním kuželovém zobrazení,¹⁰⁾ jehož prostřednictvím jeho autor plk. dr. Ladislav Beneš (1882—1968) převedl zeměpisné souřadnice trigonometrických bodů výše uvedené sítě na pravouhlé rovinné souřadnice.

Listy 1:20 000 byly dvoubarevné, polohopis, popis a výškové údaje černé, vrstevnice hnědé, základní po 5 metrech, pomocné po 2,5 metrech. Souřadnice byly číslovány od Ferra i Greenwiche. Listy rozměrů 60×48 cm měly pomocnou kilometrovou síť, v SV rohu číselné označení kladu listu, např. 4060/2c (hlučín-

Klad listů č. 1

⁹⁾ lit. 3, 4, 20, 22, 26;

¹⁰⁾ lit. 11;

ský list) a zpravidla i klíč mapových značek na dolním okraji. Mapové listy 1:20 000 vzniklé zmenšením z měřítka 1:10 000 (z oblasti Ostravska a Brd) měly potom polohopis i vrstevnicovou kresbu podstatně hustší, po 2, 1 a 0,5 metrech, byly méně čitelné a přehledné.

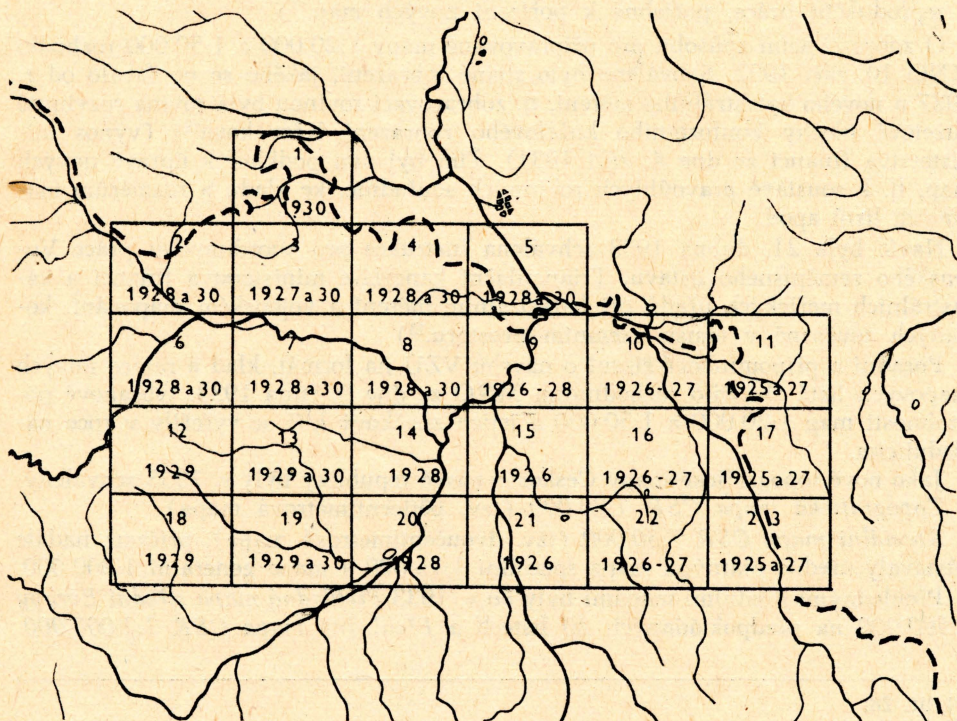
Listy mapy 1:10 000 byly rovněž dvoubarevné, se základním intervalem vrstevnic 1 a 2 metry. Jejich označení bylo podobně jako u listů 1:20 000 odvozeno z rozdělení a označení sekcí 1:25 000, např. 4152/1-b/3 (příbramský list).

Oba druhy map používaly ještě rakouský značkový klíč, reprodukovány byly fotolitograficky.

Vydané mapy z *brdské oblasti* znázorňuje přehled kladu listů č. 1. Zde v měřítku 1:20 000 vyšly listy č. 1–5, ostatní pole byla zmapována v měřítku 1:10 000 (list 1:20 000 zahrnoval 4 listy mapy 1:10 000). V polovině třicátých let, většinou r. 1935, byla jejich značná část fotograficky zmenšena do měřítka 1:20 000; byly to mapy 1:10 000 z polí č. 6, 7, 10, 11, 14, 15 a po čtvrtině z pole č. 8 (levá dolní), 9 (pravá dolní) a 12 (levá horní) Dolní číslo v našem vyobrazení udává rok mapování.

Pro orientaci uvádíme největší sídla v jednotlivých polích kladu listů: 1. Radnice, 2. Zbiroh, 3. Hořovice, 4. Hostomice, 5. Holoubkov, 6. Mýto, 7. Sv. Dobrotivá, 8. Jince, 9. Rokycany, 10. Strašice, 11. Obecnice, 12. Příbram, 13. Mešno, 14. Padrť, 15. Dolní Láz a 16. Březové Hory.

Na kladu listů č. 2 jsou uvedeny vydané listy z *Ostravska*. V měřítku 1:20 000 vyšly listy západně od Ostravy č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 18, 19 a 20. Ostatní vyšly v měřítku mapování, tj. 1:10 000 ale některé z nich, např. všech

Klad listů č. 2

8 listů z polí č. 9 a 15 bylo r. 1939 rovněž zmenšeno do měřítka 1:20 000. Antropogenní změny na terénu u části ostravské oblasti vyžadovaly časté opravy v mapových listech.

Význačná sídla na jednotlivých slezských listech: 1. Sudice, 2. Opava-sever, 3. Koberice, 4. Chuchelná, 5. Hař. 6. Opava-jih, 7. Kravaře, 8. Hlučín, 9. Bohumín, 10. Nový Bohumín, 11. Petrovice, 12. Hradec, 13. Pustá, 14. Velký Polom, 15. Moravská Ostrava, 16. Orlová, 17. Fryštát (Karviná), 18. Březová, 19. Bílovec, 20. Klimkovice, 21. Kunčice nad Ostravicí, 22. Šenov, 23. Albrechtice.

Vojenské mapování na Slovensku do r. 1933 zachycuje klad listů č. 5. Vydá-
ných 6 listů v měřítku 1:20 000, označených přerušovaně, je z okolí Kremnice.

Jsou to listy se sídly: 1. Dubové, 2. Horní Štubňa, 3. Ráztočno, 4. Dolní a Horní Turček, 5. Kremnica, 6. Králíky.

Topografické mapy z okolí Milovic zobrazovaly území vojenského prostoru a byly vydány v měřítku 1:10 000 v provedení dvoubarevném (10 listů), sedmi-
barevném popř. čtyřbarevném (6 listů) a v měřítku 1:25 000 ve vyhotovení osmi-
barevném (severní a jižní list) nebo šestibarevném (1 list). Uvedené mapy však
nezapadaly do jednotného kladu listů topografických map ČSR.

Nové topografické mapy Československa 1934–1938

V r. 1931 byla ustavena kartografická komise jako meziministerský poradní
sbor pro MNO. Zástupci zúčastněných ministerstev a vědeckých institucí jejím
prostřednictvím vypracovaly směrnice pro geodeticko-topografické, kartografické
a reprodukční práce, potřebné k pořízení nových map.¹¹⁾

O zobrazovací způsobu pro připravované mapy 1:20 000 a 1:50 000 rozhodlo
MNO 10. září 1932. Schváleno bylo stejné zobrazení, jakého se používalo od r.
1927 u nového katastrálního měření, tj. zobrazovací rovinou byla rovina rozvinuté
kuželové plochy konformního kuželového zobrazení Křovákova¹²⁾ (výnos mi-
nisterstva financí ze dne 4. září 1931). Tím byl dán podklad k úpravě nových
map, tj. k soustavě pravoúhlých rovinných souřadnic, ke kladu a rozměrům ma-
pových listů apod.

Navíc byla 21. dubna 1933 schválena instrukce pro koordinování práce Vo-
jenského zeměpisného ústavu, Triangulační kanceláře ministerstva financí a ka-
tastrálních měřických úřadů při katastrálním měření a vojenském mapování, ko-
naných současně v témže územním prostoru.¹³⁾

Poradní a připomínkové řízení o návrhu VZÚ na formát, klad a rámec nových
mapových listů skončilo rozhodnutím MNO ze dne 9. října 1933. Obsahové po-
drobnosti map 1:20 000 a 1:50 000 a jejich značkový klíč se vyřešily v roce ná-
sledujícím.

Jako nové topografické mapy Československé republiky byly r. 1933 schváleny:
Topografická mapa ČSR 1:20 000 (tzv. pěticentimetrová mapa),

Speciální mapa ČSR 1:50 000 (tzv. dvoucentimetrová mapa), přičemž nadále
zůstávaly úředně platnými mapa speciální 1:75 000 a mapa generální 1:200 000.

Přehlednými úředními mapami byly po r. 1933 *Přehledná mapa střední Evropy*
1:500 000 na předpokládaných 20 listech a *Přehledná mapa ČSR 1:1 000 000*.

11) lit. 28;

12) lit. 7, 11;

13) lit. 29;

Čtyřbarevná¹⁴⁾ mapa měla polohopis a popis s výškovými údaji znázorněný černě, vrstevnice hnědě, vodstvo a jeho popis modře, lesy zeleně. Na pohraničních listech byla navíc červená státní hranice. Vrstevnice byly po 10, 5 a v plochem terénu po 2,5 metrech, pokud nebyly výstižné. byl terén částečně šrafován. Terénní kresbu doplňovaly výškové údaje (kóty), zdaleka byly vykresleny skalní partie. Často se již použilo výsledků fotogrammetrického vyměrování. Podkladem k zakreslení polohopisu byla jednotná trigonometrická katastrální síť a podrobná trigonometrická síť, body doplňovacího měření, katastrální polohopis a v rovinném území bez katastru částečně letecké snímky.

Jeden trigonometrický bod připadal na 3—4 km², přesnost nadmořských výšek těchto bodů byla $\approx 0,05$ m. Trigonometrické body byly zakresleny velmi přesně; nápadné orientační objekty (věže, komíny, kříže apod.) s přesností 4 m (0,2 mm), ostatní polohopisné podrobnosti s přesností 10 m (0,5 mm) v terénu přehledném, v nepřehledném s přesností 20 m (1 mm).

Počet podrobných výškových bodů na 1 km² byl 15—100; chybné hodnoty u těchto bodů nepřesahovaly 1 m.

Výškovým základem byly výšky značek přesné nivelace a výšky trigonometrických bodů jednotné a podrobné sítě.

Pravoúhlé listy byly ohraničeny souřadnicovou čtvercovou sítí po 1 km. Jeden list (50×40 cm) zobrazoval obdélník o rozměrech 10×8 km (80 km²); obsahoval plochu 64 sekčních listů katastrální mapy 1:2 000. Mapu zvýhodňovalo i měřítko: 1 cm na mapě = 0,2 km = 266,6 kroků ve skutečnosti.

Zavedení systému pravoúhlých listů v souřadnicové síti Křovákova zobrazení dalo r. 1934 základ označení mapových listů podle kladu ve sloupcích a vrstvách číslicemi, které udávaly pravoúhlé rovinné souřadnice SV rohu listu v kilometrech. Příklad označení: 430—1224 Kremnica; první číslo značí vzdálenost v km SV rohu listu od osy X (souřadnicí y), druhé číslo vzdálenost od osy Y (souřadnicí x). K číselnému označení se připojil název nejdůležitějšího místa.

Komplet pěticentimetrové mapy měl obsahovat 1 812 listů (bez Podkarpatské Rusi). Do příchodu Němců bylo rozpracováno 117 listů, topografové z pražského ústavu zmapovali do konce r. 1938 plochu 13 275 km².¹⁵⁾

V následujících přehledech kladů listů jsou uvedeny tiskem vydané listy mapy 1:20 000 s udáním roku mapování.

Topografické měření z oblasti *Krkonoš a Podkrkonoší* zpracoval Vojenský zeměpisný ústav po válce (klad č. 3). Vydané listy jsou dvoubarevné, černý polohopis a popis hnědé vrstevnice po 10 m; jsou velmi přehledné, znamenitě jsou vykresleny skalní útvary. Zmapovaná oblast zahrnuje plochu přibližně 1 390 km².

Z poválečného mapování jsou i vydané listy z oblasti *Orlických hor, Králického Sněžníku a Jeseníků* (klad č. 3). Zmapovaná plocha zaujímá přibližně 2 100 km².

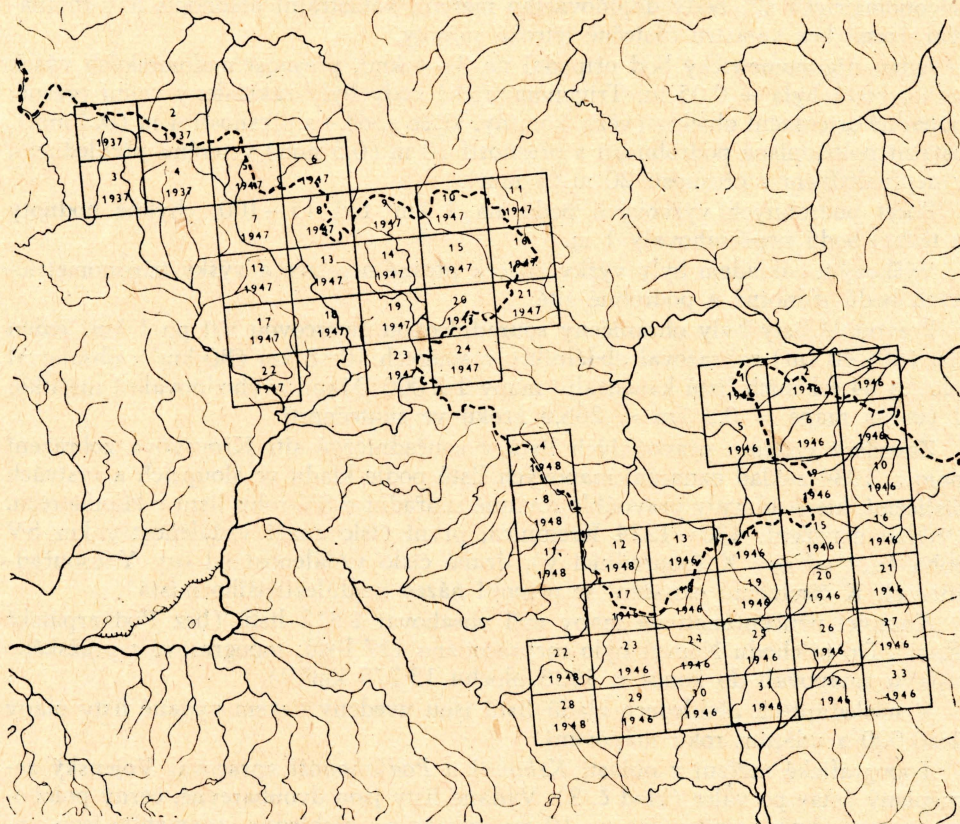
Pro orientaci názvy jednotlivých mapových listů (datum udává rok mapování):

Krkonoše a Podkrkonoší: 1. Kotel, 2. Sněžka, 3. Vítkovice, 4. Pec, 5. Velká Úpa, 6. Královec, 7. Svoboda nad Úpou, 8. Zaclěl, 9. Horní Adršpach, 10. Ruprechtice, 11. Janovice (Janovičky), 12. Trutnov, 13. Poříčí, 14. Teplice nad Metují, 15. Broumov, 16. Šonov, 17. Kocléřov, 18. Hronov, 19. Úpice, 20. Police nad Metují, 21. Božanov, 22. Dvůr Králové, 23. Náchod, 24. Žďárky.

¹⁴⁾ většina vydaných listů byla dvoubarevná

¹⁵⁾ lit. 9;

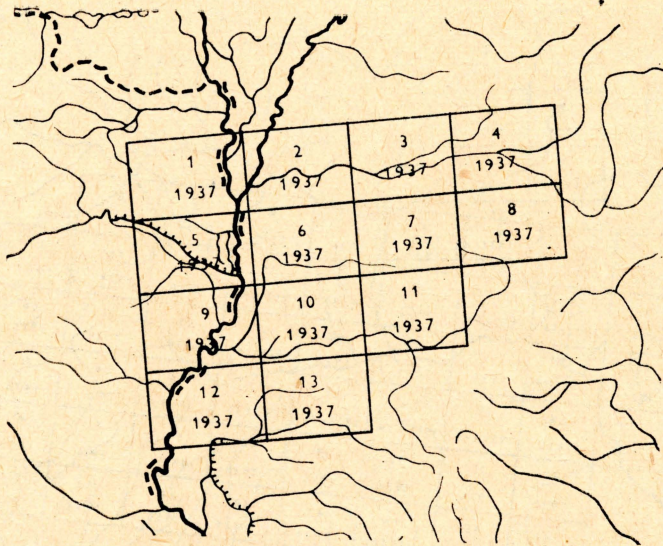
Orlické hory, Králický Sněžník, Jeseníky: 1. Bílá Voda, 2. Město Javorník, 3. Gotartovice, 4. Kunštát, 5. Krutvald (Travná), 6. Vlčice, 7. Vidnava, 8. Říčky, 9. Zihartice (Vápenná), 10. Frýdberk (Žulová), 11. Rokytnice v Orlických horách, 12. Vrchní Orlice, 13. Malý Sněžník, 14. Králický Sněžník, 15. Ostružná, 16. Frývaldov (Jeseník), 17. Mladkov, 18. Králíky, 19. Staré Město, 20. Kolštejn (Branná), 21. Domašov, 22. Kyšperk (Letohrad), 23. Jablonné nad Orlicí, 24. Červená Voda, 25. Hanušovice, 26. Velké Losiny, 27. Praděd, 28. Čermná, 29. Horní Heřmanice, 30. Šilperk (Štíty), 31. Šumperk, 32. Sobotín, 33. Stará Ves.

Klad listů č. 3

Ze slovenského území byly všechny listy nové topografické mapy vydány před válkou. Mapování zde proběhlo ve třech oblastech. V údolí *dolní Moravy* (přibližně 935 km²), na *středním Slovensku* od Banské Bystrice k maďarským hranicím (přibližně 6 200 km²) a na *východním Slovensku* u Michalovců a Humenného (1 200 km²).

Názvy mapových listů z povodí dolní Moravy (klad listů č. 4): 1. Soutok Moravy s Dyjí, 2. Borský Svätý Jur (Borský Jur), 3. Šaštín, 4. Šajdíkovce Humence, 5. Malé Leváre, 6. Závod, 7. Hasprunka (Studienka), 8. Plavecký Svätý Peter (Plavecký Peter), 9. Gajary, 10. Malacky, 11. Sološnica, 12. Láb, 13. Plavecký Štvrtok.

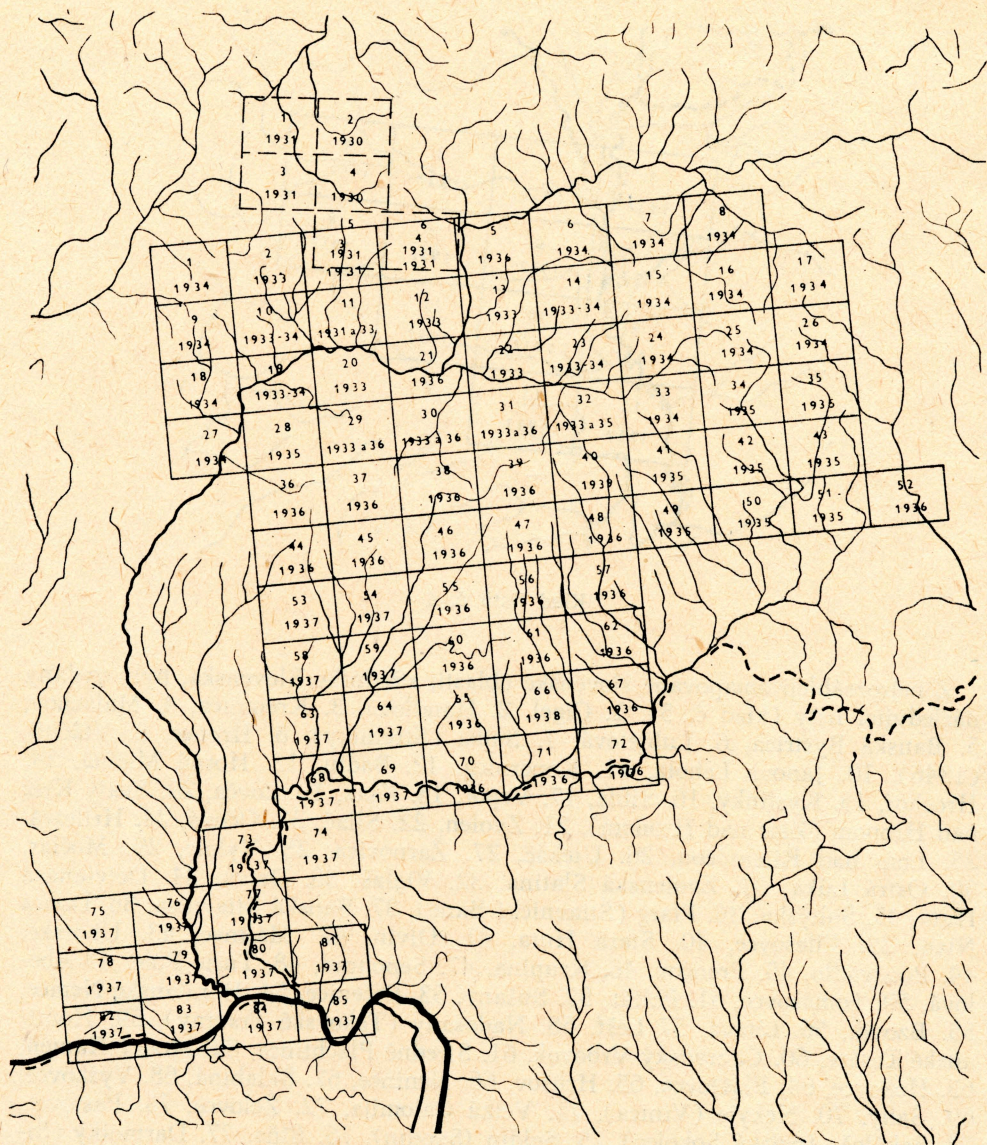

Klad listů č. 4

Z nejrozsáhleji zmapované slovenské oblasti, středního Slovenska, byly vydány následující listy (klad č. 5): 1. Cigel, 2. Handlová, 3. Kremnica, 4. Malachov, 5. Banská Bystrica, 6. Ľubietová, 7. Šajba (Strelníky), 8. Hronec, 9. Vtáčnik (1346), 10. Janova Lehota, 11. Kopernica, 12. Badín, 13. Horná Mičiná, 14. Hrochoť, 15. Kyslinky, 16. Sihla, 17. Vepor, 18. Klák, 19. Lovča, 20. Svätý Kríž nad Hronom (Žiar nad Hronom), 21. Zvolen, 22. Sliach, 23. Očová, 24. Hriňová, 25. Lom nad Rimavicou, 26. Utekáč, 27. Žarnovica, 28. Vyhne, 29. Močiar, 30. Ostrá Lúka, 31. Zvolenská Slatina, 32. Viglaš, 33. Detva, 34. Detvianská Huta, 35. Šoltýska, 36. Piarg (Štiavnické Bane), 37. Banská Štiavnica, 38. Dobrá Niva, 39. Pliešovce, 40. Stará Huta, 41. Divín, 42. Málinec, 43. Uhorské, 44. Počúvadlo, 45. Prenčov, 46. Krupina, 47. Senohrad, 48. Turie Pole, 49. Ábelová, 50. Tomášovce, 51. Poltár, 52. Sušany, 53. Pečenice, 54. Hontianské Nemce, 55. Bzovík, 56. Litava, 57. Lešť, 58. Nadošany (Tekovské Trstany), 59. Hontianské Tesáre, 60. Čabradský Vrbovok, 61. Stredné Plachtince, 62. Modrý Kameň, 63. Hokovce, 64. Plášťovce, 65. Hrušov, 66. Nenince, 67. Sklabiná, 68. Vyškovce, 69. Šahy, 70. Nekyje (Vinica), 71. Veľká Čalomija, 72. Želovce, 73. Pastovce, 74. Sakáloš (Ipeľský Sokolec), 75. Seldín (Svodín), 76. Biňa, 77. Ďarmoty (Sikenička), 78. Kôbôlkút (Gbelce), 79. Kamenné Ďarmoty (Kamenný Most), 80. Salka, 81. Helemba (Chlába), 82. Karva (Kravany nad Dunajom), 83. Mužla, 84. Parkan (Štúrovo), 85. Ústí Iplu.

Z nejuvýchodnější slovenské oblasti (klad č. 6) byly vydány listy: 1. Ohradzany, 2. Dlhé nad Cirochou, 3. Snina, 4. Humenné, 5. Kamenica nad Cirochou, 6. Vihorlat, 7. Strážske, 8. Jovsa, 9. Remetské Hamre, 10. Michalovce, 11. Lúčky, 12. Sobrance, 13. Lastomír, 14. Ináčovce, 15. Porostov.

Krátce po válce byl Křovákův soubor topografické mapy 1:20 000 rozšířen o zmapovanou oblast západně od Českého Krumlova (7 listů), okolí Mimoně (12 listů) a Lipníka nad Bečvou (9 listů), na Slovensku potom o prozatímní vydání 11 listů z Malých Karpat a 13 listů z dolního Pohroní.

Klad listů č. 5

Speciální mapa 1:50 000

Předpokladem vzniku speciální mapy bylo právě nové systematické vyměření státního území v měřítku 1:20 000. Originál mapy se kreslil v pěti, popř. v šesti barvách: polohopis, názvosloví, skály a šrafy černě, vodstvo s popisem modře, lesy zeleně, vrstevnice červenohnědě, stínovaný terén hnědošedě a příp. státní hranice na pohraničních listech červeně. Vrstevnice byly po 20, 10 a 5 m, stínovaný terén při šikmém osvětlení vytvářel velmi dobrý plastický dojem, což byla jedna z předností mapy.

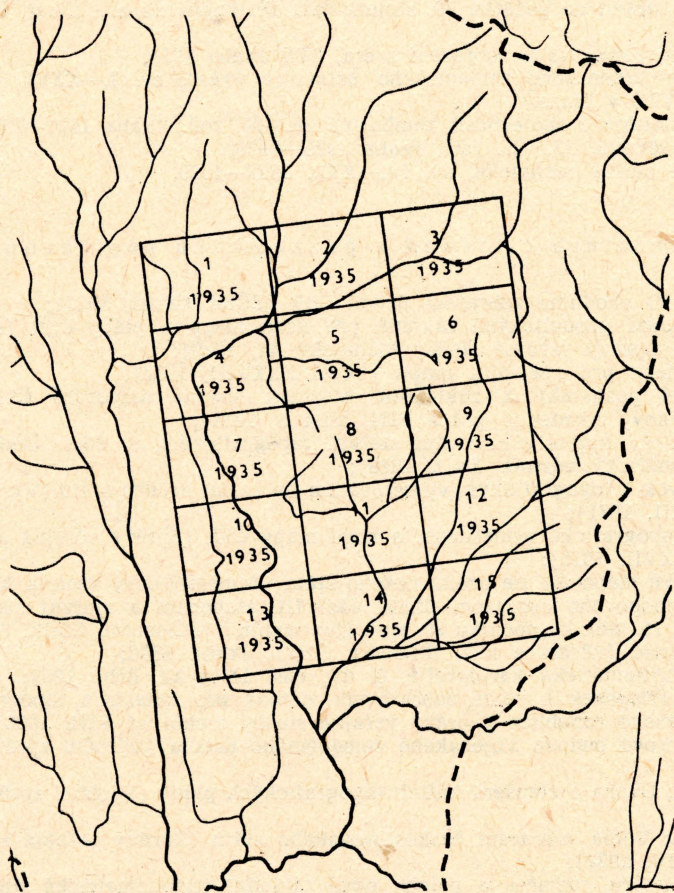

Směr světelných paprsků se volil zpravidla od SZ a jen při zvláště nepříznivé poloze terénních tvarů ke směru dopadajících paprsků (tj. tam, kde terénní tvar ležel v jejich směru) se posuoval až do směru severního.

Podrobnosti terénu, které se nedaly vyjádřit výstižně vrstevnicemi, byly vykresleny šrafami (doliny, jámy apod.). Stínování se použilo přechodně, především z úsporných důvodů, aby odpadla zdlouhavá, nákladná a obtížná kresba šraf.

Zobrazení mapy bylo vzhledem k protáhlému tvaru republiky a k její poloze na zeměkouli rovněž komformní kuželové v obecné poloze. Formát listů (50×40 cm) byl shodný s listy nové mapy topografické, obsahoval 6 jejich listů, tj. vymeřovacích listů 1:20 000. Plocha speciální mapy (40×48 cm) obsáhla území 20×24 km, tj. 480 km², pravouhlá souřadnicová čtvercová síť byla po 2 km. Značkový klíč vypracovala zvláštní komise již koncem roku 1930.

První list speciální mapy se začal kreslit hned v druhé polovině r. 1934, do r. 1938 se připravovalo k vydání 17 listů,¹⁶⁾ z toho 13 ze slovenského území. K reprodukci byly v tomto období připraveny 3 listy, vydán byl však jediný, list

Klad listů č. 6

¹⁶⁾ lit. 30;

400—1224 *Banská Bystrica* v r. 1937 na podkladě mapování v letech 1933—34. Tento list, reprodukováný fotolitograficky, byl technicky dokonalejší a ještě dlouho v poválečném období sklízel obdiv a uznání odborníků na příležitostných kartografických výstavách.

Na přehledu kladu listů č. 5 představuje banskobystrický list speciální mapy 6 listů mapy topografické č. 5, 6, 13, 14, 22 a 23.

Připravovaný soubor měl bez území Podkarpatské Rusi zahrnovat celkem 338 listů. Připravované elaboráty byly za války pečlivě utajovány, přesto však 10 slovenských listů, rozpracovaných v kresbě, muselo být 9. ledna 1941 odevzdáno vzniklému Vojenskému zeměpisnému ústavu v Bratislavě, kde pravděpodobně vzaly za své při evakuaci města na jaře 1945.¹⁷⁾

Základní literatura

- Vývoj mapového zobrazení území ČSSR, část III. Mapování a měření českých zemí od pol. 18. století do počátku 20. století; text Fr. Boguszak a J. Čisaf, ÚSGK Praha 1961;
- Kuchař, K.: Vývoj mapového zobrazení světa, SPN Praha 1970;
- Výroční zprávy Vojenského zeměpisného ústavu v Praze, sv. I.—XXVI., 1920—1945, nákladem VZÚ v Praze.
- Sborník Československé společnosti zeměpisné 26.—50. roč., Praha 1920—1945;
- Zeměměřičský věstník, 13.—27. roč., Praha 1925—1939;
- Zprávy veřejné služby technické, sv. IV.—XXI., 1922—1939.

Literatura citovaná v poznámkách pod čarou

1. BENEŠ, L.: O vhodném zobrazení území ČSR (SČSZ XXVII, 1921);
2. — Uspořádání geodetických základů pro nové mapy a plány ČSR (s A. Semerádem, Zprávy veřejné služby technické XI, 1929);
3. — O měřítku pro speciální mapu (SČSZ XXXVIII, 1932);
4. — Některé poznámky k základním otázkám nového mapování ČSR (Sborník Masarykovy Akademie práce VIII, sešit 3, 1934);
5. BOGUSZAK F.: Kapitoly o novém měření topografickém, 3. část: Československo (Zeměměřičský věstník XVII, 1929);
6. — Příspěvek k topografickým vyměřováním na území našeho státu (Výroční zpráva VZÚ XII, 1931);
7. — Nové topografické vyměřování a nové mapy ČSR (Zprávy veřejné služby technické XVII, 1935);
8. — Vojenské mapování na území našeho státu (Zeměměřičský věstník XXIV, 1936);
9. — Vývoj mapového zobrazení ČSSR, část III. Mapování a měření českých zemí od pol. 18. stol. do počátku 20. stol. (text spolu s J. Čisafem, ÚSGK, Praha 1961);
10. — Topografie (učebnice s J. Šittrem), SNTL, Praha 1962;
11. BŮHM J.: Matematická kartografie, 3. díl, část IX a XI, Brno 1951;
12. FIALA F.: Příspěvek k volbě zobrazovací metody pro katastr a topografii v Československé republice (Zprávy veřejné služby technické VIII, 1926);
13. FIŠER S.: Nová budova Vojenského zeměpisného ústavu (Výroční zpráva VZÚ VI, 1925);
14. HLÍDEK A.: Úvaha o zlepšení našich topografických plánů (Výroční zpráva VZÚ VI, 1925);
15. KŘOVÁK J.: Volba zobrazení československého státu (Zprávy veřejné služby technické IV, 1922);
16. — Volba směru, rozměru a polohy nové základní trigonometrické sítě Československé republiky na Besselově elipsoidu (Zprávy veřejné služby technické IX, 1927);

¹⁷⁾ lit. 30.

17. — Obecné válcové nebo kuželové zobrazení československého státu? (Zprávy veřejné služby technické X, 1928);
18. — Uspořádání geodetických základů pro nové mapy a plány Československa (Zprávy veřejné služby technické XI, 1929);
19. RAUSCH K.: O potřebě nových map oficiálních; zřízení kartografické komise (SČSZ XXX, 1925);
20. Zamýšlená úprava našich nových map (Sborník II. sjezdu čs. geografů, Bratislava 1933);
21. SEMÍK M.: Sborník I. sjezdu slovanských etnografů a geografů, Praha 1924;
22. — Všeobecné úvahy o vypracování nové podrobné mapy republiky Československé (Výroční zpráva VZÚ VI, 1925);
23. — Ze vzpomínek (Kartografický přehled III., 1948);
24. — Dějiny bývalého vojenského zeměpisného ústavu ve Vídni (SČSZ LXIV, 1959);
25. ŠALAMON B.: Zobrazovací způsob pro základní úřední mapy Československa (Sborník III. sjezdu čs. geografů, Plzeň 1935);
26. VEJŠICKÝ G.: Nová mapa Československé republiky 1:50 000 (Zeměměřický věstník XIII, 1925);
27. Výroční zpráva VZÚ VI, 1925;
28. Výroční zpráva VZÚ XII, 1931;
29. Výroční zpráva VZÚ XIII—XV, 1932—34;
30. Výroční zpráva VZÚ XVI—XXVI, 1935—45.

DIE UNBEENDETEN GESAMTWERKE DER TSCHECHOSLOWAKISCHEN TOPOGRAPHISCHEN KARTEN

Die frühesten tschechoslowakischen amtlichen Karten waren die österreichischen Sektionen, die in der Zeit der III. österreichischen Militärkartierung durchgeführt wurden, und andere abgeleitete Karten. Diese Kartenblätter aus Wien veralteten allmählich und ihre Reambulationen und Revisionen waren kostspielig.

Seit der Hälfte der zwanziger Jahre hat das Militärgeographische Institut in Prag die Karten 1:10 000, 1:20 000 und 1:25 000 auf der Grundlage seiner Kartenaufnahmen herausgegeben, die nur ausgewählte Gebiete bedeckte (die Umgebung von Milovice, Opava, Ostrava, Hlučín, Těšín, Kremnice und Brdy). Diese Militärkarten wurden in der Kegelsprojektion von Beneš konstruiert.

Die neusten topographischen Karten für die ganze Tschechoslowakei wurden vom Jahre 1931 intensiv vorbereitet. Die einzelnen Blätter der Aufnahme im Maßstab 1:20 000 wurden fortlaufend von dem Jahre 1934 in der Kegelsprojektion von Křovák herausgegeben.

Die Topographische Karte 1:20 000 war zwei- eventuell vier-farbig mit 10, 5 m Höhenlinien und 2,5 m Zwischenhöhenlinien. Die meisten Blätter waren aus den Gebieten der Mittelslowakei (85), Orlické hory, Králický Sněžník und Jeseníky (33), Krkonoše (24), Ostslowakei (15) und dem niedere Flußlauf Morava (13). Ein Teil der Kartenblätter erschien nach dem Weltkrieg.

Die Spezialkarte 1:50 000 war fünf- eventuell sechsfarbig mit 20, 10 und 5 m Höhenlinien, das Terrain war überdies bei schräger Beleuchtung schattiert. Das Blatt Banská Bystrica, das im Jahre 1937 erschien, bleibt bis heute die musterhafte, wenn auch leider die einzige Probe der vorbereiteten amtlichen Gesamtkartenwerke.

LUDVÍK MIŠTERA

K SEDMDESÁTINÁM UNIV. PROF. RNDr. OTAKARA TICHÉHO, CSc.

Předposlední srpnový den oslavil sedmdesátiny prof. Otakar Tichý (narodil se 30. 8. v Okrouhlé na Drahanské vrchovině), který svým pracovním elánem, nezměrnou vitalitou a optimismem patří dosud mezi naše nejmladší geografů. Měl by nárok na klidný odpočinek. Vychoval stovky učitelů zeměpisu všech typů škol, napsal přes 150 pojednání a publikací. Na XIII. sjezdu v Plzni byl zvolen předsedou ústředního výboru Čs. společnosti zeměpisné při ČSAV. Od minulého XII. sjezdu, kdy byla jeho práce pro rozvoj geografické vědy, její popularizace i záslužná organizační a výchovná práce Společností oceněna volbou za Čestného člena ČSSZ — pracoval s energií jemu vlastní ve funkci předsedy revizní komise ÚV ČSSZ.

Prof. Tichý vystudoval v r. 1933 na přírodovědecké fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně. Na Vysoké škole obchodní v Praze si rozšířil svá studia o obor ekonomické geografie (1935). Do školské služby nastoupil jako učitel měšťanské školy a teprve později byl ustanoven profesorem na obchodní akademii v Banské Bystrici, později v Českých Budějovicích a nakonec v Brně. V roce 1948 působil v odboru odborných škol při Zemské školní radě v Brně, po jejím zrušení rok nato byl jmenován krajským inspektorem odborných škol.

Svou dráhu vysokoškolského učitele začal vlastně již v roce 1945, kdy přednášel geografii na tehdejší pobožce Vysoké školy politické a sociální. V této době vydává také svou první fundovanou a dlouho užívanou učebnici Přehledný všeobecný hospodářský zeměpis v řadě Hospodářské knihovny pro vědu a praxi. V roce 1951, po přechodu na pedagogickou fakultu v Brně jako odborný asistent, je pověřen řízením geografie a geologie. S velkou pracovitostí se ujímá budování nového geografického pracoviště, jemuž vtiskuje metodické zaměření vzhledem k typu školy. Brzy je jmenován zástupcem docenta pro obor metodiky zeměpisu na základě svých publikovaných prací a bohatých životních zkušeností, od r. 1957 pak je řádným docentem pro obor metodiky zeměpisu. Rychle se propracoval na

vedoucího pracovníka svého oboru a zůstal jím trvale až doposud. V roce 1967 získal veřejnou obhajobou vědecký stupeň kandidáta geografických věd a rok na to byl jmenován mimořádným profesorem pro obor metodiky zeměpisu. Jeho výjimečných organizačních schopností a pečlivého pracovního přístupu bylo využito při jeho ustanovení proděkanem na tehdejší Vyšší pedagogické škole, která přechodně vznikla z pedagogické fakulty (1955—1959).

V roce 1959 přešel na přírodovědeckou fakultu Palackého univerzity v Olomouci jako vedoucí katedry a v této funkci působil až do svého odchodu do důchodu v r. 1971. I tady položil dobré základy k novému geografickému pracovišti, jež bylo zaměřeno rovněž na výchovu učitelů zeměpisu, avšak pro školy druhého cyklu. V r. 1971 byl reaktivován a působí na katedře geografie Pedagogické fakulty v Nitře.

Autorita prof. Tichého jako vedoucího vědeckého pracovníka v oboru teorie vyučování zeměpisu vytvořila předpoklady k tomu, že katedře geografie přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého bylo poskytnuto právo udělovat akademické tituly z tohoto oboru s označením RNDr. jako jedinému pracovišti v republice (jinak jsou práce z teorie vyučování obhajovány na univerzitních fakultách s akademickým titulem BDr.). Současně se stala fakultá i školicím pracovištěm k dosažení vědeckých hodností kandidáta věd z téhož oboru. Profesor Tichý vyškolil na olomouckém pracovišti řadu odborníků. Kromě toho působil i nadále jako člen komise pro obhajoby kandidátských disertací na univerzitách v Praze a Bratislavě. Je členem řady komisí ministerských a lektorských rad atd.

Vedle této význačné vědecko-organizační činnosti mu vždy zbýval čas na širokou publicistickou činnost vyloženě metodického charakteru. Publikoval přes 150 pojednání, kromě toho byl autorem vysokoškolských učebnic, jedné středškolské učebnice a dvou samostatných publikací. Jeho životní dílo nutno však spatřovat v teoreticky rozpracovaných problémech z teorie vyučování zeměpisu, kde mu nelze upřít vědecký marxistický filozofický pohled na problematiku a podstatu oboru. Věříme, že nové pojetou učebnici metodiky zeměpisu či teorie vyučování předmětu, na níž netrpělivě několik let čekáme, bude moci autor v klidu dokončit, uplatnit a předat tak své hluboké myšlenky a široké životní zkušenosti.

Prof. Tichý uplatňoval vždy své organizační schopnosti k dobru věci, k šíření a prohlubování nových metodických přístupů i jako vedoucí redaktor metodického časopisu *Zeměpis ve škole*, I po jeho sloučení v časopis *Přírodní vědy ve škole* zůstal redaktorem jeho zeměpisné části. Na Palackého univerzitě redigoval také geografickou řadu *Acta Universitatis Palackianae*.

Profesoru Tichému nutno připsat i zásluhy na rozvoji geografie v pedagogickém školství. Trvale spolupracoval s geografy pedagogických fakult, zúčastňoval se většiny jejich porad a značně působil na zkvalitnění studia. Své myšlenky prosazoval na seminářích, konferencích a symposiích.

Třetí oblastí působení prof. Tichého je jeho zaujetí pro učební pomůcky, kterých navrhl celkem 18 (některé jsou známé i v zahraničí). Do této sféry spadá také jeho snaha vybudovat geografické muzeum jako soubor živého měnícího se světa, školu života. Tento úkol řešil ve státním výzkumu. Podařilo se však splnit jen částečně tento záměr jako trvalou expozici na jeho bývalém olomouckém pracovišti.

Pracovitost, obětavost a lidské vztahy prof. Tichého pramení i z jeho zásadovosti komunisty. Je členem strany od května 1945, účastnil se ilegálního odboje, byl členem ilegálního Svazu přátel SSSR. Vykonal i řadu stranických funkcí.

Za jeho práce se mu dostalo řady četných uznání. Bylo mu uděleno státní vyznamenání Za vynikající práci, pamětní medaile k 25. výročí Vítězného února,

medaile Palackého univerzity za zásluhy o rozvoj školství a medaile ministerstva národní obrany:

Přejeme váženému a milému profesorovi Otakarovi Tichému brzké uzdravení, rychlou rekonvalescenci, aby se svým klidným úsměvem se opět ujal své funkce předsedy ústředního výboru Čs. společnosti zeměpisné při ČSAV a měl dostatek času napsat všechno, co má ještě v plánu.

Vybrané práce univ. prof. RNDr. Otakara Tichého, CSc.

- Školní vycházky a exkurze jako součást vyučování na všeobecně vzdělávací škole. Společenské vědy ve škole 1953, č. 7, s. 293—298*
- Pověry a pravda o stavbě Vesmíru. Komenský 1954, č. 5, s. 371—381*
- Metodické uspořádání sbírek. Zeměpis ve škole 1955, č. 8, s. 306—311*
- Práce s obrazem při vyučování zeměpisu v 6. post. ročníku. Zeměpis ve škole 1956, č. 6, s. 214—222*
- Práce s buzolou na všeobecně vzdělávací škole. Zeměpis ve škole 1956, č. 10, s. 361—380.*
- Doprava v ČSR. [S L. Jurou.] In: Hospodářské poměry Československa. Praha, SPN 1958, s. 142—165.*
- Domácí úkoly v Zeměpisu. Zeměpis ve škole 1958, č. 2, s. 65—72*
- Model zdánlivé dráhy Slunce na obloze. Zeměpis ve škole 1958, č. 5, s. 159—165*
- Kreslení mapového nártu. In: Doubrava J. a kol.: Zeměpisné vycházky. Praha, SPN 1956, s. 140—152*
- Fenologie. Zeměpis ve škole 1956, č. 2, s. 41—54*
- Železniční isochorická mapa ČSR. Kartografický přehled 1956, č. 1, s. 11—23.*
- Vzdělávací a výchovné úkoly zeměpisu. Zeměpis ve škole 1958, č. 7, s. 223—230 [s J. Jankou]*
- Zařazení pro vyučování zeměpisu. Zeměpis ve škole 1958, č. 10, s. 325—341*
- Metodika zeměpisné praxe posluchačů učit. větví vysokých škol. Vysoká škola 1959, č. 1, s. 17—19 [S L. Jourou]*
- Postgraduální studium učitelů zeměpisu. Dějepis a zeměpis ve škole 1960, č. 3, s. 89—91*
- The present state of geographical education in Czechoslovakia. Sborník Čs. společnosti zeměpisné 1960, č. 3, s. 292—297. [S M. Riedlovou]*
- Význam a možnosti výzkumné práce učitelů zeměpisu. Dějepis a zeměpis ve škole 1962, č. 1, s. 16—18*
- Výstava map československé produkce. Geodetický obzor 1962, č. 7, s. 138—139.*
- Podmínky pro odbornou specializaci v metodice vyučování zeměpisu. Dějepis a zeměpis ve škole 1963, č. 6, s. 169—170.*
- Novoje učebnoje vspomogatelnoje sredstvo po matematičeskoj geografii izgotovljajemoje v ČSSR. [Nová učební pomůcka z matematické geografie vyráběna v ČSSR]. Fyzika ve škole 1965, Moskva, č. 6.*
- Poznámky k tématu Zatmění Slunce a Měsíce. Fyzika ve škole 1964, č. 5, s. 198—200*
- Zeměpisný pracovní sešit. Dějepis a zeměpis ve škole 1963—64, č. 2, s. 46—48*
- Regionální výzkum malých oblastí. Dějepis a zeměpis ve škole 1963—64, č. 7, s. 192—193*
- Dálkové studium matematické geografie a kartografie na učitelských větvích vysokých škol. Acta Univ. Palackianae, Praha 1964, SPN, s. 323—392*
- Matematický zeměpis a kartografie. Dějepis a zeměpis ve škole 1965—66, č. 1, s. 19—28*
- Nové směry ve vyučování zeměpisu. Dějepis a zeměpis ve škole 1966—67, č. 5, s. 141—143*
- Modernizace vyučování zeměpisu při práci s názornými pomůckami. DZVŠ 1966—67, č. 9, s. 273—277*
- Poznámky k návrhu nové koncepce SVŠ. DZVŠ 1967—68, č. 9, s. 262—263.*
- Model hvězdné sféry a zdánlivé hvězdné klenby. ZVŠ 1968—69, č. 1, s. 20—21.*
- Vývoj nových kartografických pomůcek. Studia Geographica 1. Brno 1969.*
- Vzdělávací a výchovný cíl vyučovací hodiny zeměpisu. ZVŠ 1969—70, č. 1*
- Školské geografické muzeum, ZVŠ 1969—70, č. 6*
- Teorie vyučování zeměpisu jako vědecká disciplína. Sborník ČSSZ 1970, č. 2*
- Výzkum koncepce trojrozměrných kartografických pomůcek v geografii [Research at the Conception of Three-dimensional Instructional Aids in Geographic Field]. Sborník AUPO, Tom 35, APN, Praha 1971*
- Problémy didaktiky zeměpisu v Českoslovačce. Geografski obzornik. Ljubljana, 1971, č. 2, s. 39—43*

- Stálá expozice „Geografie ve školní praxi“. PVVŠ 1972, č. 8, s. 317
- Plán výzkumných prací v didaktice zeměpisu. *Studia geographica* 25, GÚ ČSAV, Brno 1972
- Politická práce v hodinách matematického zeměpisu. Sborník z konference o ideové a výchovné práci na ZDŠ. KPÚ, Brno 1973, s. 7—25.
- Nový typ učebnice zeměpisu. Sborník ČSSZ 1973, č. 4
- Programování učiva v zeměpise. PVVŠ 1974/75, č. 4, s. 157—158
- Vyučování nebo výuka?. PVVŠ 1974/75, č. 3, s. 115
- Vyučujeme zeměpisu nebo zeměpisně? PVVŠ 1974/75, č. 2, s. 76/77
- Metodika výkladu základních zeměpisných pojmů. PVVŠ 1974, č. 6, s. 228
- Znovu o zeměpisných pracovních sešitech. *Studia geographica*, GÚ ČSAV, Brno 1975, s. 171—179
- Příspěvek školské geografie k projektu dalšího rozvoje školské soustavy v ČSSR. *Geograf. časopis při SAV* 1975, č. 3, s. 255—264
- Geografie včera, dnes a zítra. Učitel'ské noviny, roč. XXV. č. 39 (Praha i Bratislava)
- Geografie a ideologie. PVVŠ 1975, č. 1

Vysvětlivky:

- ZVŠ = Zeměpis ve škole
 PVVŠ = Přírodní vědy ve škole

Samostatné publikace, učebnice, učební texty:

- Přehledný všeobecný hospodářský zeměpis. Brno 1946, 2 vyd., 220 s. a 12 tab.
- Hospodářský zeměpis, Praha, Stát. naklad., 1947 a 1948, 106 s.
- Topografická busola, Praha, SPN 1959, 106 s., 42 obr.
- Metodika vyučování zeměpisu. (S J. Jankou) Praha, SPN 1959, 214 s.
- Metodika zeměpisu. Praha, SPN 1963, 2. vyd. 1964. 240 s. (S J. Jankou.) Přeloženo do slovenštiny a do maďarštiny, Bratislava, SPN 1964. Dotisk 1965. Vysokoškolský učební text
- Matematický zeměpis a kartografie. Praha, SPN 1965. Vysokoškolská učebnice (S R. Švecem)
- Matematický zeměpis a kartografie. Učební text pro učitele SVVŠ, KPÚ, Olomouc 1968
- Matematický zeměpis a kartografie. (S R. Švecem.) Vysokoškolská učebnice, SPN, Praha 1970, 2. vyd.

PAVOL PLESNÍK

K ŠEŠTĎESIATINÁM PROF. RNDr. MICHALA LUKNIŠA, DrSc.

26. februára 1976 slávila československá geografia sviatok: jeden z jej popredných predstaviteľov, univerzitný profesor dr. Michal Lukniš, DrSc. sa dožíva významného jubilea — 60 rokov.

Narodil sa a vyrástol v Zlatne, malej dedinke obklopenej horami v Tríbeči. Toto malebné prostredie už v mladých rokoch vzbudilo uňho nevšedný záujem a vtislo pečať jeho životnej dráhy. Už ako chlapec mal rád prírodu a krajinu. Napred ju obdivoval, potom ju začal skúmať a zostal jej navždy verným, venujúc poznávaniu jej zákonitostí všetko svoje úsilie, zasvetil tejto náuke o krajine celý svoj život. Preto neprekvapuje, že už počas štúdia na gymnáziu v Zlatých Mo-

ravciach, kde aj maturoval r. 1938, mal vyhranený záujem a vynikal mimoriadnymi vedomosťami z geografie. V r. 1938/39 začal študovať geografiu v kombinácii s históriou (geografia ako samostatný študijný odbor vtedy u nás nebola na Filozofickej fakulte v Bratislave. V r. 1940 prestúpil na Prírodovedeckú fakultu bratislavskej univerzity, kde r. 1943 získal titul RNDr. a r. 1944 aprobáciu pre vyučovanie zemepisu a dejepisu na stredných školách. Okrem toho rozšíril si prírodovedné štúdium (najmä z geologických vied), potrebné pre vedecko-výskumnú prácu v geografii.

Veľký vplyv na nášho jubilanta mal na univerzite prof. dr. Jan Hromádka. Ako vynikajúci pedagóg a vedec s osobitným citom pre geografické problémy stal sa mu vzorom, ktorý prof. Lukniš nekopíroval, ale rozvíjal podľa vlastnej koncepcie. Náš jubilant začal s geomorfologickými problémami. Ako to bežne vo vývoji vedeckej dráhy pracovníkov býva, aj on napred riešil drobnejšie, čiastkové otázky. Venoval sa problémom povrchového krasu Stratenskej hornatiny (1945), tisovského krasu (1948a), geomorfológiu Beckovskej brány a priľahlých území (1946b) a geomorfologickým pomerom Tríbeča venoval 2 vedecké štúdiá (1948b, 1949a). Rozširovaním si poznatkov, odborného obzoru postupne prechádzal na širšie, všeobecnejšie problémy, venujúc sa najmä regionálnej geografii. Aj keď rádius jeho odborného záujmu bol široký a zahrnoval prakticky celé Slovensko,

predsa však trom územným celkom venoval viac pozornosti. Ide o Tatry, Malé Karpaty a Podunajskú nížinu.

Najviac sa venoval Tatrám, najmä Vysokým. Zsvätíl im kus svojho života. Leň terénne práce, do ktorých zapájal aj poslucháčov, mu trvali vyše 10 rokov. Tatry ho doviedli ku glaciálnej morfológii a otázkam zaľadnenia nášho územia. Doterajšie publikované poznatky precízne prehodnotil. Na základe veľmi bohatého, detailného terénneho materiálu suverénne zaujal vlastné stanovisko, problematiku svojsky rozvinul a jej riešenie výrazne posunul dopredu. Z tohto územia a príslušnej problematiky rezultovali početné vedecké štúdie, uverejnené v našich (1955a, 1959b, 1959c, 1963a, 1963c, 1964, 1971b, 1973a, 1973d) a zahraničných časopisoch, resp. odzneli na svetových kongresoch (1961a, 1968e, 1969b, 1971c). Korunou tejto dlhoročnej práce je obsiahla monografia „Reliéf Vysokých Tatier a ich predpolia“ v rozsahu 375 strán a s bohatou dokumentáciou (Vydav. SAV, 1971) a vynikajúca, veľmi podrobná mapa, zachytávajúca množstvo informácií „Geomorfologická mapa Vysokých Tatier a ich predpolia“ 1:50 000 (Vydavateľstvo GŮ DŠ, KRŮ Bratislava), ktorá vyšla okrem slovenskej aj v anglickej verzii. Spomenutá monografia predstavuje vrcholné dielo v našej geografickej tvorbe. Škoda, že nie je zabezpečená cudzojazyčným súhrnom, odpovedajúcim úrovni diela, čo išlo na úkor rozsahu ohlasu v zahraničí. Žiadalo by sa vydať túto monografiu v zmenšenom rozsahu v cudzom jazyku. Práve vďaka cudzojazyčnej verzii spomenutá mapa mala pekný medzinárodný ohlas.

Z Malých Karpát, kde sa terénnemu výskumu venuje pomerne dlhú dobu a zbieral veľa materiálu, zatiaľ publikoval málo (1957, 1971a). Do tlače odovzdal monografiu (o rozsahu asi 250 strán) „Geografia krajiny Jura (analýza a syntéza)“. Jubilant v nej podáva komplexný geografický obraz malého územia, vrátane socioekonomickej problematiky a komplexnej geografickej regionalizácie. Práca nielenže prináša o skúmanej oblasti nové poznatky, ale má predovšetkým metodický význam, poskytujúc vzor na geografické spracovanie malého územia.

Viacero prác publikoval z územia Podunajskej nížiny, kde sa zamerával na geomorfologickú problematiku (1953b, 1959a, 1962c, 1969c). Aj odtiaľto zhromaždil hodne materiálu, ktorý čaká na spracovanie a uverejnenie.

Dobrá znalosť zhruba celého územia Slovenska a samozrejme aj hlboké teoretické vedomosti ako aj neobyčajne široká škála geografických poznatkov mu umožnili syntetizujúci pohľad na širšie, všeobecnejšie problémy, zahrnujúce celé Slovensko, resp. značnú jeho časť (1956a, 1956b, 1956c, 1961b, 1962a, 1964c, 1964d, 1965b, 1967). Z týchto prác zvlášť treba vyzdvihnúť dve práce, veľmi významné svojím rozsahom a obsahom: ide o publikácie o reliéfe našich Karpát, uverejnené v Československej vlastivede I. (1968) a v Slovensku II., Príroda (1972). Naposledy spomenutá práca, predstavujúca vrchol najnovších poznatkov o našom území, je súčasť významného kompendia, ktoré náš jubilant vedecky redigoval, a ktoré bolo odmenené prvou cenou Socialistickej akadémie Slovenska pre r. 1973. Skutočnosť, že prof. dr. M. Lukniš bol vybratý za vedeckého redaktora veľkého kolektívneho diela o Slovensku, obsahujúceho len šasti geografickú problematiku, prezrádza jeho nevšedné odborné kvality a dosiahnutý úspech túto skutočnosť ešte podčiarkuje.

K rozvoju geomorfológie významne prispel aj tým, že ako prvý u nás a jeden z prvých na svete začal s geomorfologickým mapovaním, s významným odvetvím, ktoré sa rýchlo rozvíja, poskytujúc bohaté služby pre potreby praxe a v rozvoji ktorého práve československá geografia zaujíma popredné miesto vo svetovej geografii.

Prof. dr. M. Lukniš, DrSc. vyšiel z geomorfológie, ktorú bohato a svojsky

u nás rozvinul a ktorá profiluje v jeho činnosti. V súvislosti s ňou sa dotýka aj mnohých problémov kvartéru. Narastaním poznatkov vo vedecko-výskumnej práci, ako aj v pedagogickej práci, vo výchove odborného dorastu, spojenej so širšou geografickou problematikou, zväčšujú svoj odborný obzor, rozširuje pole svojej pôsobnosti na širšie, všeobecnejšie problémy, do oblasti iných disciplín fyzickej geografie (1956e, 1971a a i.), resp. jej teoretických základov (1960, 1963b) a úspešne zasahuje aj na pole regionálnej geografie (1964a), čoho ďalším dôkazom je aj už spomenutá monografia v tlači (Geografia krajiny Jura).

Nenárokuje si vyčerpať hodnotenie takej objemnej a kvalitnej vedecko-publikačnej činnosti nášho jubilanta, zahrnujúcej väčší počet prác publikovaných a nepublikovaných, než sme sa ich dotkli. No o nič nie menší význam pre geografiu na Slovensku má jeho práca ako pedagóga a organizátora geografického života Slovenska.

Už počas vysokoškolských štúdií bol u prof. Hromádku demonštrátorom (1939/40), vedeckou pomocnou silou (1940/41), výpomocným asistentom (1941 až 1943) a napokon asistentom. V r. 1946 sa habilitoval na Prírodovedeckej fakulte UK a r. 1956 sa stal profesorom fyzickej geografie. V r. 1968 obhájil vedeckú hodnosť doktora geografických vied. Od r. 1947 viedol Geografický ústav univerzity a neskôr (do r. 1959) Katedru fyzickej geografie PFUK.

Po odchode prof. dr. J. Hromádku do Prahy celá váha výuky, výchovy kádrov z geografie a organizácie geografického výskumu zostala v podstate na pleciach nášho jubilanta. Táto skutočnosť ho nútila rozširovať si odborný horizont, čo prispelo k formovaniu sa jeho širokého odborného profilu zahrnujúceho celú škálu geografických vied. Prvá početnejšia skupina geografov, ktorá dnes hrá významnú úlohu v geografickom živote, vyšla z jeho rúk. Preto ho možno označiť za nestora geografie na Slovensku, ktorý položil jej základy a zásadne ovplyvnil jej vývoj. Jeho prednášky sú a vždy boli náročné, presvedčivé silou argumentov. Vychováva ročne 2–3 aspirantov. Vytvoril si vlastnú vedeckú školu. Pre študentov na vysokej škole napísal vydarené skriptum zo všeobecnej geomorfológie (1954b) a pre stredné školy učebné texty z geografie Československa (1972a, 1973b, 1973c, 1973e).

Ako významný vedec a vysokoškolský pedagóg mal a má dôležité spoločenské postavenie, osobitne v geografickom živote. Na vysokej škole bol členom vedeckých rád a na bývalej Fakulte geologicko-geografických vied prodekanom pre výskum. Je hlavným redaktorom Acta geographica UC, založil a redigoval aj Geografický časopis. Je, resp. bol členom rôznych odborných komisií a spoločenských organizácií. Od znovuoživenia Slovenskej geografickej spoločnosti až do r. 1970 bol po viac funkčných období jej predsedom a zároveň podpredsedom Československej spoločnosti zemepisnej. V r. 1961 ako účastník svetového kongresu INQUA prednášal vo Varšave a v r. 1969 v Paríži. Vykonal viacero zahraničných ciest (PLR, MLR, BLR, ZSSR, NDR a Francúzsko) s prednáškovým pozvaním na univerzitách v Moskve, Odese a Halle.

Jeho práca sa dostalo patričného uznania, spoločenského ocenenia. Pri príležitosti 25. výročia založenia Prírodovedeckej fakulty rektor UK mu udelil bronzovú a z príležitosti 50. výročia založenia UK zlatú medailu Univerzity J. A. Komenského v Bratislave. Ako významnému geografovi sa mu dostalo ocenenia tým, že bol zvolený za čestného člena Československej spoločnosti zemepisnej a Poľskej geografickej spoločnosti.

Zahrnujúc poznatky o našom jubilatovi, chceme vyzdvihnúť niekoľko skutočností.

Náš jubilant prof. dr. Michal Lukniš, DrSc. vyšiel zo slabých sociálnych po-

merov. Popri pekných charakterových vlastnostiach aj tvrdý život, ktorým sa musel ako chudobný chlapec prebijať, formoval z neho čestného, skromného, neobvyčajne pracovitého a svedomitého pracovníka, náročného na prácu svoju a prácu druhých. Svojím striedaným životom, usilovnou a činorodou prácou, statočnými životnými postojmi je svetlým vzorom pre druhých, najmä mladších a dokazuje, že všetky hodnoty má každý získať len poctivou a svedomitou prácou, ktorá je základom rozvoja ľudskej spoločnosti. Každá veta, ktorú kladie na papier je uvažovaná. Má obsahu plný štýl, jeho práce sú vecné, vyvážené a príkladne dokumentované. Obzvlášť veľkú pozornosť venuje mape ako významnému vyjadrovaciemu prostriedku. Je všeobecne uznávaným vedcom — geografom. Vývoj geografie najmä na Slovensku zostane s jeho menom navždy nerozlučne spätý. Vychoval celú generáciu geografických kádrov. Ako pedagóg spĺňa tie najnáročnejšie kritériá, ako vynikajúci odborník, ideologicky vysoko vzdelaný a patrične vyspelý, dôsledne uplatňujúci jednotu slova a činu. Je preto želaním všetkých našich geografov, aby sme mu srdečne zaželali ešte „ad multos annos“ v budovaní veľkolepého životného diela.

Zoznam publikácií prof. dr. M. Lukniša, DrSc.

1. 1941 — Hronský Inovec. Krásy Slovenska XIX, p. 171—177.
2. 1942 — Høle na Slovensku a život na nich. Krásy Slovenska XX, p. 145—151.
3. 1942—1943 — Ladocové kotle v krivánskej skupine. Malej Fatry. Krásy Slovenska XXI, p. 67—68.
4. 1943—1944 — Neznáme jazerá v Levočskom pohorí. Krásy Slovenska XXII, p. 104—105.
5. 1945 — Príspevok ku geomorfológii povrchového krasu Stratenskej hornatiny. Zborník prác PFSU, 12, p. 5—46.
6. 1946a — Jakubiany. Zborník prác PFSU, 14, p. 5—66.
7. 1946b — Poznámky ku geomorfológii Beckovskej brány a príľahlých území. Práce Štát. geol. ústavu, XV, p. 5—32.
8. 1948a — Tisovský kras. Československý kras, I, p. 85—93.
9. 1948b — Denudačné a prechodné tvary k normálnym riečnym formám v pohorí Trŕbča. Práce Štát. geol. ústavu, 17, p. 175—185.
10. 1949a — Morfologická štúdia Trŕbča. Geographica Slovaca I, p. 7—29.
11. 1949b — Život a dielo univ. prof. J. Hromádku. Geographica Slovaca I, p. 1—6.
12. 1949c — Geografický pohľad na Slovensko. Dnešné Slovensko III, p. 3—4.
13. 1950a — Detvianska kolonizácia v Gemeri. Zemepisný zborník II, p. 1—7.
14. 1950b — Správa o hydrogeografii a hospodárskom využití vyvieraciek krasových území v povodí stredného Turca, Blhu, Jelšavy a Slanej. Zemepisný zborník II, p. 78—81.
15. 1951 — Zosunové územie na ľavom brehu Váhu medzi Hlohovcom a Šintavou. Zemepisný zborník III, p. 53—77.
16. 1952 — Všeobecný ráz pohoria, p. 17—18; Náčrt geomorfologických pomerov Malých Karpát, p. 22—27; Hydrografické pomery Malých Karpát, p. 35—36. Kras a jaskyne Malých Karpát. Bratislava.
17. 1953a — Ruská geomorfológia pred októbrovou revolúciou, po nej a účasť sovietskej geomorfológie na výstavbe hospodárstva ZSSR. Geologický zborník IV, p. 513—517.
18. 1953b — Geomorfologické pomery Podunajskej nížiny v oblasti medzi Novými Zámkami a Komárnom. Geografický časopis V, p. 131—168 (spolu so Štefanom Bučkom).
19. 1954a — Príspevok k poznaniu foriem mrazového zvetrávania skál v Západných Karpatoch. Zborník Čs. spol. zemepisné, LIX, p. 1—8.
20. 1954b — Všeobecná geomorfológia I. Skriptum, p. 339.
21. 1955a — Geomorfológia a kvartér Studenovodskej doliny v Tatrách. Geografický časopis VII, p. 45—72.
22. 1955b — Správa o geomorfologickom a kvartérne geologickom výskume Malých Karpát (dolina Vydrtica). Geograf. čas. VII, p. 214—226.

23. 1956a — Súčasný stav a novšie výsledky geomorfologického výskumu Slovenska. Geograf. čas. VIII, p. 95—100 (spolu s E. Mazúrom).
24. 1956b — Geomorfológia a kvartér vysokohorskej oblasti Slovenska. Geograf. čas. VIII, p. 95—100 (spolu s E. Mazúrom).
26. 1956d — Náčrtok geomorfológie Tatier. Príroda Tatranského národného parku, p. 45—76.
25. 1956c — Geomorfológia a kvartér nížin Slovenska. Geograf. čas. VIII, p. 101—106 (spolu s E. Mazúrom a J. Kvitkovičom).
26. 1956d — Náčrtok geomorfológie Tatier. Príroda Tatranského národného parku, p. 45—76.
27. 1956e — Bonita pôd na Slovensku. Geograf. čas. VIII, p. 202—207.
28. 1957 — Príroda Bratislavy a okolia. Bratislava, p. 103—118.
29. 1958 — Nálezy eoglyptolitov na Slovensku. Geograf. čas. X, p. 3—26.
30. 1959a — Geomorfologické regióny Zitného ostrova. Geograf. čas. XI, p. 161—206 (spolu s E. Mazúrom).
31. 1959b — Reliéf a roztriedenie kvartérnych útvarov vo Vysokých Tatrách a na ich predpoli. Geologický zborník X, p. 233—268.
32. 1959c — Problémy Štrbského plesa a jeho ochrany. Geograf. čas. XI, p. 241—257.
33. 1960 — Fyzický zemepis v ČSR v posledných letech. Sborník Čs. spol. zeměpisné LXV, p. 301—314. (Spolu s J. Krejčím a J. Kuským.)
34. 1961a — Periods of evolution of the High Tatra Mountains in relation to the Quaternary sediments. INQUA — International Association on Quaternary research VI. th. Congress, Abstracts of Papers, p. 59.
35. 1961b — Nížiny, kotliny a pohoria Slovenska. 135 p. (spolu s P. Plesníkom).
36. 1962a — Die Relief-Entwicklung der Westkarpaten. Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin Luther Universität Halle-Wittenberg, p. 1236—1244.
37. 1962b — Geomorfologický prehľad. Vysvetlivky k prehľadnej geologickej mape ČSSR 1:200 000 — Rimavská Sobota, p. 81—88.
38. 1962c — Geomorfologický prehľad. Vysvetlivky k prehľadnej geologickej mape 1:200 000 — Čalovo, p. 140—143.
39. 1962d — Bratská pomoc a spolupráca na poli geografie. Univerzita Komenského v Bratislave. Zborník III, p. 399—401.
40. 1963a — Die Entwicklungsperioden der Hohen Tatra in Bezug auf die Quartärablagerungen. Report of the Vth INQUA Warsaw 1961, p. 197—204.
41. 1963b — Současný stav československé geografie. Sborník Čs. spol. zeměpisné LXVIII, p. 2—9 (spolu s S. Kuchařom, O. Roubíkom, J. Korčákem, O. Tichým a M. Riedlovou).
42. 1963c — Geomorfologický prehľad. Vysvetlivky k prehľadnej geologickej mape ČSSR 1:200 000 — Vysoké Tatry, p. 157—173.
43. 1964a — Zemepisné krajiny Krymu. Geograf. čas. XV, p. 275—302.
44. 1964b — Geomorfologické pomery v rajóne VSŽ. Acta geol. et geogr. UC, geographica No 4, p. 45—84 (spolu s E. Mazúrom a J. Kvitkovičom).
45. 1964c — The course of the last glaciation in the Western Carpathians in relation to the Alps and to the Division of the Central European Würm in to periods. Geograf. čas. XVI, p. 127—142.
46. 1964d — Pozostatky starších povrchov zarovňávania v čs. Karpatoch. Geograf. čas. XVI, p. 289—398.
47. 1964e — Čo rozprávajú kamene. Vysoké Tatry III, p. 14—15.
48. 1965a — Veľká Zitá stena. Vysoké Tatry IV, 21p.
49. 1965b — Les vestiges des surfaces d'aplanissement dans les Carpathes Occidentales. Geographia Polonica 9, p. 33—34.
50. 1965c — Sprievodca po exkurzii X. jubilejného zjazdu čs. geografov dňa 2.—5. sept. 1965, p. 17—26 a 38—42 (s L. Mičianom), p. 32—38 (s O. Bašovským), p. 44—51.
51. 1966a — List 11, Geomorfológia I (z listu spracoval 24.500 km² z územia Slovenska), list 19, Hydrologie I (z listu spracoval tatranské jezerá), Národný atlas ČSSR.
52. 1966b — Jubilejný rok prof. dr. J. Hromádku. Geograf. čas. XVIII, p. 3—5.
53. 1967 — Quaternary of the West Carpathians (s I. Vaškovičom). International Geological Congress XXIII session Prague 1968. Guide to Excursion, p. 3—42.
54. 1968a — Vývoj a členenie povrchu povodia Hornej Nítry. Horná Nitra IV. Vlastivedný zborník, p. 249—283.

55. 1968b — Reliéf Čs. Karpát. Československá vlastivěda I, p. 387—434.
56. 1968c — Geomorfologická mapa Vysokých Tatier a ich predpolia 1:50 000. Vydavateľstvo GÚ DŠ (KRÚ Bratislava), slovenská verzia.
57. 1968d — Geomorphological map of the Vysoké Tatry Mts. and their Foreland 1:50 000. (anglická verzia).
58. 1968e — The Intensity of lowering of the High Tatra ridges since the retreat of glaciers. *Studia Geomorphologica, Carpatho-Balcanica* 2, p. 5—11, Kraków.
59. 1968f — Principles of the Compilation of Geomorphological Map of the High Tatra (Vysoké Tatry) Mts. and their Foreland. GÚ DŠ, Bratislava, 2 p.
60. 1968g — Profesor Jan Hromádka zomrel. *Geograf. čas.* XX, p. 313—317.
61. 1969a — Návrh na obsah predmetu geografie na nastávajúcich gymnáziách so zvláštnym zreteľom k osnovám II. ročníka. *Zemepis ve škole*, roč. II 1968—1969, č. 9, p. 184—186.
62. 1969b — Carte géomorphologique de la Haute Tatra et de son avant — pays. Etude sur le Quaternaire dans le Monde. Union internationale pour l'étude du Quaternaire. VIIIe Congrès INQUA. Paris 1969, p. 901—903.
63. 1969c — Poznámky k vývinu reliéfu Podunajskej nížiny v okolí Nových Zámkov. *Studia Geographica* 1, p. 45—50, Brno.
64. 1971a — Rozloženie drevín vo vzťahu k nadmorskej výške na jurských vrchoch v Malých Karpatoch. *Geograf. čas.* XXIII, č. 2, p. 118—124.
65. 1971b — Geomorfologická regionalizácia Vysokých Tatier a ich predpolia. *Problémy geografického výskumu*, p. 139—146.
66. 1971c — Princípy geomorfologického kartírovania i zostavenia geomorfologičeskej karty Vysokých Tatr. *Problém i na paleogeomorfologičeskoto razvitije na Bgarija*. Tom I. Sofia 1971, p. 75—77.
67. 1972a — Československá socialistická republika. I. časť. Učebné texty zo zemepisu pre 2. ročník gymnázia. SPN Bratislava 1972, 102 p.
68. 1972b — Vývin územia a zemepisného poznávania Slovenska. Slovensko II — Príroda. Bratislava, p. 9—18.
69. 1972c — Reliéf Slovensko II — Príroda. Bratislava, p. 124—202.
70. 1972d — Slovensko II. Príroda. Bratislava, 917 p. — vedecká redakcia. Odmenené prvou cenou Socialistickej akadémie Slovenska, 1973.
71. 1973a — Reliéf Tatranského národného parku. Zborník TANAP 15/1973, p. 89—143, Martin.
72. 1973b — A Csehszlovák szocialista köztársaság. Földrajz a gimnáziumok 2. osztálya számára. 1. rész. SPN Bratislava, 142 p.
73. 1973c — Československá socialistická republika. I. časť. SNP Bratislava, 135 p.
74. 1973d — Reliéf Vysokých Tatier a ich predpolia. SAV Bratislava, 375 p. + prílohy.
75. 1973e — Československá socialistická republika. III. časť. Slovenská socialistická republika. Učebné texty pre 2. ročník gymnázia. SPN Bratislava, 100 p.
76. 1973f — K osemdesiatke prof. dr. Joža Martinku. *Geograf. čas.* XXV, č. 1, p. 64—67.
77. 1973g — A Csehszlovák szocialista köztársaság. 3. rész Földrajz a gimnáziumok 2. osztálya számára, 151 p. SPN Bratislava 1973.
78. 1974a — Osemdesiatiny prof. dr. Jirího Krála. *Geograf. čas.* XXVI, č. 1, p. 67—68.
79. 1974b — Zomrel univ. prof. dr. František Vitásek, DrSc. *Geograf. čas.* XXVI, č. 1, p. 69—70.
80. 1974c — Prof. dr. Josef Kunský sedemdesiatročný. *Geograf. čas.* XXVI, č. 1, p. 66—70.
- 81 — Geografia krajiny Jura (analýza a syntéza), p. cca 250 (v tlači).
82. 1975 — Reliéf Muránskej planiny z hľadiska jeho ochrany. Československá ochrana prírody, č. 12, Bratislava.

MIROSLAV MACKA

K ŠEDESÁTINÁM PROF. Dr. MIROSLAVA BLAŽKA

Miroslav Blažek se narodil 13. 5. ve Vápenném Podole v Železných horách. Krátce na to se s rodiči přestěhoval do Brna, kde maturoval v roce 1934. Na přírodovědecké fakultě brněnské univerzity, kde studoval, formovala jeho názory řada učitelů tehdejšího geografického ústavu. Byli to profesori Horák, Koláček, Říkovský a Vitásek. V roce 1938 předkládá státní práci „Sídlní zeměpis Znojemska“, kterou zpracoval u profesora Koláčka na disertační práci, zabývající se osídlením Židlochovicka.

Postižen okupací a uzavřením vysokých škol obhájuje disertační práci až čtyři roky po osvobození Československa na Karlově univerzitě

v Praze. Předkládá zde práci, která byla v podstatě zpracována již před válkou, ale současně z problematiky, které se intenzivně po celou dobu okupace věnoval. V té době již má za sebou rozsáhlou činnost na poli aplikované geografie, neboť ihned po osvobození začal pracovat jako sídlní geograf na osídlování pohraničí. Do roku 1948 působil na Osídlovacím úřadě, odkud pak přešel do oblastního plánování, kde v Generálním sekretariátu Hospodářské rady (později SÚP) zakládal oddělení oblastního plánu. Od roku 1951 působí až do roku 1967 na Vysoké škole ekonomické. V roce 1952 se stal na VŠE vedoucím jím založené katedry hospodářské geografie a předložil habilitační práci na základě své první knižní publikace „Sídla v Československu“ (23), vyšlé v roce 1951. V roce 1964 byl jmenován profesorem a stává se vedoucím nově vzniklé katedry ekonomiky oblastí. Na Geografickém ústavu Československé akademie věd v Brně, kde pracuje od roku 1967 jako vedoucí vědecký pracovník pomáhal od svého nástupu spoluvytvořit jak fundovaný kádr pracovníků ekonomické geografie, tak i celkovou koncepci rozvoje tohoto oboru nejen na pracovišti. Tak jak rostl Geografický ústav ČSAV v Brně v největší vědeckobadatelské pracoviště geografie v ČSSR, řídicí a koordinující většinu úloh tohoto oboru, tak rostla i jeho vnější odpovědnost za směr a pojetí ekonomické geografie v ČSR. Po této charakteristice můžeme pominout výčet jeho vědeckých a vědeckoorganizačních funkcí, jejichž úctyhodný počet by toto naše tvrzení sice široce dotvrdil, ale jen pouhý výčet by zabral mnoho místa.

Počáteční vliv učitelů i pozdější praktická činnost v Osidlovacím úřadě způsobili, že v prvním období jeho vědecké činnosti dominuje problematika geografie obyvatelstva a sídel (2—15, 21, 23). K posledním pracím tohoto druhu patří kolektivní studie, vzniká pod jeho vedením, zabývající se vymezením městských aglomerací v ČSSR (113). O jejím významu svědčí to, že podle jejího vymezení jsou zpracována významná díla jako např. Národní atlas ČSSR a jiné. K otázkám aglomerací se vrací i později studií o malých městech (121) a studií o vymezení aglomerací podle dojíždění do zaměstnání (viz práce ve Zprávách GgÚ); vrací se i k obyvatelstvu jak obecnou studií o problematice geografie obyvatelstva (96), tak i studií z hlediska jeho významu jako rajonizačního faktoru (129). V posledním desetiletí dotvrzuje toto zaměření výzkumem urbanizace ČSR. Jako první vůbec vymezuje urbanizované oblasti a okrsky ČSR a stanovuje jejich hierarchii (172, 173, 201 apod.). Dochází k významným poznatkům nejen o stupni urbanizace federace k roku 1970 (zhruba 75 % všeho obyvatelstva urbanizovaných regionů, resp. okrsků bydlí ve městech, zbytek v příměstských obcích neměstského typu, urbanizované regiony a okrsky zaujímají zhruba 28,8 % území federace a žije v nich asi 52,8 % obyvatelstva). Ve svých nejnovějších pracích, z části ještě nepublikovaných se pak zabývá i prognózou vývoje urbanizovaných oblastí.

Druhým rozsáhlým úsekem činnosti Miroslava Blažka (a z hlediska výchovy mladých geografů jistě nejdůležitějším) je jak autorská, tak poradní a recenzní účast na tvorbě učebnic. Je autorem prvních poválečných učebních textů hospodářského zeměpisu ČSSR (22), stejně jako první knižní publikace tohoto druhu, vydané v roce 1958 (78). Tato kniha se dočkala dvou vydání v německém jazyce (NDR — 1959, NSR — 1959) a jednoho v jazyce ruském (v r. 1960 v SSSR), což samo o sobě už svědčí o jejich kvalitách. Zcela přepracovaná vychází pak tato práce v roce 1964 v Bratislavě, obohacena mimo jiné o nové pohledy na vymezení podoblastí. Kromě učebních textů o hospodářské geografii ČSSR jsou to učebnice hospodářské geografie socialistických zemí a hospodářské geografie světa; v nichž podává M. Blažek přehled jednotlivých odvětví výroby ve světě a spojuje ji se srovnávací analýzou rozmístění výroby v kapitalistických a socialistických zemích. Hlavně prostřednictvím učebnic seznamuje též s teorií hospodářské geografie, s problematikou oblastního plánování, teorie rozmístování atp. Něchybí ani účast na tvorbě středoškolských učebnic. Od roku 1949 je autorem statí o Československu pro SVVŠ. Pro dokreslení uvádíme, že učebnice představují v seznamu prací přes 30 titulů, zpracovaných buď jím samým, nebo ve spolupráci (kromě reedici). Na velké řadě učebnic lze nejlépe pozorovat vývoj samého autora a jeho koncepcí hospodářské geografie od odvětvových průřezů hospodářstvím podle administrativních jednotek (22), ke komplexním hospodářsko-geografickým charakteristikám oblastí jako živých, stále se vyvíjejících individualit (123).

Už sám rozsah počtu učebnic napovídá, ež Miroslav Blažek je zaníceným učitelem. Živý, temperamentní a bezprostřední ve svých přednáškách, poutavých nejen obsahem. Je velmi pozorný, ale kritický školitel mladých vědeckých pracovníků i pracovníků praxe, kterých vychoval již celou řadu. Má skutečně vzácný dar. Dovede u svých žáků vyvolat radost z práce a touhu po poznání.

Třetím rozsáhlým úsekem jeho činnosti je ekonomicko-geografická rajonizace. Jeho názory, vyslovené ve více pracích, jsou nejlépe konkretizovány v již zmíněné práci Ekonomická geografie ČSSR. Speciálnímu jeho zájmu se těší zkoumání vztahů ekonomického a administrativního členění zemí, neboť poznání těchto vztahů dává nejlepší předpoklady pro praxi oblastního plánování a řízení. Nej-

významnější je zatím studie, vypracovaná v rámci výzkumného programu Commission on Methods of Economic Regionalization (135), ve které zkoumal administrativní členění zemí socialistické soustavy (i některých dalších zemí).

Je členem korespondentem komise pro problémy urbanizace při IGU, je členem Regional Science Association a dalších vědeckých organizací.

To je nejvýznamnějším a současně v dané etapě vývoje geografie ve světě logickým oceněním základní filosofické koncepce, marxistického pojetí geografie, z jehož pozice jsou koncipovány práce prof. Blažka již od počátku jeho činnosti.

Od roku 1952 pracuje nepřetržitě v ČSSZ (člen od roku 1935). Od X. sjezdu jako místopředseda Ústředního výboru. Sjezdem ČSSZ v Plzni v roce 1975 byl za svoji práci pro zásluhy za rozvoj oboru na XIII. sjezdu vyznamenán čestným členstvím ČSSZ. Významně se podílel na přípravách vzniku Geografického ústavu ČSAV. Znám je jeho podíl na přípravě vydání Národního atlasu ČSSR včetně jeho moderní koncepce a na realizaci a naplnění státního plánu výzkumu v geografii (1958, dosud). V tomto výčtu činnosti bychom mohli dlouho pokračovat, uvedli jsme však jen skutečně to nejdůležitější.

V osobě prof. M. Blažka se vědecká, pedagogická a organizátorská činnost tak bezprostředně prolínají, že hodnocení z těchto jednotlivých aspektů je skutečně velmi obtížné. O jeho úsilí, aby geografický výzkum sloužil praxi a naopak, přihlížení k praxi jako hlavnímu kritériu správnosti teoretických poznatků, svědčí i publikační činnost, věnovaná těmto otázkám.

Na šedesátíka (uvážíme-li ještě neplodnou ztrátu válečných let) jsou výsledky práce E. Blažka skutečně úctyhodné. Přejeme jubilantovi do dalších let stejný a neutuchající elán a aktivitu ve prospěch oboru, podobně jak ji projevoval doposud.

Všestrannost a rozsah jeho prací ukáže nejlépe seznam publikovaných prací ve Zprávách GÚ 1966 č. 9 a připojený seznam vybraných publikovaných prací.

Vybrané práce prof. dr. Miroslava Blažka

Číslování publikovaných prací odpovídá úplnému Seznamu, který do r. 1966 byl publikován ve Zprávách GÚ Brno, roč. 1966, a jehož pokračování do č. 232 a konce roku 1976 bude rovněž uveřejněno ve Zprávách GÚ Brno, roč. 1976. K vybraným pracem předkládáme stručnou charakteristiku.

- 1946 [3] — Pro dva a půl miliónu Čechů v pohraničí. Nedělní noviny Rudého práva, č. 32/1946 z 11. 8. 1946 (přetisk pro vnitrozemí v č. 34/1946, dále pod č. 12 pod názvem Osídlovací plán, roč. 1947.
- 1951 [23] — Sídla v Československu, Přírodovědecké nakladatelství Praha 1951, předloženo jako habilitační práce, řešena problematika slučování obcí, vývoje a charakteru sídelní struktury, počátky problematiky regionalizace administrativních úprav.
- 1954 [47] — K otázkám rajonování v ČSR, čas. Politické ekonomie, č. 1/1954, aplikace sovětské rajonizační teorie na ČSR.
- 1956 [81] — Sdvihi v geografii proizvodstva Čechoslovákie, Izvěstija AN SSSR, serija geografičeskaja č. 5/1956, několikrát i později zpracované téma o změnách v rozmístění výroby po r. 1945 a 1948.
- 1957 [63] — Několik poznámek k hospodářské mapě ČSR, Kartografický přehled č. 1/1957. Komentář k 1. nástěnné hosp. mapě státu, která vyvolala širokou diskusi (viz Sborník ČSSZ) a která v dalších mutacích dlouží dodnes.
- 1958 [78] Hospodářský zeměpis Československa, Orbis, Praha 1958, knižní zpracování upravených starších vysokoškolských textů. Vyšlo v 1959 v NSR, NDR, v r. 1960 v SSSR, v r. 1961 v regionální geografii zkráceno v Nizozemsku, v r. 1964 ve slovenštině.

- 1959 (80) — Za pokrokový národní atlas, Sborník ČSSZ č. 2/1959, polemika s prof. Hromádkou a koncepcí moderního nár. atlasu (též u č. 91).
- 1962 (114) — Vymezení městských aglomerací v ČSSR, Sborník ČSSZ 1/1962. Vymezení, kterého bylo použito závazně u Národního atlasu.
- 1965 (134) — Ekonomika oblastí, SPN, 1965, texty nového oboru spojujícího teorii oblastního plánování s ekon. geografii.
- 1965 (137) — Analyse géographique de la régionalisation administrative, materiály 4. zasedání Komise pro metody ekonom. regionalizace IGU, Brno, 1965, 1. zpráva o výsledcích celosvětové ankety, společně s prof. Jullardem, pokračování (156) v r. 1968 publikovaná „Analyse de la régionalisation administrative“, vydal GgÚ Brno s dalšími zprávami ve Sborníku a pod (152), (154), (158), (133), (169).
- 1967 (148) — Politická a hospodářská geografie, Svoboda 1967, vysokoškolská učebnice ek. geografie, užívaná dosud.
- 1968 (161) — Rajonování, zájmových území měst, Sborník ČSSZ, roč. 73.
- 1969 (165) — Otázky územního správního členění, vydalo min. vnitra, 1968, zpracováno ve funkci předsedy Komise pro územní členění Vládní komise pro územní členění NV.
- 1972 (172) — Brněnské urbanizované území, Studia geographica č. 1/1969. 1. práce v ČSR z problematiky urbanizovaných regionů (dále 173 atp.).
- 1969 (174) — Otázky dalšího postupu při regionalizaci, Studia geographica č. 8/1969. Nástin metod a problémů při řešení úkolů GgÚ Brno.
- 1971 (190) — Les perspectives de l'urbanisation en Tchécoslovaquie, Studia geographica, č. 21/1971 Brno. Referát pro Evropskou geograf. konferenci. Jsou charakterizovány nové tendence ve vývoji v ČSSR (rovněž 200 — referát na světové konferenci CIER, Warszawa 1972).
- 1972 (201) — Les tendances de l'urbanisation dans l'Europe de l'Est, publikováno v Papers XXII. kongresu v Montrealu, publikováno rovněž v Supplementu Sborníku ČSSZ.
- 1973 (211) — Ekonomická encyklopedie, Svoboda 1973, Hesla Slovníku: hosp. geografie, územní dělba práce atd.
- 1972 (229) — Dvacet let hospodářské geografie v ČSAV, Zprávy GgÚ 7/1972.
- 1975 (230) — Czechoslovakia, heslo o ČSSR v Encyclopaedia Britannica.
- 1975 (231) — Industrialization des Carnathes occidentales, přednáška na Univerzitě v Iași, RSR, Iași 1975.

MIROSLAV STRÍDA — JANA RUNŠTUKOVÁ

ČESKOSLOVENSKÁ, GEOGRAFICKÁ LITERATURA ZA ROK 1975

Přehled nové publikované tvorby za uplynulý rok uveřejňujeme pravidelně ve 3. čísle následujícího roku Sborníku Československé společnosti zeměpisné. Ustálená citace a klasifikace článků, knižních publikací i map, vycházející ze zásad používaných orgány Mezinárodní geografické unie, umožňuje snadnou orientaci, srovnání s minulými léty na stránkách našeho časopisu i se zahraničními geografickými bibliografiemi, které se přidržují stejných hledisek. Práce dosud necitované, vyšlé s vrocením 1974 a dřívějším, označujeme hvězdičkou.

Současný rozvoj zeměpisné literatury a naše možnosti ediční nás nutí setrávat na principech výběrového přehledu, i když se snažíme, aby tento výběr byl co nejširší. Od letošního roku ho doplňujeme o rigorózní, kandidátské a doktorské disertační práce, pokud byly v roce 1975 řádně obhájeny a jsou uloženy k nahlédnutí na příslušných pracovištích.

Rozšiřují se informace o nových mapách, včetně map vydaných pro socialistické organizace. Vycházíme z toho, že mapa je základním prostředkem činnosti geografa a že každý, kdo pracuje v určité oblasti by měl mít dobrý přehled, jaké tematické mapy a mapové podklady jsou mu k dispozici. Podobně jako rigorózní a disertační práce zařazujeme i mapy podle jejich tematické příslušnosti. Poněvadž většina z nich má převážně obecně regionální význam, dostávají se hlavně do oddílu Regionální práce. Tím se stal tento oddíl v posledních letech nejobsáhlejší.

Práce a úvahy obecné povahy od českých a slovenských autorů z různých geografických disciplín vkládáme do souboru VŠEOBECNÁ GEOGRAFIE, který se již dále nečlení. Abychom se nedostali mimo hranice závažnějších otázek všeobecné problematiky našeho vědního oboru, domníváme se, že jsou zde na místě kritéria striktního výběru.

Hlavní soubor ČESKOSLOVENSKO se jako obvykle dále člení na 4 oddíly a 7 částí. Stati, které se vztahují na území celého Československa, Slovenska nebo českých zemí shrnujeme do oddílu Obecné práce, pokud je nelze jednoznačně včlenit do žádné z následujících tematických částí.

Oddíl Fyzická geografie se rozděluje na část *Geomorfologie*, kde se objevuje i většina problematiky krasové a část *Klimatologie, hydrologie, biogeografie, pedologie*, kde jsou zařazena díla z uvedených oborů, pokud jsou součástí geografického zájmu.

Vzhledem k několika vyšlým sborníkům, hodnotícím 30 let vývoje socialistického Československa, a uveřejněným pracím věnovaným sjezdu čs. geografů v Plzni 1975, je letos obsáhlejší oddíl *Hospodářská geografie*, složený z části *Obyvatelstvo, sídla* a z části *Hospodářství*. I zde bylo nutno více sledovat výběr, aby se oddíl neúměrně nerozrostl.

Publikace a mapy, v nichž převládá komplexně regionální nebo lokální zájem přicházejí do oddílu *Regionální práce*. Je rozdělen na část *Krajina a regionalizace*, kde jsou zastoupeny konkrétní zeměpisné práce o krajině a životním prostředí a část *Turistické průvodce a mapy*, s převážujícím zastoupením map.

Bibliografická činnost pro uveřejněný přehled se provádí soustavně prakticky během celého roku. Vychází z fondů Základní geografické knihovny přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (v Praze 2, Albertov 6) a ze spolupráce se Základní knihovnou CSAV, s geografickými pracovišti CSAV v Brně a v Bratislavě a z konzultací s bibliografickým oddělením Státní knihovny ČSSR. Na úseku map se opíráme zejména o součinnost s Ústředním archívem geodézie a kartografie v Praze.

Přes tuto rozsáhlou spolupráci jsme si vědomi toho, že některé, zvláště knižní a sborníkové publikace s geografickou tematikou vydávané národními výbory nebo různými kulturními a hospodářskými organizacemi unikají pozornosti, popřípadě se nám dostávají se zpožděním. Obracíme se proto na čtenáře Sborníku CSSZ, aby takové práce, případně separáty, zaslali do Základní geografické knihovny, tak, aby bylo možno dodržet bibliografickou zásadu citace publikací, které jsou k dispozici.

Každoročně uveřejňovaný přehled československé geografické literatury se zároveň stává základem pro zpracování materiálu za Československo v BIBLIOGRAPHIE GÉOGRAPHIQUE INTERNATIONALE, vydávané pod patronací UNESCO v Paříži z pověření Mezinárodní geografické unie.

BIBLIOGRAPHY OF CZECHOSLOVAK GEOGRAPHY IN 1975

The bibliography presents a wide selection of original and derived articles, papers, books and other geographical and regional works concerning the Czechoslovak national territory. This annual review has been published in the third number of the Journal of Czechoslovak Geographical Society. (The works last year not mentioned issued in 1974 are denoted *.)

The review is completed of some theoretical and methodical studies by Czech and Slovak authors only in the GENERAL GEOGRAPHY system. The regional system of CZECHOSLOVAKIA is divided into four sections and seven parts.

The works covering the whole national, Slovak or Czech territory and not corresponding to any special part are arranged as Generalities.

The section of Physical Geography distinguishes the part of *Geomorphology* including the most works of karst investigation, and the part of *Climatology, Hydrology, Biogeography, Pedology*.

The analogous section of Human Geography is divided into the part of *Population, Settlements*, and the part of *Economics*, broad enough according to the 30th anniversary of the Socialist Republic.

The books, articles and maps of more regional or local character get into the section of *Regional Works* which consist of the part *Landscape and Regionalization* including the geographical questions of environmental problem, and of the part *Guide-books and maps*.

The bibliography of Czechoslovak Geography has been developed in the Central Geographical Library of Charles University with assistance of Czechoslovak and Slovak Academy of Sciences, Bibliographical Department of the National Library and Central Archives of Geodesy and Cartography in Prague.

Moreover the present review becomes the basic source of the yearbook BIBLIOGRAPHIE GÉOGRAPHIQUE INTERNATIONALE edited in Paris under the auspices of UNESCO and of the International Geographical Union.

- BEZÁK A.: Niekoľko poznámok k matematickému modelovaniu v ekonomickej geografii. Geografický časopis 27: 9—15, Bratislava 1975. Res. angl.
- ČAPEK R.: Letecké a družicové snímky. Acta univ. Carolinae, Geographica, 1974. No. 2: 61—77, Praha 1975. Lit., res. angl.
- ČIŇČURA J.: Reliéf ako dôležitá zložka životného prostredia. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 29—32, Brno 1975. Studia geographica 51.
- DEMEK J.: Otázky životního prostředí při vyučování zeměpisu. Přírodní vědy ve škole 27: 148—151, Praha 1975—76. 3 obr.
- * DEMEK J. (ed.): Problems of medium-scale geomorphological mapping. Brno, GÚ ČSAV 1974. 203 s., obr., mp. Studia geographica 41.
- * DEMEK J.: Teoretická geografie: principy a problémy. Brno, GÚ ČSAV 1974. 77 s., 16 obr., res. angl., rus. Studia geographica 46.
- DEMEK J.: Teoreticko-metodologické otázky současné geografie. In: Demek J. (ed.): Zeměpis ve výchovně vzdělávacím systému: 61—78, Brno 1975. 5 obr. Studia geographica 50.
- HAMPL M.: Viz PAVLÍK Z.
- KADNEROVÁ D.: Panoramatické pohledy a pohledové mapy. Geodet. a kartogr. obzor 21: 113—114, Praha 1975. 1 obr.
- KASALICKÝ V.: Základy systémové analýzy vybraných problémů životního prostředí. Výstavba a architektura 21, č. 1: 10—19, Praha 1975.
- KAŠPAR R.: Viz PAVLÍČEK J.
- KORČÁK J.: Regionální variace poměštění obyvatelstva. Folia přírodověd. fak. UJEP, XIV, Geographia 9, 13 (1973): 93—97, Brno 1975. Res. čes., rus., něm.
- MÁRTON J.: Industriální zemědělství, ochrana přírody a člověk. Politická ekonomie 23: 607—612, Praha 1975. Res. rus., angl.
- MIČIAN L.: Morfogeografia: geografický přístup k predmetu geomorfologie. Folia přírodověd. fak. UJEP, XIV, Geographia 9, 13 (1973): 27—33, Brno 1975. Res. čes., rus., angl.
- MIŠTERA L.: Geografie v ochraně a tvorbě životního prostředí. In: Studia geographica 51: 3—7, Brno 1975.
- NOSEK M.: Geografie a její současné úkoly ve světónázorové výchově. In: Demek J. (ed.): Zeměpis ve výchovně vzdělávacím systému: 49—59, Brno 1975. Studia geographica 50.
- PAULOV J.: Entropia a priestorová štruktúra. Geografický časopis 27: 52—60, Bratislava 1975. 1 tab., res. angl.
- PAVLÍČEK J., KAŠPAR R.: K unifikaci grafického značení ve výkresech územně plánovací dokumentace. Územní plánování a urbanismus 2, č. 3: 23—29, Praha 1975. 6 tab., res. rus., něm.
- PAVLÍK Z., HAMPL M.: Differentiation of demographic systems according to development and rank with special regard to the third world. Hague, European centre for population studies 1975. 46 s., 8 tab., lit.
- PLESNÍK P.: Lesné hranice a problémy ich terminológie. Geografický časopis 27: 326—343, Bratislava 1975. 7 obr., lit., res. něm.
- RYŠAVÝ Z.: Poznámky k současnému rozvoji teorie střediskových míst. Výstavba a architektura 21, č. 11—12: 11—17, Praha 1975. Grafy.
- VORÁČEK V.: Metodika ekonomického hodnocení vlivu člověka na prostředí. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 9—27, Brno 1975. Studia geographica 51.
- Životní prostředí socialistických měst. Územní plánování a urbanismus 2, č. 5: 5—17, 35, Praha 1975. 5 fot.

ČESKOSLOVENSKO — CZECHOSLOVAKIA

Obecné práce — Generalities

- * Atlas ČSSR. 1. slov. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1974. Text 14 s., mapy 42 s.
- BAŠOVSKÝ O.: Základné premeny hospodárskogeografickej štruktúry Slovenskej socialistickej republiky v rokoch 1945—1975. Geografický časopis 27: 97—116, Bratislava 1975. 9 tab., res. něm.

- BENEŠ B. a kol.: Naše životní prostředí. Praha, Min. výstavby a techniky ČSR 1975. 74 s., 56 fot. Inf. publ. Rady pro životní prostředí, roč. 5, sv. 2.
- ČASLAVKA I.: Geografické názvosloví na území ČSR, jeho současný stav a problematika. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 145—152, Brno 1975. Studia geographica 51.
- ČERMÁKOVÁ L.: K problematice průmyslových oblastí. Slezský sborník 73: 197—214, Praha 1975.
- * Československá socialistická republika. Administrativní mapa 1:500 000. 3. aktual. vyd. Praha, ČUGK 1974. Formát 97×170 cm, 2 díly.
- Československá socialistická republika. Politická mapa 1:1 500 000. 6. slov. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 36×59 cm.
- * Československá socialistická republika. Přehledná vlastivědná mapa 1:1 500 000. 2. vyd. Praha, Kartografie 1974. Formát 45×57 cm.
- Československá socialistická republika. Reliéfní mapa 1:500 000. 5. slov. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 100×171 cm.
- Československá socialistická republika. Všeobecnězeměpisná mapa. 1:1 500 000. 7. slov. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 34×59 cm.
- DEMEK J. (red.): Die ČSSR. Einige Information über unseren Nachbarn. Gotha, H. Haack 1975. 167 s., 55 obr., 1 mp.
- * Fyzická mapa ČSSR. 1:1 000 000. Bratislava, Hydrometeorol. ústav 1974. Formát 48×84 cm.
- HOFFMANN/P.: Priestorové súvislosti vedeckotechnického rozvoja. Ekonomický časopis 23: 203—220, Bratislava 1975. Res. rus., angl.
- HOLÝ M., ŘÍHA J., SLÁDEK J.: Společnost a životní prostředí. Praha, Svoboda 1975. 171 s., tab., 12 obr., lit.
- HOROVÁ M.: Příspěvek k automatizaci zpracování tematických map. Geodet. a kartogr. obzor 21: 163—167, Praha 1975. 4 obr., res. rus., něm.
- HRUZÍK L.: K ekonomice ochrany životního prostředí. Plánované hospodářství č. 1: 6—10, Praha 1975.
- KUNSKÝ J.: Československo fyzicky zeměpisně. Praha, SPN 1975. 251 s., 106 obr., lit.
- LAURENT J.: Viz BOBEK P.
- * LOŽEK V.: Vědecký přístup k otázkám ochrany přírody. Campanula 4: 13—26, Ostrava 1973. Res. něm.
- MUCHA L.: Česká atlasová kartografie v letech 1945—1975. Historická geografie 13: 235—259, Praha 1975. Res. rus., něm.
- PECH J.: Úloha zeměpisu ve výchově k volbě povolání. In: Demek J. (ed.): Zeměpis ve výchovně vzdělávacím procesu: 133—136, Brno 1975. Studia geographica 50.
- PICHLÍK V.: Příspěvek k mapovým podkladům pro operativní řízení rostlinné výroby. Geodet. a kartogr. obzor 21: 160—162, Praha 1975. 3 tab., res. rus., něm.
- ŘÍHA J.: Viz HOLÝ M.
- SLÁDEK J.: Viz HOLÝ M.
- * Slovenská socialistická republika. Mapa správneho rozdelenia 1:400 000. 4. vyd. Bratislava, SUGK 1974. Formát 69×122 cm.
- SMIDÁK D.: Infrastruktúra ako ekonomická kategória. Ekonomický časopis 23: 491—501, Bratislava 1975. 2 diagramy, res. rus., angl.
- Štatistická ročenka Československé socialistické republiky 1975. Praha SNITL 1975. 636 s., tab., grafy.
- Štatistické přehledy. Praha, Orbis 1975. 12 čísel ročně.
- STRÍDA M., RUNŠTUKOVÁ J.: Československá geografická literatura za rok 1974. Sborník ČSSZ 80: 210—226, Praha 1975.
- STRÍDA M.: Geo-faktory životního prostředí. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 33—38, Brno 1975. Studia geographica 51.
- * Školský atlas československých dejin. 10. slov. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1974. Text 31 s., mapy 44 s.
- Štatistická ročenka o půdnom fonde v ČSSR podľa údajov evidencie nehnuteľností. Bratislava, SUGK 1975. 233 s., tab.
- ŠTĚPÁN J.: Koncepce rozvoje životního prostředí na vesnici. Investiční výstavba 13: 352—355, Praha 1975.
- ŠTĚPÁN J.: Životní prostředí v návrhu stavebního zákona. Investiční výstavba 13: 311—314, Praha 1975.
- 30 let budování ČSSR. Praha, Kartografie 1975. 23 s. text a mapy.

- BALÁTKA B. a kol.: Typologické třídění reliéfu ČR. Sborník ČSSZ 80: 177—183, Praha 1975. 1 tab., 1 vol. mp., res. angl.
- BALÁTKA B., SLÁDEK J.: Za kamennými krásami Polomeňých hor. Lidé a země 24: 145—149, Praha 1975. 3 fot., 1 mp.
- CINCURA J.: Kotliny — důležitá část životného prostředí Slovenska. Geografický časopis 27: 20—24, Bratislava 1975. 3 grafy, res. něm.
- DEMEK J., PASEK J., RYBÁŘ J.: Principy působení erozně-denudačních svahových pochodů. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 195—213, Brno 1975. 19 obr., 1 tab. Studia geographica 51.
- * DEMEK J.: Současné geomorfologické pochody v Hrubém Jeseníku. Campanula 4: 103—108, Ostrava 1973. 2 obr.
- DROPPA A.: Sklabinský kras v sz. části Velké Fatry. Československý kras 26: 23—33, Praha 1975. Obr., fot., mp., res. angl.
- HARCÁR J.: Podiel tektoniky na kvartérno-geologickom a morfológickom vývoji Pohronskej pahorkatiny a doliny Žitavy. Geografický časopis 27: 25—29, Bratislava 1975. 1 mp., res. něm.
- HOCHMUTH Z.: Drienčanský kras v Slovenskom rudohorí. Geografický časopis 27: 282—289, Bratislava 1975. 2 mp., res. něm.
- HRÁDEK M.: Tvorba aplikovaných geomorfologických map pro účely územního plánování. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 137—144, Brno 1975. 2 obr. Studia geographica 51.
- HRÁDEK M.: Vývoj plošin zarovnaného povrchu Českomoravské vrchoviny v pleistocénu. Folia přírodověd. fak. UJEP, XIV, Geographia 9, 13 (1973): 45—61, Brno 1975. 8 obr., 5 fot., lit., res. rus., angl.
- HRADECKÝ P. a kol.: Propasti planiny Dolný vrch ve Slovenském krasu. Československý kras 26: 53—88, Praha 1975. Obr., fot., res. angl.
- CHÁBERA S.: Kulovité zvětrávání pyroxenicko-biotitického dioritu v lomu Skalce u Stěpánovic, vých. od Čes. Budějovic. Sborník Jihočes. muzea v Čes. Budějovicích, přír. vědy 14 (2): 1—5, České Budějovice 1975. 2 obr., res. angl.
- IVAN A.: Antropogenní rysy v reliéfu Pavlovských vrchů. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 181—184, Brno 1975. Studia geographica 51.
- IVAN A.: Outline of denudation chronology of the Mikulovská vrchovina (Highland). Folia přírodověd. fak. UJEP XIV, Geographia 9, 13 (1973): 35—43, Brno 1975. 2 obr., lit., res. čes., rus.
- IVAN L.: Niektoré slovenské travertíny a ich ochrana. Československá ochrana přírody 15: 275—286, Bratislava 1975. 12 fot., res. rus., něm., angl.
- JANOŠTÍK M.: Vývoj reliéfu mezi Tasovicemi a Tvoříhrází v pliocénu a kvartéru. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 77 s., 10 obr., 1 tab., 13 mp., lit. Rigorózní práce.
- KRÁL V.: Některé geomorfologicky významné skalní tvary v severní části Západočeského kraje. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 77—81, Brno 1975. 2 fot. Studia geographica 51.
- KRÁL V.: Tvary zvětrávání některých skalních skupin v západní části Krušných hor. In: 5. česko-polské geografické seminarium: 5—12, Warszawa 1975. 4 fot., res. angl.
- KUČERA B.: Krasové jevy vápencového vrchu na Silické planině. Československý kras 26: 35—51, Praha 1975. Obr., 5 fot., 2 vol. příl., res. angl.
- KUDRNOVSKÁ O.: Vyšková členitost a střední sklon reliéfu ČR. Sborník ČSSZ 80: 127—136, Praha 1975. 5. obr., 4. tab., 2 vol. mp., res. něm.
- KVITKOVIČ J., PLANČÁR J.: Analýza morfostruktur z hlediska současných pohybových tendencí ve vztahu k hlubinné geologické stavbě Západních Karpat. Geografický časopis 27: 309—325, Bratislava 1975. 3 mp., lit., res. něm.
- LOYDA L.: Die Flussmäander und die Tektonik. Folia přírodověd. fak. UJEP XIV, Geographia 9, 13 (1973): 63—72, Brno 1975. 4 obr., 3 tab., res. čes., rus.
- LOŽEK V.: Der Karst und das Steppenproblem in Mitteleuropa. Československý kras 26: 7—21, Praha 1975. 5 fot., 2 tab., 1 vol. příl., res. čes.
- LUKNIŠ M.: Muránska planina z hlediska vývoja reliéfu a ochrany prírody. Československá ochrana přírody 14, 1974: 107—116, Bratislava 1975. 5 fot., 1 mp.
- MACHART J.: Nová prostora v Radomyšlské jeskyni. Sborník Jihočes. muzea v Čes. Budějovicích, přír. vědy 14 (2): 69—71, České Budějovice 1975. 1 mp., res. angl.

- MALGOST J.: Gravitačné deformácie svahov na okrajoch vulkanických pohorí Slovenska. Geografický časopis 27: 216—226, Bratislava 1975. 3 obr., res. něm.
- MAREŠOVÁ I.: Mapy členitosti reliéfu se zvláštním zřetelom k mapě celkového rozčlenění reliéfu. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 56 s., 2 tab., 2 kartogr., 5 mp., lit. Rigorózní práce.
- * MUSIL R. (ed.): Die Amatérské jeskyně — Höhle — die bedeutendste Entdeckung der letzten Zeit im Moravský Kras (Mährischen Karst). Brno. GÚ ČSAV 1974. 135 s., obr., fot., map., tab., grafv. res. čes., rus. Studia geographica 27.
- NĚMEČEK V.: Ke geomorfologii západní části Českého středohoří. Sborník ČSSZ 80: 261—269, Praha 1975. 1 obr., res. něm.
- PAŠEK J.: Viz DEMEK J.
- PECH I.: Vývoj a geomorfologie montánních tvarů antropogenního reliéfu v jihozápadní části stříbrského rudného distriktu. In: Demeš J. (ed.): Geografie a praxe: 189—193, Brno 1975. Studia geographica 51.
- PILOUS V.: Strukturní murvy v Krkonoších. II. část. Opera Corcontica 12: 7—50, Praha 1975. 19 obr., 1 tab., res. něm.
- PRANČÁK I.: Viz KVITKOVIČ J.
- * PROSOVÁ M.: Zalednění Hrubého Jeseníku. Campanula 4: 115—123, Ostrava 1973. 2 obr., res. angl.
- RVRÁŘ J.: Viz DEMEK J.
- STĀDEK I.: Viz BALATKA B.
- SVATOŠ A.: Interpretace leteckých snímků při inženýrsko-geologickém průzkumu svahových pohrbů. Praha. Academia 1975. 70 s., 35 obr., lit., res. angl.
- ŠKVARČEK A.: Příspěvek ku kvartérnému vývinu doliny Rudavy na Záhořské nížině. Geografický časopis 27: 363—371, Bratislava 1975. 1 mp., 3 profily, res. něm.
- VÍTEK I.: Geomorfologie pískovcového reliéfu Budislavských skal. Práce a studie — Přír. č. 6—7: 11—33, Pardubice 1975. 4 obr., 4 fot., res. něm.
- VÍTEK I.: Krvogenní tvary v Orlických horách. Sborník ČSSZ 80: 184—192, Praha 1975. 5 obr., res. angl.
- VOTÝPKA I.: Vznik a vývoj mezoreliéfu a mikroreliefu Sedmihoří. Acta Univ. Carolinae Geographica. No. 2: 1974: 17—34, Praha 1975. 12 fot., 10 obr., res. něm.
- ZAPLETAL I.: Nevratné antropogenní transformace reliéfu Slovenska. Geografický časopis 27: 141—153, Praha 1975. 5 mp., 3 tab., res. něm.
- * Zoznam vrchov na Slovensku. Bratislava, SÚGK 1974. 36 s.

Klimatologie, hydrologie, biogeografie, pedologie
Climatology, Hydrology, Biogeography, Pedology

- * BEDNÁŘ Z.: O horských lesích Jeseníku a Králčického Sněžníku. Campanula 4: 51—68, Ostrava 1973. 11 fot., res. něm.
- BEDRNA Z.: Zákonitosti rozšíření typov půdotvorných procesov. Geografický časopis 27: 167—177, Bratislava 1975. 4 obr., 1 tab., res. angl.
- BUČKO Š.: Potenciální erozia půdy juhozápadného Slovenska. Geografický časopis 27: 209—217, Bratislava 1975. 1 mp., res. něm.
- BUREŠ K.: Viz HANZL A.
- BURIAN V., POKORNÝ O.: Soupis a členění větrných mlýnů v Československu. Český lid 62: 11—19, Praha 1975. Res. něm. Viz též tab., fot. a mp. na předch. str.
- ELEK T.: Viz ONDRÁŠÍK L.
- FRANKO O.: Minerálne a termálne vody Slovenska a ich ochrana. Československá ochrana přírody 14, 1974: 339—348, Bratislava 1975. Res. něm., angl.
- FRÍČOVÁ H.: 30 let výstavby přehrad v Československu. Přírodní vědy ve škole 26: 307—311, Praha 1974—75. 3 fot., 1 mp., 1 tab.
- HANZL A., BUREŠ K.: Řešení víceúčelových vodohospodářských soustav. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 187—195, Praha 1975. 7 obr., res. rus., angl.
- HRAŠKO I.: Ochrana půdního fondu a půdní úrodnosti. Československá ochrana přírody 15: 57—69, Bratislava 1975. 4 fot., res. rus., něm., angl.
- CHLEBEK A.: Viz ZELENÝ V.
- JABLONSKÝ A., NÁTER E.: Stavby socialismu na Váhu v oslobodenej vlasti. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 124—128, Praha 1975. Res. rus., angl.
- JAMBOR A.: Prevádzkový režim Opavskej priehrady, jeho vplyv na prítoky a energetickú výrobu na Váhu. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 67—72, Praha 1975. 6 obr., res. rus., angl.

- JANSKÝ B.: Mladotické hrazené jezero. Praha, Přírodověd. fak. UK 1975. 96 s., 33 vol. příl. Rigorózní práce.
- JŮVA K., KLEČKA A., ZACHAR D. a kol.: Půdní fond ČSSR. Praha, Academia 1975. 477 s., 145 obr., 71 tab., res. rus., angl.
- KAŠA J.: Režim podzemných vôd na Medziborodzí v suchom období 1971—1974. Geografický časopis 27: 383—391, Bratislava 1975. 3 obr., 5 tab.
- KLEČKA A.: Viz JŮVA K.
- KONICAR J.: Krupobití na jižní a střední Moravě. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 86 s., 41 obr., 3 tab., lit. Rigorózní práce.
- KREJČÍ J.: Využití snímků z meteorologických družic pro hodnocení oblačnosti nad územím ČSSR. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 104 s. 24 obr., 40 fot., lit. Kandidátská disertační práce.
- KREJČÍ J.: Země bez vody. Ochrana přírody 30: 44—50. Praha 1975. Fot., mp.
- KŘIVANCOVÁ S.: Srážkové poměry jihomoravské závlahové oblasti ve vegetačních obdobích let 1964—1973. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 75 s., 7 obr., 14 tab., lit. Rigorózní práce.
- * KURPELOVÁ M.: Agroklimatické členenie ČSR. 1:750 000. Bratislava. Hydromet. ústav 1974. Formát 60×84 cm.
- * KURPELOVÁ M.: Agroklimatické členenie SSR. 1:750 000. Bratislava. Hydromet. ústav 1974. Formát 46×78 cm.
- * KURPELOVÁ M.: Agroklimatické znaky ČSR. 1:750 000. Bratislava, Hydromet. ústav 1974. Formát 60×75 cm.
- * KURPELOVÁ M.: Agroklimatické znaky SSR. 1:750 000. Bratislava, Hydromet. ústav 1974. Formát 46×63 cm.
- LAMOŠ D., MELIORIS L.: Hydrogeologické problémy ochrany přírodních zdrojov podzemných vôd. Životné prostredie 9: 196—199, Bratislava 1975. 9 fot., res. angl., rus., něm.
- LEDNICKÝ V.: Klimatické poměry lázní Jeseník. Meteorologické zprávy 28: 166—176, Praha 1975. 6 obr., 14 tab., res. rus., angl.
- * LEDNICKÝ V., PIVONKOVÁ E., UJHÁZY F.: Teplota vzduchu na Pradědu. Campana 4: 175—202, Ostrava 1973. 9 obr., 20 tab., res. angl.
- LICHVÁR M.: Viz ONDRÁŠIK L.
- Mapa izočiár súčiniteľa 100-ročného povodňového odtoku v ČSSR. Východná časť, západná časť. 1:500 000. Praha, Kartografie 1975. Formát 97×168 cm, 2 díly.
- * Mapa objektů podzemních vod a pramenů ČSSR — v roce 1973. Východní část — západní část. 1:500 000. Praha, Kartografie 1974. Formát 97×168 cm, 2 díly.
- * Mapa vodoměrných stanic povrchových vod ČSSR — v roce 1973. Východní část — západní část. 1:500 000. Praha, Kartografie 1974. Formát 97×166 cm, 2 díly.
- MELIORIS L.: Viz LAMOŠ D.
- MIHOLA L., POLIŠENSKÝ A.: Vliv řeky Bečvy na průtokové poměry řeky Moravy. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 256—262, Praha 1975. 4 obr., 10 tab., res. rus., angl.
- MICHÁLEK R.: Vliv hlubinných báňských prací na režim mělkých vod a tím na životní prostředí. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 45—54, Brno 1975. Studia geographica 51.
- NÁTER E.: Viz JABLONSKÝ A.
- NEKOVÁR J.: Stav a trend znečištění ovzduší na Ostravsku. Ochrana ovzduší, příl. čas. Vodní hospodářství, ř. B, 7:1—8, Praha 1975. 3 obr., 4 tab., res. rus., angl.
- NOVÁK J.: Vznik a význam rybníků v okolí Banské Štiavnice v minulosti a možnosti jejich dalšího využívání. In: Vývoj a prognóza regiónu: 39—63, Bratislava 1975. 5 obr., 5 tab., 2 mp., lit., text angl. a slov. Acta geographica Univ. Comenianae economico-geographica Nr. 13.
- ONDRÁŠIK L., ELEK T., LICHVÁR M.: Ochrana a využitie podzemných vôd Žitného ostrova. Vodní hospodářství, ř. B, 25: 169—173, Praha 1975. 2 obr., res. rus., angl.
- PAPUŽ A.: Mimoriadne srážky v Praze. Meteorologické zprávy 28: 74—78, Praha 1975. 2 obr., 4 tab., res. rus., angl.
- PIVONKOVÁ E.: Viz LEDNICKÝ V.
- PLESNÍK P.: Hlavné činitele priestorovej diferenciacie vegetácie na Slovensku. Geografický časopis 27: 61—68, Bratislava 1975. 1 tab., res. něm.
- * Počet dní so snehovou pokrývkou. Obdobie 1931—1960. 1:1 000 000. Aut. M. Kurpelová a kol. Bratislava, Hydromet. ústav 1974. Formát 48×84 cm.
- POKORNÝ O.: Viz BURIAN V.
- POLIŠENSKÝ A.: Viz MIHOLA L.

- Prehľad regiónov platnosti súhrnného súčiniteľa a δ_a v ČSSR. Východná časť — západná časť. 1:500 000. Praha, Kartografie 1975. Formát 97×168 cm, 2 dľy.
- * Priemer z ročných absolútnych minim teploty vzduchu. Obdobie 1931—1960. 1:1 000 000. M. Kurpelová a kol. Bratislava, Hydromet. ústav 1974. Formát 48×84 cm.
- * Prvé kvety jablone leteej. Obdobie 1931—1960. 1:1 000 000. M. Kurpelová a kol. Bratislava, Hydromet. ústav 1974. Formát 48×86 cm.
- RAK J., ZÁVODSKÝ D.: Systém sledovania kvality ovzdušia v SSR. Ochrana ovzduší, príl. čas. Vodní hospodárství, ř. B, 7:145—148, Praha 1975. 11 tab.
- ROVAN K.: Metodika průzkumu zemědělského znečištění v podniku Povodí Vltavy. Vodní hospodárství, ř. B, 25: 50—53, Praha 1975. 5 tab.
- ŘEHOŘ E.: Zásobování pitnou vodou a skupinové vodovody v ČSR od roku 1945. Vodní hospodárství, ř. B, 25: 119—122, Praha 1975. 3 tab., 1 mp., res. rus., angl.
- SLÁDEK I.: Příspěvek ke studiu klimatologických otázek znečištění ovzduší a k vypracování metodiky krátkodobé předpovědi imisí SO₂ v severozápadních Čechách. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 95 s., 45 obr., 44 tab., lit. Kandidátská disertační práce.
- SLÁDEK I.: Vztahy mezi režimem znečištění ovzduší a počasím v severozápadních Čechách. Meteorologické zprávy 28: 97—103, Praha 1975. 4 obr., 7 tab., res. rus., angl.
- Smerný vodohospodársky plán Slovenskej socialistickej republiky. Úvodná mapa. Povodie Dunaja. Povodie Váhu. Povodie Hrona. Povodie Bodroga a Hornádu. 1:500 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 43×85 cm. (Pro Min. lesného a vodného hospodárstva SSR.)
- SPUSTA V.: Viz VRBA M.
- STIBRAL J.: Ohrožení podzemních vod zemědělským znečištěním. Vodní hospodárství, ř. B, 25: 313—316, Praha 1975. Res. rus., angl.
- ŠAMAJ F., VALOVIČ Š.: Maximálne mesačné úhrny zrážok na Slovensku. Meteorologické zprávy 28: 39—43, Praha 1975. 6 obr., 2 tab., res. rus., angl.
- * Teplotná suma za obdobie s priemernou dennou teplotou vzduchu 10°C. Obdobie 1931—1960. 1:1 000 000. M. Kurpelová a kol. Bratislava, Hydromet. ústav 1974. Formát 48×84 cm.
- * Trvanie bezmrazového obdobia. Obdobie 1931—1960. 1:1 000 000. M. Kurpelová a kol. Bratislava, Hydromet. ústav 1974. Formát 48×84 cm.
- UJHÁZY F.: Viz LEDNICKÝ V.
- UHLÍŘ D.: Obchvatný kanál Větrní—Český Krumlov a řešení zdravotně vodohospodářské situace Horní Vltavy. Vodní hospodárství, ř. B, 25: 241—245, Praha 1975. 5 obr., res. rus., angl.
- * Úhrn zrážok za chladný polrok (október—marec). Obdobie 1931—1960. 1:1 000 000. M. Kurpelová a kol. Bratislava, Hydromet. ústav 1974. Formát 48×84 cm.
- VALOVIČ Š.: Viz ŠAMAJ F.
- VRBA M., SPUSTA V.: Lavinový katastr Krkonoš. Opera Corcontica 12: 65—90, Praha 1975. 8 obr., 3 tab., res. angl.
- ZACHAR D.: Viz JUVA K.
- ZAJÍČEK V.: Nové poznatky z hydrologie Sázavy a jejich využití pro koncepci hydrotechnické výstavby a rozvoje území. Folia přírodověd. fak. UJEP XIV, Geographia 9, 13 (1973): 15—26, Brno 1975. 3 obr., 1 tab., lit., res., rus., něm.
- ZATKO M.: Výskyt a režim podzemních vod v nive Hrona na Podunajské nížine. Geografický časopis 27: 76—86, Bratislava 1975. 4 grafy, 1 tab., res. něm.
- ZÁVODSKÝ D.: Viz RAK J.
- ZELENÝ V., CHLEBEK A.: Příspěvek k hodnocení teplotních charakteristik Moravskoslezských Beskyd. Meteorologické zprávy 28: 11—15, Praha 1975. 3 obr., 4 tab., res. rus., angl.

HOSPODÁŘSKÁ GEOGRAFIE — HUMAN GEOGRAPHY

Obyvatelstvo, sídla — Population, Settlements

- ANDRLE A.: Migrace obyvatelstva a růst větších měst ČSSR. Geografický časopis 27: 227—254, Bratislava 1975. 8 kartogramů, 12 tab., res. angl.
- BAUCH V. a kol.: Vývin triednej a sociálnej štruktúry na Slovensku v podmienkach budovania socializmu v ČSSR. Sociologický časopis 11: 480—493, Praha 1975. 2 tab., res. rus., angl.

- * BOHÁČ Z.: Újezdy a Lhoty. Příspěvek k dějinám osídlení středověkých Čech. Historická geografie 12: 3—25, Praha 1974. 1 mp., res. rus., něm.
- BOROVIČKA B.: Rozvoj Prahy a její aglomerace. Životné prostredie 9: 10—13, Bratislava 1975. 2 obr., res. angl., rus., něm.
- BOROVIČKA B.: Životní prostředí v Praze. Revue průmyslu a obchodu č. 11: 8—15, Praha 1975. 11 fot.
- BURIAN M.: Sociální složení obyvatelstva ČSSR a jeho vývoj. Demografie 17: 302—306, Praha 1975. 5 tab.
- DAVIŠEK V.: Stáří našich obcí. Demografie 17: 122—138, Praha 1975. 1 tab., res. rus., angl.
- DOKOUPIL L.: Změny struktur populace ostravské průmyslové oblasti v etapě její geneze a počátečního vývoje. In: Studie k vývoji ostravské průmyslové oblasti VI: 27—41, Praha 1975. 9 tab., res. angl.
- DOUBRAVA A.: Sedmapůl století Hradce Králové. Lidé a země 24: 100—103, Praha 1975. 2 fot., 1 mp.
- GREGORČÍK J., PŘIKRYL Z.: Směry rozvoje městských regionů v ČSSR. Investiční výstavba 13: 54—59, Praha 1975. 3 obr., 2 tab.
- HÁLOVÁ-JAHODOVÁ C.: Brno, — dílo přírody, člověka a dějin. Brno, Blok 1975. 190 s., 160 obr., lit., res. rus., angl., franc., něm.
- HÄUFLER V.: Geografické aspekty vývoje obyvatelstva v Československu. In: 5. česko-polské geografické seminárium: 19—31, Warszawa 1975. 5 grafů, res. angl.
- HOVORKA V.: Vývoj územního zastavení a specifické hustoty zalidnění Prahy. Praha, Přírodověd. fak. 1975. 172 s., tab., 46 vol. příl. Rigorózní práce.
- HRUŠKA E.: Úvahy nad návrhom smerného plánu Bratislavy. Architektúra a urbanismus 9, č. 4: 1—10, Bratislava 1975. 5 obr., res. rus., něm., angl.
- HŮRSKÝ J.: K vývoji dopravní polohy středisek prvotní okresní soustavy českých zemí. Sborník ČSZZ 80: 193—202, Praha 1975. 2 mp., res. něm.
- CHARVÁT F., LINHART J., VEČERNÍK J.: Vývoj sociálně třídění struktury Československa v třiceti letech budování socialismu. Sociologický časopis 11: 435—479, Praha 1975. 28 tab., res. rus., angl.
- CHLEBOVSKÁ M. a kol.: Vzdělanost obyvatelstva města Ostravy. Demografie 17: 26—32, Praha 1975. 4 tab., 3 grafy.
- IVANIČKA K.: Prognostické úvahy o vývoji urbanizácie na Slovensku. In: Vývoj a prognóza regiónu: 5—23, Bratislava 1975. Text angl. a slov. Acta geographica Univ. Comenianae economico-geographica Nr. 13.
- JANČOK V.: Košice. Krásy Slovenska 52: 261—268, Bratislava 1975. 13 fot., 1 mp.
- KALESNÝ F., TAMÁŠIOVÁ A.: Bratislava. Krásy Slovenska 52: 213—220, Bratislava 1975. 11 fot., 1 mp.
- KARSKÝ G.: První triangulace Prahy. Geodet. a kartogr. obzor 21: 196—199, Praha 1975. 2 obr., 2 tab., res. rus., něm.
- KASALICKÝ V. a kol.: Základní urbanistické zásady a opatření k ochraně a zlepšování životního prostředí ve městech socialistické společnosti. Výstavba a architektura 21, č. 7: 3—21, Praha 1975.
- * KIBIC K.: Kategorizace historických měst v českých zemích. In: Památková péče 1945—1970: 78—98, Praha, SÚ PPOP 1973, 2 tab., příl. seznam historic. měst v čes. zemích.
- KINCOVÁ L.: Problematika kartografické interpretace vývoje sídelní sítě v Jiho-moravském kraji. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 99 s., 4 obr., 7 tab., 39 mp., lit. Rigorózní práce.
- KRATOCHVÍL M.: Regulační opatření v automobilové dopravě jako jeden z nástrojů ochrany životního prostředí měst. Výstavba a architektura 21, č. 4: 8—16, Praha 1975. 6 obr.
- LINHART J.: Viz CHARVÁT F.
- * MÁLEČEK F., SCHWERTNER J.: Československé státní lázně v ČSR. Praha, Avicenum 1973. 160 s., 102 fot., 1 mp., text čes., rus., něm., angl., franc.
- MARIOT P.: Základné črty imigrácie do Nitry. Geografický časopis 27: 35—44, Bratislava 1975. 3 obr., 9 tab., res. něm.
- MAŠEK A., PŘIKRYL F., STRNAD E.: Perspektivy rozvoje rekreace obyvatel pražské středočeské aglomerace. Územní plánování a urbanismus 2, č. 6: 5—20, Praha 1975. 5. fot., 8 mp., 3 tab., res. rus., něm.
- MATOUŠEK V.: Pojetí a skladba městských regionů (aglomerací) v zahraničí a v ČSSR. Výstavba a architektura 21, č. 9: 10—26, Praha 1975. Obr.

- MÍKA Z.: Průmyslové předměstí Karlín v 19. století a jeho význam pro Prahu. In: Pražský sborník historický 9: 78—145, Praha 1975. 23 fot., tab., res. něm.
- MIRVALD S.: Demografické poměry chebského okresu ve srovnání se sousedními bavorskými okresy. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 111—114, Brno 1975. 1 tab. Studia geographica 51.
- MÍSTERA L.: Praga — stpica ČSSR. Geografija v škole, č. 3: 22—25, Moskva 1975. 5 obr.
- NOVÁK J.: Nové Kladno. Lidé a země 24: 390—392, Praha 1975. 3 fot.
- PAVLÍK Z.: Viz WYNNYCZUK V.
- PAVLOVIČOVÁ V.: Školská funkcia mesta Bratislavy. In: Vývoj a prognóza regiónu: 115—128, Bratislava 1975. 3 mp., 1 tab., text angl. a slov. Acta geographica Univ. Comenianae economico-geographica Nr. 13.
- PELANT J.: Kralupy město kaučuku. Lidé a země 24: 305—308, Praha 1975. 3 fot.
- PITRONOVÁ B.: Migrace a populační vývoj českých zemí v období kapitalismu [do vzniku samostatného Československa]. Slezský sborník 73: 12—20, Praha 1975. Res. něm.
- Pohyb obyvatelstva v Československé, socialistické republice v roce 1972. Praha, FSÚ 1975. 251 s., tab.
- POKLUDA Z.: K nejstarším dějinám Gottwaldova. Vlastivědný věstník moravský 27: 283—290, Brno 1975. 1 fot., res. něm.
- PŘÍHODA S. a kol.: Vlašim. Praha, Středočes. nakl. a knihkup. 1975. 90 s. fot., res. rus., něm., angl.
- PŘIKRYL F.: Hlavní směry rozvoje rekreace v ČSR. Územní plánování a urbanismus 2, č. 1: 25—35, Praha 1975. 2 fot., 2 mp., res. rus., něm.
- PŘIKRYL F.: Viz MAŠEK A.
- PŘIKRYL Z.: Viz GRĚGORČIK J.
- RYŠAVÝ Z.: Poloha středisek vybavenosti ve velkém městě, její rozbor a hodnocení. In: Občanské vybavení sv. C: 135—159, Praha, Min. výstavby a techniky 1975. 6 kartogramů, 1 graf.
- Sčítání 1970. VII. demografická konference Československé demografické společnosti. Demografie 17: 210—239, Praha 1975. 12 tab., res. rus., angl.
- Sčítání lidu, domů a bytů 1970. Praha, ČSÚ 1975. 337 s., tab., grafy.
- SEKERA V.: Sídlní poměry československých Romů. Demografie 17: 314—323, Praha 1975. 5 tab.
- SCHWERTNER J.: Viz MALEČEK F.
- SRB V.: Dvacet let města Havířova. Demografie 17: 273—280, Praha 1975, 2 obr., 8 tab.
- SRB V.: 30 let populačního vývoje socialistického Československa. Demografie 17: 97—104, Praha 1975. 9 tab., res. rus., angl.
- STLOUKAL M.: Právěké a raněstředověké populace. Demografie 17: 55—61, Praha 1975. Res. angl., rus.
- STRNAD E.: Viz MAŠEK A.
- STRÍDA M.: Výzkum geofaktorů životního prostředí v pražské oblasti. In: Praha a geologie: 36—40, Praha 1975.
- SUROVÝ R.: Základné otázky dopravného riešenia mestského sektoru Petržalka v Bratislave. Doprava 17: 27—32, Praha 1975. 4 obr., res. rus., něm., franc.
- SINDLER P.: Příspěvek k vymezení ostravské aglomerace. Slezský sborník 73: 94—99, Praha 1975. Res. rus.
- ŠPRINCOVÁ S.: Změny funkcí města Olomouce za posledních 40 let. Folia přírodověd. fak. UJEP XIV, Geographia 9, 13 (1973): 99—108, Brno 1975. Res. rus., angl.
- ŠPŮR M.: Průmyslová zóna města Ústí nad Labem jako činitel životního prostředí. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 167—170, Brno 1975.
- TAMAŠIOVÁ A.: Viz KALESNÝ F.
- TOUŠEK V.: Hospodářská klasifikace obcí Jihomoravského kraje a její změny v období 1961—1970. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 58 s., 7. tab., 3 mp., 2 příl., lit. Rigorózní práce.
- VEČERNÍK J.: Viz CHARVÁT F.
- VENIG K.: Plzeň a její životní prostředí. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 67—75, Brno 1975. 2 tab., 2 mp., Studia geographica 51.
- VESELÝ Z.: Některé ukazatele životní úrovně v ČSSR. In: Ročenka Lidé a země 1976: 103—107, Praha 1975. Tab.
- VOTRUBEC C.: Plzeň 1935—1975 a několik poznámek k jejímu postavení v hierarchii a v síti českých středoevropských měst. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 61—66, Brno 1975. Studia geographica 51.

- VRÁNA O.: Urbanizační proces a jeho vliv na venkovské osídlení v České socialistické republice. In: 5. česko-polské geografické seminarium: 45—51, Warszawa 1975. Res. angl.
- WYNNYCZUK V., PAVLÍK Z.: Výzkum populačného klimatu. Populační zprávy č. 1—2: 19—25, Praha 1975.
- ZUZÁNKOVÁ N.: Kladno jako centrum dojížděky. Demografie 17: 116—121, Praha 1975, 1 obr., 2 tab., res. rus., angl.

Hospodářství — Economics

- ADLER J.: Vliv sklárén na přeměnu krajiny ve středních a jihovýchodních Čechách. Historická geografie 12: 119—152, Praha 1974. 6 vol. příl., res. rus., něm.
- BALÁŽ V.: Využitie hydroenergetického potenciálu SSR. Plánované hospodářství č. 1: 35—42, Praha 1975. Tab.
- BÁLEK A.: Třicet let rozvoje československé ekonomiky. Politická ekonomie 23: 299—312, Praha 1975. 17 tab.
- BIČÍK I.: Tržní spotřeba potravin v Severočeském kraji. Praha, Přírodověd. fak. 1975. 138 s., tab. Rigorózní práce.
- BIČÍK I.: Tržní spotřeba potravin podle údel. Acta Univ. Carolinae, Geographica, 1974, No. 2: 35—60, Praha 1975. 17 tab. 1 mp., 1 graf, res. něm.
- BLÁHA V., ČERNÝ M.: Struktura čs. strojírenství v 5. pětiletce. Plánované hospodářství č. 11: 87—90, Praha 1975.
- BRINKE J.: Vývoj a ochrana zemědělského půdního fondu v ČSR. In: 5. česko-polské geografické seminarium: 53—62, Warszawa 1975. 4 tab., 4 grafy, res. angl.
- ČÁBELKA J.: Pomoc vltavské vodní cesty rozvoji hl. města Prahy. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 135—140, Praha 1975. 2 obr., 1 tab., res. rus., angl.
- ČÁP V.: 30 úspěšných let vývoje národního hospodářství a životní úrovně ČSSR. Statistika č. 3: 97—110, Praha 1975.
- ČÁP V.: Úspěchy československého plánovaného hospodářství. Revue průmyslu a obchodu č. 1: 32—37, Praha 1975. 8 fot., 7 tab.
- ČERNÝ F., MATURA J.: Vliv kondenzačních elektráren na okolí. Investiční výstavba 13: 276—281, Praha 1975.
- ČERNÝ M.: Viz BLÁHA V.
- DRÁPAL M.: Význam vceňovacích operátů pro historicko-geografická bádání na Moravě. Folia přírodověd. fak. UJEP XIV, Geographia 9, 13 [1973]: 73—81, Brno 1975. Res. rus., něm.
- DVOŘÁK J.: K některým dopravním problémům v Západočeském pivovarsko-sladařském průmyslu. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 105—110, Brno 1975. Tab. Studia geographica 51.
- DVOŘÁK J.: Viz EZR O.
- EZR O., DVOŘÁK J.: Mimoekonomická hlediska při navrhování a volbě systému příměstské dopravy. Doprava 17: 14—26, Praha 1975. 3 obr., 5 tab., res. rus., něm., franc.
- Fakta o československém zahraničním obchodu. Zahraniční obchod 28, díl 1 č. 8, díl 2 č. 9. příloha uvnitř čísla. Praha 1975. 11, 31 s.
- FICHTNEROVÁ J.: Střediska obsluhy z hlediska terciární sféry v okresech Uherské Hradiště a Hodonín. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 79 s., 18 tab., lit. Rigorózní práce.
- FRENDLOVSKÁ T.: Problémy cestovního ruchu a rekreace na Znojemsku. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 64 s., 24 tab., 18 fot., 7 mp., 6 grafů, lit. Rigorózní práce.
- FRÍČ D.: 30 let řešení vodohospodářských problémů severozápadních Čech. Přírodní vědy ve škole 26: 192—196, Praha 1974—75. 5 fot., 2 mp.
- GÖTZ A.: Minulost pěstování cukrovky ve východních Čechách. Historická geografie 12: 185—203, Praha 1975. 4 vol. příl., res. rus., něm.
- GÖTZ A.: Rostlinná výroba východních Čech. Brno. GÚ ČSAV 1974. 349 s., 48 mp., 70 tab., lit., res. angl., rus. Studia geographica 38.
- GÖTZ A.: Růst zemědělské výroby v Západočeském kraji. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 89—93, Brno 1975. 1 tab, Studia geographica 51.
- GÖTZ A.: Třicet let zemědělské výroby v osvobozeném Československu. Historická geografie 13: 45—69, Praha 1975. 9 tab., 8 vol. příl., res. rus., něm.
- HONS J.: Dejiny dopravy na území ČSSR. Bratislava, Alfa 1975. 310 s., 108 obr., tab., lit.

- HORÁK K.: Československá energetika 1945—1975. Historická geografie 13: 35—43, Praha 1975. 10 vol. příl., res. rus., něm.
- HŮRSKÝ J.: K rozvoji osobní dopravy v Československu od osvobození v roce 1945. Historická geografie 13: 127—163, Praha 1975. 17 tab., res. rus., něm.
- JANEBA V.: Zdroje dřeva a jejich využívání. Plánované hospodářství č. 9: 16—22, Praha 1975.
- JÁNOŠ M.: Rozvoj dopravy v 6. pětiletém plánu. Doprava 17: 115—122, Praha 1975. 12 tab., res., rus., něm., franc.
- JELEČEK L.: Vývoj československého zemědělství v letech 1945—1975 a literatura k jeho historickogeografickému zpracování. Historická geografie 13: 71—103, Praha 1975. Res. rus., něm.
- JENÍČEK V.: Dlouhodobý rozvoj čs. zemědělství. Zemědělská ekonomika 21: 311—326, Praha 1975. 7 grafů, 8 tab., res. angl., rus., něm.
- JENÍČEK V.: Charakteristika dosavadního vývoje čs. zemědělství a výživy. Zemědělská ekonomika 21: 225—240, Praha 1975. 3 obr., 21 tab., res. angl., rus., něm.
- JURÁNEK S.: Vývoj zemědělství v Jihomoravském kraji. Přírodní vědy ve škole 26: 230—233, Praha 1974—75. 5 tab.
- KASÁLICKÝ V.: Materiální základy životního prostředí. Praha, SNTL 1975. 142 s., 24 fot.
- KAZIMOOR J. a kol.: Technický a ekonomický rozvoj ČSSR. Praha, SNTL 1975. 227 s.
- KLEČKA M.: Oceňování zemědělského půdního fondu ČSSR a jeho úloha v plánovitém řízení zemědělství. Zemědělská ekonomika 21: 807—816, Praha 1975. Res. angl., rus., něm.
- KOLIÁŠ Č.: Záměry výstavby přehrad v oblasti působnosti podniku Povodí Labe. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 176—178, Praha 1975. 1 mp., res. rus., angl.
- KOPAČKA L.: Československý průmysl v období 1945—1975. Historická geografie 13: 5—33, Praha 1975. 2 tab., 8 vol. příl., lit., res. rus., něm.
- KRUPIČKA I., KUTIL J.: K nástavení zemědělství v meziodvětvových vztazích. Politická ekonomie 23: 787—804, Praha 1975. 2 schéma, 5 tab., res. rus., angl.
- KUTIL J.: Viz KRUPÍČKA, J.
- KUX J.: 30 let budování socialistického průmyslu v ČSSR. Statistika č. 4: 168—176, Praha 1975. 10 tab.
- LIFEROV A. P.: Socialistická industrializácia Slovenska a vzájomná súvislosť medzi rozvojom a lokalizáciou strojárnskej a hutníckej výroby. In: Vývoj a prognóza regiónu: 25—38, Bratislava 1975. Text angl. a slov. Acta geographica Univ. Comenianae economico-geographica Nr. 13.
- MAREŠ J.: Změny na mapě československého průmyslu od roku 1945. Přírodní vědy ve škole 26: 269—273, Praha 1974—75. 3 mp., 1 tab.
- MARTINKA K.: Priemyselný rozvoj Slovenska a jeho sociálne-ekonomické dôsledky. Revue průmyslu a obchodu č. 6: 23—25, Praha 1975. 5 fot.
- MATĚJČEK J.: Základní faktory a vztahy ve vývoji železářství českých zemí od poloviny 70. let 19. století do roku 1914. Čs. čas. historický 23: 395—411, Praha 1975. Res. rus., něm.
- MATURA J.: Viz ČERNÝ F.
- * MIRVALD S.: Změny v průmyslových odvětvích okresu Cheb. In: Chebská vlastivěda 63—82, Cheb 1974. 1 mp.
- MIŠTERA L.: Rozvoj československého průmyslu a jeho strukturální změny (1945—1975). Sborník ČSSZ 80: 270—280, Praha 1975. 2 mp., 1 tab., res. rus., něm., angl.
- MLÁDEK J.: Typy priemyselných centier na strednom Považí. Geografický časopis 27: 122—133, Bratislava 1975. 4 mp., 2 tab., 2 grafy, res. angl.
- OLAS G.: Geografická analýza dochádzky do zamestnania v hornom Požitaví. Geografický časopis 27: 134—140, Bratislava 1975. 3 kartodiagramy, res. něm.
- ORLÍČEK Z.: 30 let československého zahraničního obchodu. Zahraniční obchod 28, č. 5: 1—5, Praha 1975. Tab.
- OTRUBOVÁ E.: Tendencie lokalizácie drevospracujúceho priemyslu na Slovensku. In: Vývoj a prognóza regiónu: 65—95, Bratislava 1975. 9 mp., 4 fot., text angl. a slov. Acta geographica Univ. Comenianae economico-geographica Nr. 13.
- PARKOS F.: Stěžejní otázky rozvoje hutnictví ČSSR koncem 70 let. Revue průmyslu a obchodu č. 1: 10—13, Praha 1975. 5 fot., 2 tab., 2 grafy.
- PETRUJOVÁ T.: Cestovní ruch v Moravském krasu. Brno, Přírodověd. fak. UJEP 1975. 70 s., 9 obr., 15 tab., 3 mp., 2 příl., lit. Rigorózní práce.
- POKORNÝ O.: K vývoji pomístních jmen pozemkových tratí a k dnešnímu stavu této otázky. Zpravodaj místopisné komise ČSAV 16: 337—345, Praha 1975.

- Průmysl. (ČSSR). 1:2 250 000. Praha, Kartografie 1975. Formát 22×40 cm. Mapa průmyslových odvětví, energovodů a těžby surovin.
- PSUTKA J.: Základní vývojové tendence v průmyslu Severočeského kraje v 5. pětiletém plánu. Statistika č. 10—11: 473—478, Praha 1975. 6 tab.
- * ROŠOVÁ K.: Vývoj půdního fondu ČSR v letech 1961—1971. Zprávy GÚ ČSAV 11, č. 4—5: 19—23, Brno 1974. Res. rus., angl.
- Severomoravský kraj. Administrativní mapa ČSSR. Základní síť SME. Stav 1975. 1:200 000. Praha, ČÚGK 1975. Formát 86×86 cm. (Pro Severomoravské energetické závody.)
- SCHNEFELD R.: Voda — faktor vysokých výnosů. Ekonomika zemědělství 14: 266—268, Praha 1975. 4 tab.
- SILVAN J.: Príspevok k vývinu a zameraniu priemyselnej základne Nitry a formovaniu jej priemyselných štruktúr. Geografický časopis 27: 69—75, Bratislava 1975. Res. angl.
- * Sokolovský revír. Zastavený lignitový důl Svatopluk a Václav v Mvdlovarech. 1:100 000. České Budějovice, Geodézie 1974. Formát 54×80 cm. (Pro Hnědouhelné doly a briketárny Sokolov.)
- ŠEMBERA J.: Rvbníky v soustavě vodního hospodářství. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 151—153, Praha 1975. 2 tab., res. rus., angl.
- ŠÍPKA E.: Hodnotenie stredného Považia ako regiónu cestovného ruchu. Geografický časopis 27: 344—362, Bratislava 1975. 5 mb., 2 tab., lit., res. něm.
- TEKEL L.: 30 rokov rozvoja hydroenergetických vodných diel na Slovensku. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 263—266, Praha 1975, 6 obr., 2 tab., res. rus., angl.
- THURZO I.: Dunaiská vodná cesta ako činiteľ hospodárskeho rozvoja a jej širšie územné plánovacie súvislosti. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 87—91, Praha 1975. 2 obr., res. rus., angl.
- TREITNAR K.: Údolní přehradvýchodních a severovýchodních Čech. Vodní hospodářství, ř. A, 25: 170—175, Praha 1975. 9 obr., 3 tab., res. rus., angl.
- 30 let rozvoje základních průmyslových odvětví ČSSR. Revue průmyslu a obchodu č. 6: 26—31, Praha 1975. 4 fot., tab.
- UIHÁZY K.: Tridsať rokov budovania socialistického Československa. Investiční výstavba 13: 109—117, Praha 1975. 6 tab.
- VACEK I.: Ekonomické významy a dynamika rozvoje světového a československého rybnářství. Zemědělská ekonomika 21: 619—630, Praha 1975. 2 tab., 4 grafy, res. angl., rus., něm.
- VESELÝ Z.: Poválečný rozvoj československého průmyslu. Lidské země 24: 52—56, Praha 1975. 4 fot.
- VITURKA M.: Střediska silniční dopravy v ČSR. Brno, Přírodověd. fak. UIEP 1975. 66 s., tab., 4 mb., 2 grafy, lit. Rigorózní práce.
- VLČEK I.: Doprava pro venkovské obyvateľstvo 2. Praha. VÚVA 1975. 139 s., 18 obr., 54 tab.
- VOSYKOVÁ T.: Vývoj československého zemědělství od roku 1945. Statistika č. 5: 216—226, Praha 1975. 17 tab.
- ZEIPELT R.: Statistické sledování koncentrace a specializace v zemědělství ČSSR. Statistika č. 6: 273—277, Praha 1975.
- Zemědělská mapa. Okres Chrudim. Plánování a řízení zemědělské výroby. 1:50 000. Praha, Kartografie 1975. Formát 82×112 cm. (Pro VÚGTK.)
- Zemědělská mapa. Východočeský kraj. Plánování a řízení zemědělské výroby. 1:200 000. Praha, Kartografie 1975. 86×84 cm. (Pro VÚGTK.)

REGIONÁLNÍ PRÁCE — REGIONAL WORKS

Krajina a regionalizace — Landscape and Regionalization

- BEHULA P.: Levica, Krásy Slovenska 52: 357—364, Bratislava 1975. 15 fot., 1 mb.
- BENEŠOVÁ M.: Středočeský kraj. Praha, Středočes. nakl. a knihkup. 1975. 163 s., fot., mapy a res. rus., něm., angl.
- BEZÁK A.: Geografické mapy — nástroj racionálního využití krajiny. Věstník ČSAV 84: 315—317, Praha 1975.
- BLÁŽEK M.: Ekonomickogeografická regionalizace západních Čech. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 95—98, Brno 1975. Studia geographica 51.

- BRANDEJSKÝ J.: Rozvoj pohraničních oblastí. Plánované-hospodářství č. 3: 64—69, Praha 1975.
- ČAHA E.: Hodnocení krajiny na Krivoklátsku metodou VÚVA. Sborník ČSSZ 80: 115—126, Praha 1975. Obr., tab., res. angl.
- CAPEK R.: Kresba skal na mapě Bystré doliny. Acta Univ. Carolinae, Geographica, 1974, No. 1: 23—50, Praha 1975. 12 obr., 1 mp., res. angl.
- DEMEK J.: Současný stav a budoucí vývoj životního prostředí ČSSR. Sborník ČSSZ 80: 100—114, Praha 1975. 5 obr., lit., res. rus., angl.
- DURČEK J.: Humenné. Krásy Slovenska 52: 69—76, Bratislava 1975. 13 fot., 1 mp.
- DURČEK J.: Prešov. Krásy Slovenska 52: 21—28, Bratislava 1975. 10 fot., 1 mp.
- DVORAK J.: Rozvoj Severočeského kraje. Investiční výstavba 13: 130—134, Praha 1975. 5 fot.
- FORETOVÁ V.: Rekreační možnosti na území Severočeského hnědouhelného revíru. Demografie 17: 33—38, Praha 1975. 5 tab.
- GÖTZ A., KRUGLOVÁ G.: Mezoregionální výzkum životního prostředí z hlediska zemědělství. Sborník ČSSZ 80: 281—288, Praha 1975. 2 mp., 1 tab., res. angl., rus.
- HALIENA J.: Viz MIZERA Š.
- HAVRLANT M.: Nizký jeseník a Oderské vrchy jako rekreační zázemí ostravské průmyslové aglomerace. In: Studie k vývoji ostravské průmyslové oblasti VI: 43—94, Praha 1975. 22 fot., 1 mp., tab., res. něm.
- HAVRLANT M.: Ostravsko — ocelové srdce republiky. Přírodní vědy ve škole 26: 387—389, Praha 1974—75. 2 fot., 2 mp.
- HAVRLANT M.: Problematika ochrany životního prostředí v ostravské průmyslové oblasti. In: Demeš J. (ed.): Geografie a praxe: 55—58, Brno 1975. Studia geographica 51.
- HERINK J.: Rekreační zóny na území okresu Mladá Boleslav. Praha, Přírodověd. fak. 1975. 257 s., fot., tab., mp., grafy. Rigorózní práce.
- * Chráněné území a přírodní výtvoři na Slovensku. 1:500 000. Bratislava, Slov. kart. 1974. Formát 45×86 cm.
- * JANCUROVÁ J.: Rozmístění a rajonizace vysokých škol v ČSR. Brno, GÚ ČSAV 1974. 148 s., tab., res., něm., rus. Studia geographica 31.
- JURÁK K.: Nitra. Krásy Slovenska 52: 309—316, Bratislava 1975. 11 fot., 1 mp.
- KASALICKÝ V.: Investice a životní prostředí v průřezu tří desetiletí. Revue průmyslu a obchodu č. 11: 2—7, Praha 1975. 7 fot.
- KOURIMSKÝ J.: Malá Jizerská louka. Lidé a země 24: 270—272, Praha 1975. 4 fot.
- KRUGLOVÁ G.: Viz GÖTZ A.
- KUBIKOVÁ J.: Viz STREJČEK J.
- KVIŤKOVIC J.: Zavihorlatie. Lidé a země 24: 485—488, Praha 1975. 2 fot.
- MAJEREK B.: Rozvoj Severomoravského kraje. Investiční výstavba 13: 185—191, Praha 1975. 10 fot.
- MATEJČEK J.: K hospodářskému vývoji ostravské průmyslové oblasti v devatenáctém století. Slezský sborník 73: 120—133, Praha 1975.
- MIHALIK S.: Chráněné území na lesnom fonde Slovenska (1964—1969). Československá ochrana přírody 14, 1974: 243—281, Bratislava 1975. 3 tab., lit., res. rus., něm., angl.
- MÍCHAL I.: Viz ŠEBESTOVÁ D.
- MIZERA Š., HALIENA J. (ed.): Zborník príspevkov k analýze a plánovaniu oblastného rozvoja. Bratislava, VÚ oblast. plánovania 1975. 323 s., tab.
- MURANSKÝ S.: Krajinařské hodnocení území v práci orgánů ochrany přírody. Ochrana přírody 30: 97—102, Praha 1975. 1 fot.
- MURANSKÝ S.: Metodika studie o škodlivých vlivech v chráněné krajinné oblasti Jizerské hory. Československá ochrana přírody 14, 1974: 117—124, Bratislava 1975.
- MŮSIL O.: Viz ŠEBESTOVÁ D.
- OČOVSKÝ Š.: Kysuce. Lidé a země 24: 342—346, Praha 1975. 3 fot., 1 mp.
- PASTOREK I.: Trnava. Krásy Slovenska 52: 165—172, Bratislava 1975. 19 fot., 1 mp.
- PAŠEK J.: Bájná hora Rozsutec. Lidé a země 24: 118—119, Praha 1975. 2 fot., 1 mp.
- PECH J.: Zvláštnosti a vlivy přírodního prostředí východní části plzeňské kotliny na vývoj životního prostředí/katastru Plzně. In: Demeš J. (ed.): Geografie a praxe: 83—87, Brno 1975. Studia geographica 51.
- Podkladová mapa Prahy — okolí. Č. 14. 1:10 000. 2. vyd. Praha, ČÚGK 1975. Formát 86×106 cm.
- REŠ B.: Viz STREJČEK J.
- RUŽIČKA M.: Ekologická optimalizácia využitia krajiny. Životné prostredie 9: 118—121, Bratislava 1975. 1 fot., res. angl., rus., něm.

- SLEPIČKA A.: Některé věcné a metodické problémy územního plánování rozvoje venkovských sídel a krajiny. Výstavba a architektura 21, č. 5—6: 6—11, Praha 1975. 3 fot.
- STREJČEK J., KUBÍKOVÁ J., REŠ B.: Přírodní poměry Velké Prahy a ochrana přírody v rámci velkoměsta I, II. Přírodní vědy ve škole 26: 325—327, 361—365, Praha 1974—75. 6 fot., 1 mp.
- SUPUKA A.: Stredoslovenská krajina. Projekt č. 5: 6—10, Bratislava 1975. 10 fot., res. franc., něm., angl., rus.
- ŠABATOVÁ E., ŠOTEK M.: Specifické rysy rozvoje Jihočeského kraje. Přírodní vědy ve škole 26: 350—353, Praha 1974—75. 5 fot.
- ŠEBESTOVÁ D., MÍCHAL I., MUSIL O.: Krajina jižní Moravy r. 1990. Životné prostredie 9: 131—134, Bratislava 1975. 4 fot., res. angl., rus., něm.
- ŠOTEK M.: Viz ŠABATOVÁ E.
- * ŠPRINCOVÁ S.: Negativní jevy rozvoje cestovního ruchu v rekreačních oblastech. Campanula 4: 89—96, Ostrava 1973. Res. franc.
- ŠTÝS S.: Proměny měsíční krajiny. Turista 14: 290—291, 301—303, Praha 1975. 0 fot.
- TRÁVNÍČEK D.: Územní vývoj Chebska. In: Demek J. (ed.): Geografie a praxe: 115—120, Brno 1975. Studia geographica 51.
- UTĚŠENÝ S.: K názvům a označování krajových a krajinných celků v Čechách a na západní Moravě. Zpravodaj místopisné komise ČSAV 16: 389—399, Praha 1975.
- VĚTROVEC F.: Geografická charakteristika okresu Klatovy a jeho rozvoj v letech 1945—1975. Historická geografie 13: 203—234, Praha 1975. 1 vol. mp., res. rus., něm.
- VÍZDAL J.: Okres Michalovce. Krásy Slovenska 52: 117—124, Bratislava 1975. 18 fot., 1 mp.
- WINTER J. (ed.): Exkurze po západních Čechách. Geografický metodický průvodce. Plzeň, KPÚ 1975. 213 s.
- * ZAPLETAL L.: Geografické vymezení Hrubého Jeseníku a CHKO Jeseníky metodou antropogenní geomorfologie. Campanula 4: 97—101, Ostrava 1973. Res. franc.
- ŽŮREK O.: Oblastní stránka dlouhodobého výhledu rozvoje národního hospodářství. Plánované hospodářství č. 9: 52—58, Praha 1975.

Turistické průvodce a mapy — Guide-books and Maps

- Autoatlas ČSSR. 1:400 000. 5. slov. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. 66 s. mp., 103 s. text. Něm. vyd. Praha, Kartografie 1975. 59 s. mp., 118 s. text.
- Autokempinky ČSSR. 1:1 000 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 42×81 cm. Souběž, něm. vyd. Camping-plätze der Tschechoslowakei.
- * Automapa ČSSR. 1:1 000 000. Praha, Kartografie 1974. Formát 40×80 cm. (Pro Benzinu, Mototechnu, Pražskou akumulátorku.)
- * Automapa ČSSR. 1:750 000. 8. vyd. Praha, Kartografie 1974. Formát 52×105 cm.
- Banská Bystrica + Lučenec. Automapa okolia 1:200 000. 3. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×52 cm.
- Bardejov — Humenné — Michalovce. Automapa okolia 1:200 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×53 cm.
- Biele Karpaty. Letná turistická mapa. [Západná časť — východná časť.] 1:100 000. 3. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×52 cm. Soubor turist. máp.
- Bratislava. Automapa okolia 1:200 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×52 cm.
- * Bratislava. Orientační plán 1:10 000. 3. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1974. Formát 63×93 cm.
- * Bratislavský lesný park. Mapa prímestskej rekreácie. 1:20 000. Bratislava, Slov. kart. 1974. Formát 44×63 cm.
- Čergov. Letná turistická mapa 1:100 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 66×45 cm. Soubor turist. máp.
- České Budějovice. Automapa 1:200 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×52 cm.
- Českomoravsko. Turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×73 cm. Soubor turist. máp.
- Českomoravská vrchovina — jih. Turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×52 cm. Soubor turist. máp.
- Českomoravská vrchovina — sever. Turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×73 cm. Soubor turist. máp.
- ĐURČEK J.: Pieniny, Vyšné Ružbachy. Bratislava, Šport 1975. 80 s., 1 mp.

- ERDŐS M., LABAN CZ Š.: Rožňava a okolie. Košice, Východoslov. vyd. 1973. 134 s., fot., mp., res. rus., něm., maď.
- Gottwaldov. Orientační plán 1:10 000. Praha, Kartografie 1975. Formát 42×73 cm. (Pro MěNV Gottwaldov.)
- Gottwaldov. Orientační plán města 1:7 500. Praha, Kartografie 1975. Formát 66×98 cm. (Pro MěNV Gottwaldov.)
- HALAŠA J., ŽALČÍK J.: Trenčianské Teplice. Bratislava, Šport 1975. 121 s., 1 mp.
- Hradecko. Turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×63 cm. Soubor turistické map.
- Jeseniky. Automapa 1:200 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×52 cm.
- Jihočeský kraj. Administrativní mapa 1:200 000. 4. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 73×86 cm.
- Jizerské hory. Turistická mapa 1:100 000. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×73 cm. Soubor turistické map.
- KNOŽ V.: Jeseniky. Praha, Olympia 1975. 228 s., mp.
- Krkonoše. Lyžařská mapa 1:50 000. 2. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×84 cm.
- Krkonoše. Turistická mapa 1:50 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×84 cm. Soubor turistické map.
- Kroměřížsko. Turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 84×44 cm. Soubor turistické map.
- LABAN CZ Š.: Viz ERDŐS M.
- Liberec. Orientační plán 1:15 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 47×52 cm.
- * Malá Fatra. Letná turistická mapa 1:100 000. 7. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1974. Formát 44×74 cm. Soubor turistické map.
- Malé Karpaty. Severná část — jižná část. Letná turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×52 cm. Soubor turistické map.
- * Michalovce. Uličná mapa miest 1:10 000. Bratislava, SUGK 1974. Formát 80×74 cm, text 5 s.
- NAJBRT P.: Beskydy a Valašsko. Praha, Olympia 1975. 272 s., mp.
- Nitra — Žiar nad Hronom — Komárno. Automapa okolia 1:200 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×53 cm.
- Nízke Tatry. Západ — východ. Letná turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×63 cm, 44×52 cm, 2 díly. Soubor turistické map.
- Okolí Brna. Turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×73 cm. Soubor turistické map.
- * Okres Banská Bystrica. 1:100 000. Bratislava, SUGK 1974. Formát 44×105 cm.
- Okres České Budějovice. Sever — jih. 1:50 000. 3. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 152×112 cm, 2 díly.
- * Okres Galanta. Sever — jih. 1:50 000. 2. vyd. Bratislava, SUGK 1974. Formát 101×106 cm, 2 díly.
- Okres Kladno. 1:50 000. 4. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 89×75 cm.
- * Okres Klatovy. Sever — jih. 1:50 000. 2. vyd. Praha, ČUGK 1974. Formát 149×120 cm.
- Okres Liberec. Okres Jablonec n. Nisou. Sever — jih. 1:50 000. 3. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 116×94 cm, 2 díly.
- Okres Litoměřice. 1:50 000. 3. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 85×97 cm.
- Okres Lučenec. Sever — jih. 1:50 000. 2. vyd. Bratislava, SUGK 1975. Formát 123×99 cm, 2 díly.
- Okres Nitra. Východ — západ. 1:50 000. 2. vyd. Bratislava, SUGK 1975. Formát 104×116 cm, 2 díly.
- * Okres Nové Zámky. Východ — západ. 1:50 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1974. Formát 120×145 cm, 2 díly.
- * Okres Olomouc. Vlastivědná mapa 1:50 000. Praha, Kartografie 1974. Formát 122×160 cm, 2 díly. (Pro ONV Olomouc.)
- Okres Olomouc. Vlastivědná mapa 1:100 000. Praha, Kartografie 1975. Formát 59×80 cm, text 33 s. (Pro ONV Olomouc.)
- Okres Písek. Sever — jih. 1:50 000. 3. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 105×95 cm, 2 díly.
- Okres Praha-západ. Okres Praha-východ. 1:50 000. 5. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 120×114 cm, 2 díly.
- Okres Příbram. Západ — východ. 1:50 000. 3. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 104×134 cm, 2 díly.
- Okres Rožňava. Východ — západ. 1:50 000. 2. vyd. Bratislava, SUGK 1975. Formát 112×162 cm, 2 díly.

- Okres Šumperk. Sever — jih. 1:50 000. 3. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 168×102 cm, 2 díly.
- Okres Teplice. 1:50 000. 3. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 78×68 cm.
- * Okres Trenčín. Sever — juh. 1:50 000. 2. vyd. Bratislava, SUGK 19/4. Formát 122×119 cm, 2 díly.
- Okres Ústí nad Labem. 1:50 000. 4. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 72×63 cm.
- Okres velký Krtíš. 1:50 000. 2. vyd. Bratislava, SUGK 19/5. Formát 85×93 cm.
- Okres Zďár nad Sázavou. Sever — jih. 1:50 000. 2. vyd. Praha, ČUGK 19/5. Formát 123×105 cm, 2 díly.
- Orava — Oravská prienarada. Letná turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×73. Soubor turistic. máp.
- * Orucké nory. Turistická mapa 1:100 000. 5. vyd. Praha, Kartografie 1974. Formát 60×65 cm. Soubor turistic. máp.
- * Pardubice — Chrudim — Litomyšl. Turistická mapa 1:100 000. 2. vyd. Praha, Kartografie 1974. Formát 44×73 cm. Soubor turistic. máp.
- Pavlovské vrchy. Turistická mapa 1:100 000. 2. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×73 cm. Soubor turistic. máp.
- Pieniny — Spišská magura. Letná turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Bratislava, Slov. kart. 19/5. Formát 44×63 cm. Soubor turistic. máp.
- Podkrkonoší a Jiřaskuv kraj. Turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 19/5. Formát 44×73 cm. Soubor turistic. máp.
- Praha. Orientační plan. 1:15 000. 6. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 63×80 cm.
- Praha. Orientační plan. Československa spartakiáda 19/5. 1:15 000. Praha, Kartografie 19/5. Formát 63×80 cm.
- Praha. Orientační plan. Střed města. 1:15 000. 7. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 42×63 cm. Souběž. 8. něm. vyd.
- Praha. Nástěnný orientační plan 1:18 000. 6. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 114×132 cm, 2 díly.
- Pracnovské skaly. Turistická mapa 1:10 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 22×42 cm. Soubor turistic. máp.
- Severočeský kraj. Administrativní mapa 1:200 000. 4. vyd. Praha, ČUGK 1975. Formát 66×97 cm.
- Slánsko. Turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×73 cm. Soubor turistic. máp.
- Slapská přehrada. Turistická mapa 1:50 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 22×84 cm. Soubor turistic. máp.
- * Slovenská socialistická republika. Administrativní mapa 1:250 000. 2. vyd. Bratislava, SUGK 1974. Formát 95×174 cm, 2 díly.
- Slovenské rudohorie — střed. Letná turistická mapa 1:100 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 43×63 cm. Soubor turistic. máp.
- Slovenské rudohorie — východ. Letná turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×63 cm. Soubor turistic. máp.
- Slovenský kras — Domica. Letná turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×52 cm. Soubor turistic. máp.
- Slovenský raj. Letná turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×52 cm. Soubor turistic. máp.
- STANĚK J.: Krkonoše a Podkrkonoší. Praha, Olympia 1975. 308 s., mp.
- STANĚK J.: Spindlerův Mlýn. Praha, Olympia 1975. 75 s., 1 mp.
- Strakonicko. Turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×63 cm. Soubor turistic. máp.
- Strážovské vrchy. Letná turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 62×44 cm. Soubor turistic. máp.
- Střední Polabí. Automapa 1:200 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×52 cm.
- Střední Povitaví. Automapa 1:200 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×52 cm.
- Středočeský kraj. Administrativní mapa 1:200 000. Praha, ČUGK 1975. Formát 84×88 cm. [Pro Středočeské státní lesy.]
- * Svitavsko. Turistická mapa 1:100 000. 2. vyd. Praha, Kartografie 1974. Formát 73×44 cm. Soubor turistic. máp.
- Štiavnické vrchy. Letná turistická mapa 1:100 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×74 cm. Soubor turistic. máp.
- Tatry. Reliéfná mapa 1:200 000. 4. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 20×40 cm.
- Tatry — Orava. Automapa okolia 1:200 000. 4. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×63 cm.

- Teplicko-adršpašské skály. Turistická mapa 1:25 000. 3. vyd., 4. vyd. Praha, Kartografie 1974, 1975. Formát 22×42 cm. Soubor turist. map.
- Topoľčany. Orientačný plán 1:10 000. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×52 cm. [Pro MsNV Topoľčany.]
- * Třebíčsko a Znojensko. Turistická mapa 1:100 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1974. Formát 74×44 cm. Soubor turist. map.
- Veľká Fatra. Letná turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Bratislava. Slov. kart. 1975. Formát 63×42 cm. Súbtor turist. map.
- * Vodácká a rybářská mapa Vltavy. 1:30 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1974. 95 s.
- Vrátna — Martinské hole. Lyžiarska mapa 1:50 000. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×63 cm.
- Vysoké Tatry. Letná turistická mapa 1:50 000. 7. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×63 cm. Súbtor turist. map.
- * Vysoké Tatry. Lyžiarska mapa 1:50 000. 2. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1974. Formát 44×73 cm.
- * Vyškov. Orientační plán města 1:10 000. Praha, Kartografie 1974. Formát 42×52 cm. [Pro MěNV Vyškov.]
- Západné Tatry — Roháče. Letná turistická mapa 1:50 000. 4. vyd. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 44×72 cm. Súbtor turist. map.
- Západočeské lázně. Turistická mapa 1:100 000. 5. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×52 cm. Soubor turist. map.
- ZALČÍK J.: Viz HALAŠA J.
- Zdárské vrchy. Turistická mapa 1:100 000. 4. vyd. Praha, Kartografie 1975. Formát 44×65 cm. Soubor turist. map.
- * Žiar nad Hronom. Uličná mapa miest 1:10 000. Bratislava, SÚGK 1974. Formát 51×62 cm, 9 s. text.
- ŽILINA. Orientačný plán 1:10 000. Bratislava, Slov. kart. 1975. Formát 66×42 cm.

K sedmdesátinám doc. RNDr. ing. Jindřicha Madara. Docent RNDr. ing. Jindřich Madar se dožívá svých sedmdesátin poněkud v ústraní. Po těžkém onemocnění odešel v r. 1957 na dočasný důchod a do vysokoškolských služeb se již nevrátil. Je znám jako všestranný vědecký pracovník, který se ke geografii dostal přes své matematické nadání a lásku k přírodě. Obojí dokázal spojit. Napsal řadu prací z oboru matematického zeměpisu a zoogeografických studií. V posledních desetiletích se více věnoval entomologickému výzkumu, zoogeografickému rozšíření a publikoval v tomto oboru i řadu zpráv v zahraniční odborné literatuře. Je proto více znám ve světě entomologů. Jeho vysokoškolská učebnice Základy matematického zeměpisu však dosud není překonána.

Docent J. Madar se narodil 9. srpna 1906 v Kosově Hoře u Sedlčan, ale jeho mládí je spojeno s jihočeským Pískem, kde se učil poznávat přírodu a pod vedením známých přírodovědců byl získán pro entomologii, která mu trvale zůstala koníčkem. (Musíme na něj prozradit, že v době svých sedmdesátin vyhodnocuje sběry brouků z Japonska, indomalajské zóny a právě dokončil alžírskou expedici.) Na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy studoval matematiku a fyziku, pracoval tu jako pomocný asistent a po získání doktorátu přešel jako asistent na České vysoké učení technické v Praze. Později spolupůsobil na ministerstvu školství při organizaci odborných, zvláště zemědělských škol. Současně byl činný jako honorovaný docent pro popisnou astronomii na ČVUT. Od roku 1950 působil na pedagogické fakultě UK v Praze, kde se habilitoval pro obory matematický zeměpis, kartografii a fyzickou geografii (biogeografii), pak řídil geografii na přechodně zřízené Vysoké škole pedagogické v Praze.

Všestranné zájmy docenta J. Madara mají své kořeny v lásce k přírodě. Z geografického oboru publikoval 35 prací i v zahraničí, několik učebnic vysokoškolských a středoškolských, zejména v prvním poválečném desetiletí. Jeho široký přehled a smysl pro pedagogickou práci jej přivedl i do oblasti školního filmu, kde připravil pro školskou potřebu 25 sérií diapozitivů a diafilmů a 10 školních filmů s širokou geografickou a regionální tematikou.

Přestože ho nemoc zbavila možností realizovat svou velkou pracovní energii, považoval jako komunista za svou povinnost být veřejně činný, což bylo oceněno i čestným uznáním OV KSČ Praha 3 a udělením medaile k 50. výročí KSČ. Po zlepšení zdravotního stavu byl jmenován ředitelem Jehličkova ústavu v Praze, odkud v r. 1973 odešel do důchodu. Byl činný jako stálý člen ústřední komise pro kulturně osvětovou práci Čs. akademie zemědělských věd, předseda redakční rady školního filmu Komenský a Krátkého filmu, je činný v několika vědeckých společnostech, v SČSP a Socialistické akademii.

Docent RNDr. ing. Jindřich Madar je zkušeným, rozvážným pracovníkem, který tvořivě přistupuje po celá léta k činnosti pražské pobočky Čs. společnosti zeměpisné, jejímž je předsedou. Přejeme mu srdečně dostatek času k jeho koníčkům, k rozvoji geografie, a pevné zdraví do další práce.

Vybrané geografické práce doc. RNDr. ing. Jindřicha Madara

Matematický zeměpis a kartografie, 1. část. Vysokoškolská skripta, edice SPPF, Praha 1951.

Zeměpis pro 4. tř. gymnázií a vyšších hospodářských škol. (Kolektiv.) SPN, Praha 1951, 1952, 1953 (tři vydání).

- Komplexita činitelů geologických, klimatických a biologických při vzniku a přeměně půdy.* Časopis dálkového studia. Vys. škola ped., Praha 1952.
- Třikrát Sovětský svaz v mapách. Lidé a země 0:00—00,* Praha 1952.
- Matematický zeměpis a kartografie, 2. část. Vysokoškolská skripta, edice SPPF,* Praha 19
- Zeměpis pro 2. tř. gymnasií a vyšších hospodářských škol. (Kolektiv.) SPN, Praha 1952.*
- Zeměpis pro 1. tř. gymnasií a vyšších hospodářských škol. (Kolektiv.) SPN, Praha 1953.*
- Metodické stati ze zeměpisu. Kartografie, 1. část. Vysokoškolská skripta, edice SPPF,* Praha 1952.
- Biologický zeměpis. Učebnice pro 1. tří. gymnasií a vyšších hospodářských škol. SPN,* Praha 1953.
- Hospodářský zeměpis ČSR. Učebnice pro 4. tř. gymnasií a hospodářských škol. (Kolektiv.) SPN, Praha 1953.*
- Zeměpis pro 2. tř. gymnasií a vyšších hospodářských škol. (Kolektiv.) SPN, Praha 1953.*
- Základy matematického zeměpisu. Vysokoškolská skripta, SPN, Praha 1953/54.*
- Jak se měřila zeměkoule. (S dr. Patkovou.) Orbis, Praha 1953.*
- Vývoj názorů na tvar a velikost Země. Thematické stati. Vys. škola ped., SPN,* Praha 1954.
- Poznámky k tématu „Zobrazování zemského povrchu“ v 9. post. ročníku. Zeměpis ve škole, Praha 1955.*
- Základy matematického zeměpisu. Vysokoškolská učebnice. SPN, Praha 1955.*
- Význam socialistické společnosti pro rozvoj geografického prostředí. Zprávy ústřední komise pro sociální a kulturní otázky v zemědělství, ČSAZV, Praha 1957.*
- Fizikální földrajz. (Kolektiv.) SSN, Bratislava. DĐ r. 1958 ve 3 vydáních.*
- Fizična geografija dlja 9 Klässu zagalnoosvitnoj školi. (Kolektiv.) SSN, Bratislava. Do r. 1958 ve 2 vydáních.*
- Úvod do matematické kartografie pro učitele. Vysokoškolská učebnice (v rukopise).*
- Zprávy o zoogeografickém rozšíření dřepčků na území JZD Vinařice, okr. Ml. Boleslav. (Pro interní potřebu.) ČSAZV, Praha 1959.*
- A Szovjetúntó és a Czehszóvák Kóztársasági gazdasági földrajza. (Kolektiv.) SSN, Bratislava 1954.*
- Geografické prostředí a společenské vztahy na vesnici. II. Symposium ČSAZV ve Smolenici 1959. In: Publikace 2. Symposia pro rozšiřování a prohlubování vztahů v zemědělství prostřednictvím ideologické, kulturní a jiné společenské práce. ČSAZV, Praha 1959.*
- Über die geographische Verbreitung und das interessante Vorkommen der gelbstreifigen Phyllocteten in den ostpaläarktischen Grenzgebieten, Niponius, Vol. I., Pars 2, Kagava University (Japonsko) 1959.*
- Zur Frage der zoogeographischen Verbreitung Chaetochema concinnicollis Baly (Halticinae, Col.) mit Beschreibung zweier neuen Halticinen-Formen: Nushi, Vol. 33, Pars 7, Kyushu University, Fukuoka (Japonsko) 1960.*
- Fyzický zeměpis pro 9. tř. středních škol. (Kolektiv.) SPN, Praha — do r. 1959 celkem 5 vydání; SPN, Bratislava — do r. 1959 celkem 4 slov. vydání.*
- Úvahy nad Lipnem. Lidé a země, 00:00—00, Praha 1961.*
- Beitrag zur Zoogeographie der Halticinen von Madeira. Societas Scientiarum Fennica, Commentationes Biologicae, Helsingfors 1963.*
- Zoogeographische Resultate einer Sammelreise von Lindberg und Meinander in Marokko (Halticinae, Col.). Notulae Entomologicae, Helsingfors 1964.*
- Beitrag zur Systematik und Zoogeographie etniger paläarktischen Vertreter der Subfamilie Halticinae (Chrysomelidae, Col.). Acta entomol. bohemoslov., Praha 1975.*
- Über die Frage des Vorkommens der Psyllodes glabra Duftschmidt in der Slowakei. Sborník Slov. nár. múzea, Bratislava 1966.*
- Beitrag zur Systematik und Zoogeographie der Halticinen (Col.) der Kanarischen Inseln. Acta entomol. bohemoslov., Praha 1968.*
- Beiträge zur Kenntnis der Fauna Afganistans, Halricinae (Fam. Chrysomelidae), Col. (1. Teil). Acta musei moraviae, Brno 1968.*
- Beiträge zur Kenntnis der Fauna Afganistans. Halticinae (Fam. Chrysomelidae), Col. (2. Teil). Acta musei moraviae, Brno 1969.*
- Biologický druh a geografie. Lidé a země 00: 415—417, Praha 1971.*
- Film pe výuce zeměpisu. Studia geographica ČSAV 50: 219—221, Brno 1975.*

Šedesát let Jiřího Václava Horáka. Pražský rodák (21. 4. 1916), absolvoval filosofickou fakultu Univerzity Karlovy. Vystudoval dějepis a zeměpis. R. 1949 získal doktorát filozofie po předložení práce ze středověké polské historie. Po krátkém asistentství působení na pražské filozofické fakultě učil Horák rustině na tehdejších středních školách. Mohl tak dobře uplatnit své velmi dobré znalosti tohoto jazyka. Rustina a polština se tesly jenom mimoriádněmu zájmu. Vůbec Horákova filologická erudice je značná. Dovedl ji uplatnit jak při studiu, tak i při zpracovávání historicko-geografických témat. V r. 1954 se stal pracovníkem nedlouho předtím založeného Kabinetu historické geografie CSAV, který byl pak připojen jako oddělení k Historickému ústavu CSAV (od 1970 Ústav čs. a světových dějin). Tam s krátkým přerušením (1964—1970 byl pracovníkem Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického) působil dodnes. Když v tomto ústavě vznikla 21. 6. 1967 Komise pro historickou geografii, stal se Horák jejím členem, od 4. 12. 1970 až do současnosti zastává funkci jejího tajemníka. Od září 1967 vydává tato komise periodikum „Historická geografie“ (do konce 1975 vyšlo 12 čísel); Horák se stal členem redakce. Již dlouho patří mezi členy pražské pobočky CSSZ, od r. 1969 pracuje i v jejím výboru. Účastňuje se pravidelně sjezdů čs. geografů. V současné době se podílí i na práci názvoslovné komise Českého ústavu geodetického a kartografického. — Okruh jubilantových zájmů je značný. Zabývá se historickou geografii, dějinami kartografie, historickou topografií. Jednoznačně věnuje největší pozornost historickým mapám, včetně jejich rozboru a kritiky zpracování. Horák připravil řadu historických map, atlasových, nástěnných i školních. V tomto směru se nejvíce uplatnil v prvním vědeckém díle svého druhu u nás, „Atlasu čs. dějin“ (1965), který vznikl pod hlavní vědeckou redakcí člena korespondenta ČSAV Jaroslava Purše. Horák byl vědeckým redaktorem dílčího úseku do r. 1526. Patřil i do okruhu pracovníků, kteří redakční upravili metodické poznámky k atlasu, jakož i historicko-geografický rejstřík. Navíc zpracoval Horák autorsky nebo spoluautorsky řadu map tohoto atlasu (10 hlavních map spoluautorsky, 44 dílčích map autorsky). Autorsky zpracoval i dvě hlavní mapy z období feudalismu pro „Školní atlas čs. dějin“ (1959), pět map z téhož období pak pro „Školní atlas světových dějin“ (1962). První historickou mapou Horákovou ovšem byla školní nástěnná mapa Českého státu za Přemyslovců, zachycující i hospodářské poměry. Společně s P. Catořkem se podílel na tvorbě nástěnných historických map, vztahujících se k dějinám Velké Moravy, husitské revoluci a oblasti Blízkého východu ve starověku. V „Dějepis ve škole“ se zabýval v seriálu článků na přelomu šedesátých a sedmdesátých let územním vývojem našeho státu (včetně kartogramů). Historicko-kartografické tematice se věnuje i na stránkách „Historická geografie“ (např. seriál „Kritika map v historicko-geografických publikacích“, celkem 6 pojednání, všimá si kartografického zpracování, historického obsahu i názvosloví), jeho pozornosti neunikl život a dílo uherského kartografa českého původu Josefa Homolky („Z připravované práce o životě a díle Josefa Homolky“, Kartografický přehled 10, 120—123, 1956, také Historická geografie 3, 132—135, 1969) a spolu s komentářem zpracoval i jeho korespondenci. Znalosti ruského jazyka mohl uplatnit při překladu studie Z. F. Karavajevové „Historické mapy a jejich sestavování“ (Historická geografie 1, 84—120, 1968). Horák je naším nejlepším znalcem díla sovětského historického geografa Viktora Kornejeviče Jačunského (+ 1966). R. 1956 vydalo oddělení pro historickou geografii Historického ústavu v Horákově překladu „Přehled a úkoly historické geografie“ (článek, publikovaný r. 1941 v časopise Istoric marksist), 54 stran. Překladatel jej doplnil bibliografií Jačunského prací do r. 1956. Rok nato vydal tamže s doplňky Jačunského práci s Voprosy geografii „Historická geografie jako vědní obor“, 49 stran. Horák tak českému čtenáři přiblížil sovětskou historickou geografii již v době, kdy byla u nás ještě poměrně málo známá. Svůj zájem obrátil i na vývoj územní organizace SSSR v l. 1922—1972 (viz zpráva v Historické geografii 11, 1973, 318, výklad doplnil literaturou, mapami a atlasy). Pozornosti zaslouží i zpráva o práci A. J. Dmitrijeva „Pervyj geografičeskij atlas SSSR“ z r. 1969 (Historická geografie 6, 1971, 277—280), o okolnostech, jak vznikl první geografický atlas SSSR, či o „Istoričeskaja geografija Rossii“ (Historická geografie 8, 1972, 216—218). Některé recenze polské historické geografie vyšly na stránkách SbČSSZ nebo Historické geografie. I Horákovy práce tohoto druhu prozrazují bystré oko geografa, který dovede zvýraznit klady i záporné recenzované prací, respektive i upozornit na další literaturu. Svůj zájem upřel také k bibliografii. Jako člen autorského kolektivu zpracoval bibliografii historické geografie Čech za období 1961—1970 (Historická geografie 7, 1971). Lingvistické znalosti přivedly jubilanta i k problémům názvoslovným. Spolu s L. Loydou se zaměřil např. na orientální názvy

na zeměpisných mapách (SbČSSZ 75, 39—45, 1970) a na problematiku spojenou s účinnějším těchto názvů do latiniky. Je připojen i bohatý soupis literatury. Šedesátinu zastihl i V. Horáka v plně zdravotní pohodě. Jeho duševní síly mu jistě umožní i v dalších letech pracovat pro blaho české historické geografie.

D. Trávníček

Zivotní jubilea našich geografů.

RNDr. Jaroslav Linhart, CSc., vědecký pracovník GÚ ČSAV v Brně v. v., narozen 4. března 1906 ve Velké Bíteši, se dožívá 70. let. Pracoval dlouhá léta jako odb. asistent prof. dr. F. Vlásky na brněnské univerzitě a jako funkcionář ve výboru brněnské pobočky.

Doc. RNDr. Izef Fraňo člen katedry regionální geografie přírodovědecké fakulty Komenského univerzity v Bratislavě, nar. 19. října 1916 v D. Rvkvnčici, se dožívá 60 let.

Ing. RNDr. František Brabec, CSc., se narodil 14. června 1926 v Třebíči, po absolvování obchodní akademie a Vysoké školy hospodářských věd pracoval na Poverenictvu stavebnictva v Bratislavě. V r. 1963 přešel na Pedagogickou fakultu v Nitře, katedru geografie. Kandidátskou práci obhájil a akademický titul získal na budapeštské univerzitě.

Převážnou část ze svých 46 publikovaných prací věnoval rozmištnění, lokalizaci průmyslu. Jeho kandidátská práce Lokalizační faktory a prostorové uspořádání průmyslu stavebních hmot měla velmi dobrý ohlas v maďarské ekonomické geografii. Svůj vědecký zájem posledních let zaměřil zejména na uspořádání průmyslu v oblasti Žitného ostrova. V oblasti teorie vyučování zeměpisu se věnuje programování zeměpisného učiva a systémové analýze školského zeměpisu. Je autorem též učebních textů a spoluautorem učebnice pro PE. Jeho pracovní intenzitu, rozhled a materialistický vědecký přístup nutno v jeho pracích zvláště ocenit. (L. M.)

Václav Cifka, CSc., odborný asistent katedry historie a geografie pedagogické fakulty v Hradci Králové, se narodil 13. ledna 1926 v Dolní Čermné, okres Ústí n. Orlicí. Zaměřuje se na teorii vyučování zeměpisu. Spolu s Gutwirthem vydal Práce s audiovizuálními pomůckami v zeměpisu, sám pak Čvičení z hospodářského zeměpisu a Vybavení a uspořádání zeměpisných sbírek na ZŠ. Publikuje v Přírodních vědách ve škole, před tím v Zeměpisu ve škole. (M. D.)

PhDr. a RNDr. Miloš Dršal, odborný asistent katedry geografie přírodovědecké fakulty UJEP v Brně se narodil 18. 11. 1926 v Zastávce u Brna.

Po absolvování kombinace dějepis — zeměpis — občanská nauka na pedagogické fakultě UJEP, působil od roku 1950 na Rosicku na různých typech škol. Dálkově vystudoval dějepis a zeměpis také na filozofické fakultě UJEP. V r. 1961 přešel na katedru geografie, na níž využívá bohatých zkušeností ze školské služby ve výuce didaktiky geografie. Dále vyučuje dějiny geografie historickou geografii, regionální geografii a v poslední době se zaměřuje i na geografii průmyslu. Odborně pracuje v oblasti dějin geografie a zejména historické geografie Rosicko-Oslavanska. Již věnoval několik publikací. Je dlouholetým členem komise Kabinetu zeměpisu KPÚ v Brně — školské komise ČSSZ atd. a je veřejně činný v různých organizacích, např. v Socialistické akademii. Za veřejnou činnost obdržel medaili ONV Brno-venkov k 25. výročí osvobození.

Je dlouholetým a zasloužilým funkcionářem ČSSZ: od roku 1962 jako jednatel thomoravské pobočky ČSSZ přispěl významně k aktivizační práci činnosti a od roku 1972 pracuje opětavě již druhé období jako vědecký tajemník Ústředního výboru ČSSZ. (M. N.)

RNDr. Jan Charvát, CSc., odborný asistent katedry geografie pedagogické fakulty v Ústí n. Labem, se narodil 7. června 1926 v Praze. Pracuje v oboru didaktiky geografie a regionální geografie ČSSR a kontinentů. Je externí vedoucí kabinetu zeměpisu Krajského pedagogického ústavu v Ústí n. Labem. Je autorem pomocných textů vydávaných Ústavem pro vzdělávání pedagogických pracovníků v Praze. V současné době je členem kolektivu, který pod vedením s. prof. dr. O. Tichého, CSc., připravuje vydání vysokoškolské učebnice Didaktika geografie. Z menších monografií vydal např. práci Ještěd. Je dopisovatelem Přírodních věd ve škole. (M. D.)

Prof. Jiří Klapp, odborný asistent katedry historie a geografie v Hradci Králové se narodil 26. května 1926 v Praze a dožívá se 50 let. Působil dlouho jako profesor ve Východočeském kraji.

RNDr. Radimír Prokop, CSc., bývalý vedoucí katedry geografie pedagogické fakulty v Ostravě, dnes středoškolský profesor, se narodil 12. května 1926 v Brušperku, dožívá se 50 let.

Prof. Josef Rubín, výkonný redaktor Sborníku ČSSZ, se dožívá 12. června 1976 věku 50 let. Vystudoval na přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity zeměpis a přírodopis, kde získal r. 1949 aprobaci pro učitelství na gymnáziích. Působil po několik let jako profesor v severních Čechách, r. 1953 se stal vedoucím redaktorem Přírodovědeckého nakladatelství a po jeho reorganizaci a začlenění do nově vzniklého nakladatelství Československé akademie věd, nyní Academia, přešel do této instituce, kde působí dosud. Je dlouholetým funkcionářem Čs. společnosti zeměpisné, jejího ústředního výboru (1966—1975) i pražské pobočky, dále Svazu pro ochranu přírody a krajiny aj. Záslužná a vynikající je jeho činnost popularizační na poli geografie, ochrany přírody a přírodních věd. Uveřejnil několik knižních titulů (*Od prvoka k člověku*, Naše vojsko 1956, *Turistické zajímavosti ČSR*, STN 1. vyd. 1959, a ve 2. vyd. 1960, *Československé jeskyně*, STN 1963, *Caves in Czechoslovakia*, Academia 1973 — poslední dva spolu s F. Skřivánkem), napsal přes 400 článků, zpráv a recenzí v časopisech i denním tisku, spolupracoval s Čs. rozhlasem, filmem, na edicích turistických průvodců aj. (V. K.)

RNDr. Jaroslav Sládek, CSc., samostatný vědecký pracovník Geografického ústavu ČSAV a přední český fyzický geograf se dne 26. 3. 1976 dožil 50 let. Hlavní těžiště vědecké práce jubilanta leží v geomorfologii, kde dosáhl značných úspěchů při studiu říčních teras, rozvoji geomorfologického mapování a zpracování regionálně-morfologických prací. Stejně úspěšně však pracuje i v klimatologii a hydrologii. Hlavními pracemi jsou: *Říční terasy v Českých zemích* (2. vydání spolu s B. Balatkou), významný podíl na *Geomorfologii Českých zemí*, *Praktikum fyzického zeměpisu* (spolu s J. Kunským a D. Loučkem) a velký počet svazků *Rozprav ČSAV* věnovaný terasám řady českých toků a regionálně-geomorfologickým studiím. (J. D.)

Všem jubilantům přejeme mnoho zdraví a úspěchů v práci na poli geografie.

Nedožitě sedmdesátiny univ. prof. RNDr. Karla Kuchaře. Dne 15. dubna 1976 by se dožil sedmdesáti let univ. prof. dr. Karel Kuchař, profesor kartografie na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy, člen redakční rady Sborníku ČSSZ, dlouholetý vedoucí katedry kartografie a fyzické geografie UK a oddělení kartografie GÚ ČSAV. Nekrolog prof. Kuchaře, který celý svůj život zasvětil práci v oboru geografické kartografie, byl otištěn ve Sborníku ČSSZ 80, 1975:2:143.

L. Mucha

Univ. doc. RNDr. Jaromír Janka, CSc., zemřel

Univ. doc. RNDr. Jaromír Janka, CSc., opustil 28. 1. 1976 svůj pracovní stůl, kde strávil velkou část svého života nad tvorbou učebnic, mapových děl a metodických staří.

Doc. Janka patřil mezi naše nejznámější školské geography. Celý život zasvětil škole. Jeho pracovní elán a energie nebyla však vyčerpána jen jeho učitelskou činností. Podílel se na organizaci řady učebnic a sám byl jejich autorem. Hned po osvobození upravil pro základní školství učebnice zeměpisu, pracovní knihy od L. Hanuse a M. Drástové. Z pověření ministerstva školství byl odborným poradcem pro druhou řadu učebnic země-

pisu, recenzentem pokusných učebnic zeměpisu známého atlasu od B. Šalamona a K. Kuchaře, užívaného po druhé světové válce až do nedávna na našich školách.

Souběžně pracoval prof. Janka jako expert ministerstva školství v řadě odborných komisí. Podílel se nejen na vypracování, recenzích, redigování učebnic, ale i na přípravách osnov zeměpisu pro školy všech stupňů. Dvě desetiletí působil v redakčních radách časopisu *Zeměpis ve škole* (v různých jeho reorganizovaných formách).

V posledních letech se doc. Janka soustředil v tvorbě učebnic především na vysokoškolské učební texty a učebnice pro pedagogické fakulty: s prof. O. Tichým vypracoval *Metodiku zeměpisu* (3. vydání), s doc. L. Mišterou učebnici *Zeměpis světadílů* (2 vydání).

Druhým rozsáhlým okruhem činnosti doc. Janky byla tvorba, autorství, spoluautorství a lektorování několika desítek map, atlasů, vedle neméně početné recenzní a revizní činnosti. Doc. dr. Janka se podílel i na obsáhlém kartografickém díle, *Vojenském zeměpisném atlasu*, kde byl členem štábu redakční rady a odborné redakce. Kolektiv atlasu byl za svou práci 1966 vyznamenán Řádem práce.

Třetím stejně významným okruhem činnosti doc. Janky byla rozsáhlá publikační činnost, jež vyjadřuje jeho mimořádný a hluboký zájem o geografii jako obor širokého výchovného působení a zájmu veřejnosti. Jeho menší statě, zprávy a recenze lze počítat na stovky. Nutno zdůraznit, že jejich převažující část přispívá k rozvoji teorie vyučování zeměpisu. Mimořádného zájmu veřejnosti se těšila faktograficky bohatá kniha *Celým světem* (ve spolupráci s K. Kuchařem, L. Machou a V. Kocourkem), která byla vydána několikrát (i slovensky) a *Svět slovem*, mapou a obrazem.

Charakter rozsáhlé činnosti doc. Janky je vskutku encyklopedický. Nejdříve se proto ani jeho vlastního podílu na encyklopedické tvorbě, resp. spolupráci na řadě encyklopedických slovníků (celkem jedenácti).

Na encyklopedických slovnících začal pracovat již za svých studií na přírodovědecké fakultě UK, kterou ukončil r. 1931. Již jako student byl zaměstnán v Geografickém ústavu UK a ve Státním ústavu geofyzikálním jako demonstrátor a vědecká pomocná síla. Ve svazku univerzity zůstával i jako zatímní profesor, kdy vedle své učitelské práce na škole pracoval jako nehonorenovaný asistent geografického ústavu (1933–36). V období 1933–54 byl profesorem gymnázia, z toho 9 roků přidělen službou ministerstvu školství a národní osvěty. Od r. 1954 působil na Vysoké škole pedagogické. Po jejím zrušení přešel na pedagogický institut, přeměněný později na pedagogickou fakultu UK. Od vzniku katedry geologie a geografie 1956 byl jejím vedoucím až do odchodu do důchodu v r. 1974. Déle než čtvrt století byl též externím učitelem metodiky zeměpisu na přírodovědecké fakultě UK.

Velká známost doc. Janky, zejména v řadách našich učitelů zeměpisu, má své příčiny v jeho bohaté činnosti jako pedagoga a vědeckého geografa zaměřeného zejména k regionální a školské problematice. Je však znám z četných přednášek konaných pro učitelskou i širší veřejnost.

Jeho pedagogická a vědecká práce zůstává trvale zapsána v historii čs. geografie.
L. Mištera

Za RNDr. Vladimírem Smotlachou. Dne 1. července 1976 ve věku 50 let tragicky zahynul při automobilové nehodě geograf RNDr. Vladimír Smotlacha, dlouholetý pracovník n. p. Kartografie a redaktor *Zpráv Kartografické informační služby*. Zabýval se hlavně demografickou problematikou a statistikou. V Kartografii, n. p., byl pověřen soustavným sledováním počtu obyvatel jednotlivých států, veškerých změn státních útvárů a jejich vnitřního administrativního členění, změn státních hranic, státních vlněk a ortografie zeměpisných názvů tak, aby kdykoliv mohl být do vydávaných map zanesen aktuální stav. Jeho odchodem vzniká na tomto poli naší geografie a kartografie velmi citelná mezera. V poslední době se dr. Smotlacha významně podílel mj. na přípravě symposia a výstavy map Karla Kořistky, uspořádaných v r. 1975 v Praze na Letné.

Byl aktivním členem podnikového výboru Vědeckotechnické společnosti — sekce kartografie, kde organizoval přednášky a besedy na aktuální kartografická a geografická témata. Pro jeho rozsáhlé odborné znalosti, nevšední ochotu a skromnou povahu jsme jej měli všichni rádi. Budiž čest jeho památce.
J. Rubín

Památce profesora C. Trolle. 21. července 1975 zemřel ve věku 75 let vynikající představitel geografické vědy, emeritní profesor geografie borské univerzity prof. dr. h. c. Carl Troll. Dosáhl světového uznání svými pracemi o geografii velehorských oblastí různých částí světa, o ekologii krajiny, fytogeografii, klimatologii i geomorfologii.

V mládí prováděl zejména výzkumy glaciální morfologie a paleogeografie čtvrtohor v německém podhříbí Alp (*Der diluviale Inn-Chiemseegletscher. Das geographische Bild eines typischen Alpenvorlandgletschers. Forschungen z. dt. Landes- u. Volkskunde* 1924, 23, 121 s. — *Die jungglazialen Schotterfluren im Umkreis der deutschen Alpen. Ihre Oberflächengestalt, ihre Vegetation, ihr Landschaftscharakter. Forschungen z. dt. Landes- u. Volkskunde* 1926, 24, 100 s.). K otázkám geomorfologie se vracel mnohokrát i později, významná byla především jeho práce o působení mrazu na půdu (*Strukturböden, Solifluktion und Frostklima der Erde. Geolog Rundschau* 1943—44, 34, s. 545—694). V pozdějších letech měl možnost navštívit nejdůležitější velehorské oblasti všech kontinentů kromě Austrálie. Prováděl tam nejen základní mapování na podkladě trigonometrických vyměřování a stereofotogrammetrie, ale věnoval se výzkumům podnebí, vegetace a velehorského reliéfu ve vzájemných vztazích. Tak v r. 1926 vedl expedici do tropických And Bolívie a severní Chile, v l. 1928—29 prováděl výzkumy v Kordillerách Ecuadoru, Kolumbie a Panamy. Výsledky publikoval v četných studích k problematice fytogeografických zón a výškových stupňů tropických And, souborně je pak shrnul v regionální geografii andských tropických zemí a) *Die tropischen Andenländer: Bolivien, Peru, Ecuador, Kolumbien und Venezuela*; b) *Curaçao, Trinidad und Tobago*; c) *Guayana*. In: *Handbuch d. geogr. Wissenschaft*, hrsg. v. F. Kluge, Bd. Südamerika, Potsdam 1930, s. 309—481). V letech 1933—34 procestoval Afriku od Etiopie po Kapsko a také tam se věnoval výzkumům velehorských oblastí (*Studien an Vegetations- und Landschaftsprofilen afrikanischer Gebirge. Nova Acta Leopoldina*, N. F. 1935, 3, 17. — *Wüstensteppen und Nebeloasen im Südnubischen Küstengebirge. Studien zur Vegetations- und Landschaftskunde der Tropen I. Zeitschrift d. Ges. f. Erdkunde zu Berlin* 1935, s. 241—281. — *Termitensavannen. Studien zur Vegetations- und Landschaftskunde II. Festschrift f. N. Krebs „Länderkundliche Forschung“*, Stuttgart 1936, s. 275—312). V r. 1937 se účastnil himálajské expedice na Nanga Parbat a výsledkem jeho studií je práce o vegetaci tohoto horského masivu doprovázená podrobnou mapou (*Der Pflanzenkleid des Nanga Parbat. Beileitworte zur Vegetationskarte der Nanga Parbat-Gruppe (Nordwest-Himalaya) 1:50 000*. Wiss. Veröff. d. Deutschen Museums f. Länderkunde zu Leipzig 1939, N. F. 7, s. 149—193). V r. 1954 procestoval C. Troll Mexiko a západ Spojených států (*Forschungen in Zentralmexiko 1954. Die Stellung des Landes im dreidimensionalen Landschaftsaufbau der Erde. Tagungsber. u. Wiss. Abhandl. d. Dt. Geographentages Hamburg 1955, Wiesbaden 1957, s. 191—213*), navštívil i jihovýchodní Asii i většinu evropských zemí.

V klimatologii rozpracoval metodu použití thermoizopleť pro klimatické klasifikace a všiml si závislosti mezi podnebí a vegetací (*Thermische Klimatypen der Erde. Petermanns Geogr. Mitt.* 1943, s. 61—89. — *Karte der Jahreszeitenklimate der Erde. Erdkunde, Archiv f. Wiss. Geogr.* 1964, 18, s. 5—28). Svě velehorské studie shrnul v řadě souborných prací, v nichž významně přispěl k teorii krajinné ekologie a geografie. Uvádíme z nich např.: *Über das Wesen der Hochgebirgsnatur*. Jahrbuch d. Dt. Alpenvereines 1955, s. 142—157. — *Die Phytognomik der Gewächse als Ausdruck der ökologischen Lebensbedingungen*. Deutscher Geographentag Berlin 1959, Tagungsbericht u. Wiss. Abhandlungen, Wiesbaden 1960, s. 97—122. — *Die dreidimensionale Landschaftsgliederung der Erde*, H. v. Wissmann-Festschrift, Tübingen 1962, s. 54—80. Přestože těžiště jeho práce leželo ve fyzické geografii, všiml si C. Troll vždy i podmínek pro život člověka a jeho hospodářství. Z celkového počtu více než 300 publikovaných vědeckých prací věnoval řadu i otázkám geografie člověka a ekonomické a sociální geografie. Konečně je třeba uvést, že C. Troll má i velké zásluhy o rozvoj geografické kartografie a patří mezi průkopníky použití interpretace leteckých snímků v geografii. V tomto směru uvedme alespoň jeho práce: *Luftbildplan und ökologische Bodenforschung*. Zeitschr. d. Ges. f. Erdkunde zu Berlin 1939, s. 241—298. — *Geographische Luftbildinterpretation*. Transactions of the Symposium on Photo Interpretation, Delft — The Netherlands, September 1962. Archives Internationales de Photogrammetrie 1963, 14, s. 266—275.

C. Trollovi se dostalo již během života mnoha poct a vyznamenání. Bvl zvolen prezidentem Mezinárodní geografické unie (1960—1964) a dvakrát bvl jejím viceprezidentem. Bvl iniciátorem a v l. 1968—1972 předsedou její komise pro velehorskou ekologii. V l. 1964—1969 bvl členem komitétu pro výzkum přirodních zdrojů při UNESCO. V l. 1960—61 bvl rektorem bonnské univerzity, v dalším školním roce jejím prorektorem. Za své vědecké výzkumy bvl poctěn mnoha medailemi, např. zlatou medailí Královské geografické společnosti Velké Británie, zlatou medailí Švédské společnosti pro antropologii a geografii, medailí A. Pencka Německé společnosti pro výzkum kvartéru, bvl čestným doktorem univerzit v Lovani a ve Vídni, čestným členem mnoha

zahraničních geografických společností, zahraničním členem Vsesvazové geografické společnosti SSSR a dopisujícím členem řady akademií. Byl zakladatelem a vydavatelem časopisu *Erkunde*, v němž jako první ze západoněmeckých geografů vystoupil s kritikou a přehodnocením německé geografie v době nacismu (*Die Geographische Wissenschaft in Deutschland in den Jahren 1933 bis 1945*, *Erkunde*, Archiv f. wiss. Geographie 1947, 1, s. 1—48), byl i zakladatelem a vydavatelem řady spisů „Bonner Geographische Abhandlungen“ a „Colloquium Geographicum“. Českoslovenští geografové poznali prof. Trolla z několika jeho návštěv u nás i na mezinárodních kongresech jako vynikajícího vědce, skvělého řečníka a skromného člověka, který vždy jevil velký zájem o výsledky geografických prací v socialistických zemích a v Sovětském svazu. V. Král

Šestý sjezd Geografického občestva SSSR v Tbilisi 1975. Ve dnech 8.—12. prosince 1975 se v Tbilisi konal VI. sjezd Geografického občestva SSSR, které náleží k nejstarším geografickým společnostem na světě. Sjezdu se zúčastnilo asi 1400 geografů, z toho 405 delegátů zvolených mezi všemi pobočkami společnosti na území SSSR. Na sjezdu byly přítomny i delegace BLR, ČSSR, MLR, NDR, PLR a RSR. ČSSR zastupovala delegace ve složení J. Demek, V. Král, M. Nosek, L. Mištera, J. Přibyl a V. Toušek.

Sjezd byl zahájen dne 8. prosince v 17 hodin ve velkém sále tbiliské filharmonie akademikem F. F. Davitajou, předsedou geografické společnosti Gruzie. O významu sjezdu svědčí pozdravný dopis předsedy Rady ministrů SSSR A. N. Kosvgina šestému sjezdu sovětských geografů, který byl následující den otištěn na čelném místě ve všech denících Sovětského svazu. Zprávu o činnosti Geografického občestva SSSR mezi sjezdy podal viceprezident společnosti ředitel Arktického a Antarktického ústavu v Leningradě A. F. Trešnikov.

V následujících dvou dnech probíhala zasedání v aule Tbiliské státní univerzity. Na zasedáních dne 9. a 10. prosince byly předneseny zásadní referáty k hlavním otázkám geografie. Hlavní referát „*Úkoly sovětské geografie při zabezpečování vývoje národního hospodářství SSSR v desáté pětiletce*“ přednesl akademik F. F. Davitaja. Z dalších hlavních referátů pozornost vzbudily zejména následující přednášky:

I. P. Gerasimov a kolektiv, Rozsáhlé vědecko-technické programy přetváření přírody našeho státu a účast geografů při jejich uskutečňování. — *N. A. Gvozděckij a kolektiv*, Fyzikogeografické základy využívání přírody. — *K. A. Sališčev — A. F. Aslanikašvili*, Současný stav a úkoly komplexního mapování v SSSR. — *S. V. Zonn — J. B. Medvedkov — D. G. Cvetkov*, Geografické problémy řešené aerokosmickými metodami a geoinformační systémy. — *M. B. Volf a kolektiv*, Geografické vzdělání v SSSR a otázky jeho zlepšování.

Tyto a další hlavní referáty byly předem otištěny a zaslány všem účastníkům. Referáty byly velmi otevřené, zčásti kritické (např. referát K. A. Sališčeva a A. F. Aslanikašvili) a zabývaly se opravdu hlavními otázkami současné geografie. Na rozdíl od V. sjezdů v Leningradě v roce 1970 byly plenární přednášky více zaměřeny na problémy geografie SSSR. Nižší byla úroveň dvou ekonomickogeografických referátů o problémech geografie obyvatelstva. Značná pozornost byla věnována otázkám ochrany a tvorby životního prostředí socialistické společnosti. Po referátech následovala diskuse.

Zcela novou formou diskuse, zkoušenou na tomto sjezdu, byla diskuse 371 předložených referátů u panelů. Dne 11. prosince 1975 byly na ochozech tbiliské filharmonie postaveny panely, na kterých autoři referátů vyvěsili grafické podklady a zájemcům podávali vysvětlení a odpovídali na dotazy. Přes potíže, které způsobilo ostré slunce pronikající skleněnými stěnami budovy, byla tato forma demonstrace výsledků sovětských geografů velmi podnětná. Referáty byly předem otištěny v následujících sbornících:

Teoretické voprosy geografii (24 referátů). — *Geomorfologija i paleogeografija* (59 referátů). — *Glaciologija i klimatologija* (25 referátů). — *Geografija okeanov* (28 referátů). — *Biogeografija i geografija počv, medicinskaja geografija* (53 referátů). — *Fyziko-geografičeskoe rajonirovanije i prognozirovaniije* (18 referátů). — *Ekonomičeskaja geografija* (44 referátů). — *Sreda obitaniija i čelovek* (33 referátů). — *Problemy landschaftovedeniija* (28 referátů). — *Regionalnaja geografija* (36 referátů). — *Propaganda geografičeskich znanij, geografija v srednej i vyššej škole* (23 referátů).

Počet referátů současně do jisté míry ukazuje rozdělení zájmů sovětských geografů. Převládá fyzická geografie. Poměrně značná pozornost je věnována i geografii oceánů, otázkám krajiny, životního prostředí a geografické prognózy. Překvapující je malý počet ekonomickogeografických referátů i jejich poměrně nízká úroveň. Rovněž pouze

4 referáty o otázkách vyučování geografie ve školách jsou zarážející, zejména když v diskusí řada delegátů poukazovala na problémy s vyučováním geografie ve škole.

V průběhu jednání vystoupily delegace socialistických zemí s pozdravnými projevy sjezdu. Československá delegace mimo to předala diplom čestného člena Československé společnosti zeměpisné akademiků F. F. Davitajovi, který byl zvolen na 13. sjezdu ČSSZ v Plzni.

Dne 12. prosince 1975 probíhala organizační zasedání Geografického občestva SSSR, na kterých byly mimo jiné zvoleny i vedoucí orgány společnosti. Prezidentem Geografického občestva SSSR na nové období byl znovu zvolen akademik S. V. Kalesnik.

Vrcholem sjezdu bylo závěrečné sympóziu „Geografie v Gruzii“, které se konalo 13. prosince 1975. Organizátoři tohoto zasedání totiž pozvali k účasti nejen geografy, ale i odborníky jiných oborů spolupracujících s geografii (kybernetiky, lékaře, lesníky, biology). Navíc řada referátů byla zaměřena k obecným problémům geografie. Referáty byly rovněž předem vytištěny ve dvou sbornících. Pozornost účastníků na sebe upoutaly zejména následující referáty: A. F. Aslanikašvili — J. Sauškin. Nové přístupy k řešení metodologických problémů současně geografické vědy. — V. V. Čavčanidze. Nový přístup k otázce pojmání krajiny z hlediska obecné teorie kontinuyálních systémů. — H. L. Beručašvili — K. S. Kvinichidze — V. V. Čavčavadze. Vytváření složek (vyčíslitelných pojmů) krajiny na základě metod teorie umělého kontinentálního intelektu. — G. G. Svanidze. K otázce matematického modelování v hydrologii.

Ukázalo se, že zejména spolupráce kybernetiků Institutu kybernetiky AN GrSSR pod vedením akademika V. V. Čavčanidze s geografii je velmi plodná. Současně však vyvstala před sovětskými geografii teoretických otázek, které je třeba řešit.

Večer v 19 hodin bylo v aule Tbiliské státní univerzity slavnostní zakončení sjezdu.

Při příležitosti sjezdu byla v budově Tbiliské státní univerzity a v budově Gruzinské zeměpisné společnosti uspořádána rozsáhlá kartografická výstava sovětské i světové mapové tvorby. Na výstavě byly obecné, tematické a školní mapy a sovětské i světové atlasy. Pozornost zejména vzbudily nové topografické mapy SSSR v měřítku 1:2,5 mil. vydávané v rámci mezinárodní mapy světa. Dále pak některé nové tematické mapy různých oblastí SSSR. Přes poměrně rozsáhlou tvorbu však byla na sjezdu poměrně tvrdě kritizována činnost Glavnovogo upravlenija geodezii i kartografii při Radě ministrů SSSR, zejména pro svoji politiku na úseku vydávání tematických map a jejich autorství. Značnou pozornost vzbudil nový reprezentační Atlas oceánů, jehož první díl věnovaný Tichému oceánu se v těchto dnech dostal do prodaje. Je to rozsáhlé a významné kartografické dílo, ke kterému se v tomto časopise ještě vrátíme zvláštní recenzí.

Při příležitosti sjezdu se rovněž konala schůzka představitelů národních komitétů geografických socialistických zemí. Na programu byly otázky příštího XXIII. mezinárodního geografického kongresu v SSSR 1976 a rozšíření vzájemné spolupráce na úseku RVHP a Interkosmos.

Pro zahraniční hosty byla v průběhu sjezdu s proslavenou gruzínskou pohostinností uspořádána řada exkurzí do okolí Tbilisi, muzeí, ateliérů známých umělců apod.

Po sjezdu se konala tři sympozia, a to v západní Gruzii, Jerevanu a Baku. Pro část zahraničních účastníků byla uspořádána mimořádně zajímavá exkurze k jezeru Sevan. Přes zimní období bylo v Tbilisi mimořádně příznivé slunečné počasí.

Sjezd sovětských geografů byl mimořádnou vědeckou událostí, která svým významem přesáhla hranice SSSR. Svědčí o tom i účast početných delegací ze socialistických zemí. Do jisté míry byl sjezd i přípravou na XXIII. mezinárodní geografický kongres, který se bude konat v SSSR v létě 1976. Jak již bylo uvedeno výše, ná rozdíl od V. sjezdu byl tentokrát větší důraz kladen na řešení geografických problémů v SSSR, zejména v souvislosti s přípravou XXV. sjezdem KSSS a přípravou 10. pětiletky. Značná pozornost je věnována otázkám vztahu přírody a společnosti a racionálního využívání přírodních zdrojů. Na sjezdu převládá fyzická geografie, zatímco ekonomická geografie byla v pozadí. Kartografie se prezentovala hlavně na rozsáhlých kartografických výstavách.

Význam sjezdu však nespočívá jen v zasedáních, ale i v kuloárových setkáních a diskusích delegátů. Při obrovských vzdálenostech v SSSR je totiž sjezd mimořádnou příležitostí pro setkání geografů z různých částí země a vzájemnou výměnou poznatků a zkušeností. Tuto mimořádnou možnost přirozeně bohatě využívali i přítomní geografové ze socialistických zemí.

Organizační výbor sjezdu v čele s akademikem F. F. Davitajou měl obtížnou úlohu, které se však výborně zhostil. Na geografické fakultě Tbiliské státní univerzity a v Geografickém ústavu Vachušti Gruzinské akademie věd je rozsáhlý kádr geografů, který

dosahuje vynikajících výsledků. Gruzínská geografická společnost má svoji vlastní budovu s knihovnou a mapovým archívem, kterou jí naše společnost může právem závidět. Československá delegace na sjezdu byla aktivní a získala řadu podnětů a cenných zkušeností.

J. Demek

VII. mezinárodní konference o meteorologii Karpat. Konala se ve dnech 21.—25. září 1975 v hotelu Slovan v Tatranské Lomnici. Pořadatelem byl odbor fyziky atmosféry Geofyzikálního ústavu SAV v Bratislavě. V slavnostním úvodu této konference, již se zúčastnilo na 100 meteorologů a geografů z 11 evropských zemí (Bulharska, Československa, Jugoslávie, Maďarska, Polska, Rumunska, SSSR, NDR, NSR, Francie, Rakouska a Západního Berlína) bylo vzpomenuo již šestnáctileté tradice těchto konferencí (Smolence 1959, Budapešť 1961, Bělehrad 1965, Krakov 1969, Bukurešť 1971, Kijev 1973¹⁾), jejichž iniciátorem a zkladatelem byl prof. d. Mikuláš Konček, DrSc., člen korespondent ČSAV a SAV.

Konference byla zaměřena na tuto základní tematiku: 1. Vliv hor na meteorologické procesy v mezní vrstvě atmosféry a modely těchto procesů, 2. Hydrodynamické a synoptické metody analýzy a prognózy počasí v horských oblastech, zejména s ohledem na vertikální pohyby vzduchu a rozdělení srážek v oblasti Karpat, 3. Radiační, tepelná a vodní bilance v horách, 4. Charakteristiky a zvláštnosti podnebí Karpat a jejich aplikace v životním prostředí.

Z velkého množství referátů bylo z časových i jiných důvodů předneseno na 40 referátů, které budou publikovány ve sborníku této konference v nakladatelství SAV Veda.

Na závěr jednání schválila konference doporučení, která představují tematiku pro VIII. mezinárodní konferenci o meteorologii Karpat, která bude uspořádána v roce 1977 v NDR. Obsahem těchto doporučení je, aby se v zájmu dalšího rozvoje horské meteorologie a klimatologie rozšířila a zintenzivnila práce na řešení problémů obsažených v dříve již formulovaných tematických okruzích. Mimořádný důraz je třeba klást na studium orografických vlivů na meteorologii mezní vrstvy, na vytváření modelů a řešení speciální problematiky z této oblasti meteorologie a rozšíření o studium mezometeorologických a mezoklimatických faktorů na přírodní prostředí horských oblastí. Zvláštní zřetel se má věnovat studiu komponent záření a znečištění atmosféry v horských a podhorských oblastech a antropogennímu ovlivňování atmosférické složky přírodního prostředí. Více pozornosti a zájmu má být věnováno klimatickým poměrům Karpat, kolísání podnebí a meteorologii a klimatologii okrajových oblastí. Byla konstatována potřeba zlepšit mezinárodní spolupráci v oblasti metodiky výzkumu horského podnebí a sjednocení metodických postupů v jednotlivých oblastech. Byla připomenuta potřeba navázat užší spolupráci s KAPG (Koordinacija akademii nauk po planetarnoj geofizike v níž je organizován i meteorologický výzkum) a navázat i na GARP (General Atmospheric Research Programm).

V závěrečný deň konference dne 25. září 1975 byly uspořádány exkurze na Skalnaté pleso a Lomnický štít a na Štrbské pleso a do Mengušovské doliny. M. Nosek

„100 let hydrologie na území Československa“. Pod tímto názvem se konala pracovní konference ve dnech 23. až 27. září 1975 u příležitosti stého výročí založení organizované hydrologické služby na našem státním území. Konferenci uspořádala Československá vědeckotechnická společnost ve spolupráci s ministerstvem lesního a vodního hospodářství ČSR a SSR, Československým hydrologickým výborem a hydrologickými pracovišti akademií a resortů. Slavnostní jednání konference i odborné přednášky proběhly v hotelu International v Praze-Podbabě ve dnech 23. až 25. 9. Zbývající dva dny byly věnovány exkurzím na hydrologická pracoviště a hydrologické objekty v severních, západních a jižních Čechách.

Po slavnostním zahájení, oficiálních projevech a uvítání účastníků konference byly předány čestné diplomy zasloužilým pracovníkům v oboru hydrologie a byly předneseny pozdravné projevy zahraničních i našich účastníků. Zahraniční účastníci konference, z nichž byla většina ze Sovětského svazu a socialistických států, ocenili dlouholetou tradici hydrologické služby na území ČSSR, její vysokou odbornou úroveň a význam v mezinárodním měřítku. Akademik Oto Dub ve svém vystoupení vzpomenu, v návaznosti na nejstarší významné hydrologické poznatky ve světě, na začátky naší organizované hydrologické služby a charakterizoval současný stav. Zmínil se i o hlavních úkolech, jež bude nutno řešit a jež zřejmě ovlivní další vývoj hydrologie v Československu. Tento vývoj bude m. j. směřovat k poznání dynamiky vodních zdrojů a k využití

těchto poznatků k tomu, „aby se — stroze ekonomicky vyjádřeno — voda nestala limitujícím faktorem rozvoje našeho hospodářství“.

Náplň dalšího programu byly základní referáty zaměřeny k těmto hlavním tematickým okruhům:

1. Vznik a vývoj hydrologie v ČSSR. 2. Hydrologie ve službách národního hospodářství. — 3. Hydrologie a životní prostředí. — 4. Přínos československé hydrologie. — 5. Soudobá a perspektivní trendu vývoje hydrologie.

Příspěvky k uvedeným tematickým okruhům byly přednášeny formou generálních referátů doplněných diskusními příspěvky. Jejich texty jsou obsaženy v interní publikaci zpracované autorským kolektivem pod vedením doc. Dr. ing. Vladislava Kříže, ČSC. Tato publikace vvide (pro doplnění zejména o závěry konferencí) knižně v roce 1976. Tématům konference bylo dále věnováno 4.—5. číslo Vodohospodářského časopisu, roč. 23, SAV Bratislava, 1975 a 8. číslo časopisu Vodní hospodářství, sv. 25, řada A, Praha 1975. Hydrometeorologický ústav v Praze vydal u příležitosti konference publikaci nazvanou „Pozorování a využití povrchových a podzemních vod hydrologickou službou HMÚ“, Praha, 1975. Součástí materiálů konference byla dále publikace vdaná MLVH „Výzkumný ústav vodohospodářský po padesát letech činnosti“, Praha, 1975.

Účastníci hydrologické konference měli možnost shlédnout výstavku moderní měřicí techniky používané v hydrologii podzemních i povrchových vod, výstavku hydrologických prací a na vkusně upravených panelech ukázky činnosti z některých hydrologických pracovišť v ČSSR.

Hydrologická konference „100 let hydrologie na území Československa“ byla úspěšná iak po obsahové (odborné) tak i organizační stránce. Byla nejen důstojnou oslavou stého výročí založení organizované hydrologické služby u nás, ale i úspěšná, iichž československá hydrologie dosáhla. Byla zároveň přesvědčivým příslibem, že bude i v budoucnu plnit požadavky rozvoje vědy i národního hospodářství. C. Brázd

Symposium „Cestovní ruch jako činitel národního a regionálního rozvoje“. Geologicko-geografická fakulta univerzity v Sofii a její katedra geografie cestovního ruchu uspořádaly spolu s Pracovní skupinou pro geografii cestovního ruchu a volného času Mezinárodní geografické unie symposium na shora uvedené téma v Sofii a Belogradčiku 20.—24. 10. 1975. Akce se zúčastnilo na 80 geografů, z nich polovina ze zahraničních zemí. Předneseno bylo 60 referátů.

Zahalovací zasedání v Sofii navštívila vládní delegace Bulharské lidové republiky, jejíž jménem pozdravil přítomné s. Michno Chuntov, náměstek předsedy Vládního výboru pro rekreaci a cestovní ruch BLR. Prof. L. Dinev, vedoucí katedry geografie cestovního ruchu univerzity v Sofii seznámil v úvodním referátu účastníky s vlivem cestovního ruchu na hospodářský rozvoj BLR a na neivýznamnější její rekreační oblasti. Značnou pozornost věnoval předpokladům, které BLR má pro rozvoj cestovního ruchu a zdůraznil spojení tohoto rozvoje s budováním socialismu. Zatímco v r. 1920 činila roční zahraniční návštěvnost 15.000 osob, je dnes BLR mezi socialistickými státy na prvním místě v aktivním zahraničním cestovním ruchu. Mezi návštěvníky černomořského pobřeží zaujímají první místo občané ČSSR a Polska. Tento referát byl nak doplněn řadou vystoupení vedoucích pracovníků bulharských organizací cestovního ruchu.

Vlastní symposium, které se konalo v Belogradčiku, zahrnovalo 4 tematické okruhy:

1. Obecné zákonitosti vlivu cestovního ruchu na rozvoj národní a oblastní ekonomiky a funkční změny v navštěvovaných oblastech. Bezprostředně k tomuto tématu referovali O. Rogalewski a M. Stalski (oba z Varšavy), K. Stránský (Praha), H. Hadjinkolov (Sofia) a P. Schnell (Münster), který se zaměřil na působení cestovního ruchu na oblasti hospodářsky slabé. Společný referát V. S. Preobraženského a Ju. Vedenina (Moskva) se týkal problematiky rekreačně územních komplexů, referát K. Rupperta (Mnichov) nejobecnějších zákonitostí členění rekreačních oblastí, D. Dimitrov (Sofia) a V. A. Nejedova (Moskva) hovořili o fyzicko-geografických podmínkách jako činiteli důležitém pro plánování cestovního ruchu, cestovním ruchem a územním plánováním se zabývali B. Barbier (Aix-en-Provence) a R. Kasumov (Baku).

2. Referáty s regionální tematikou byly nečetnější. Především se týkaly vlivu cestovního ruchu na oblasti hotelové země. Vedle referátů o výzkumech oblasti, neivíce v Bulharsku dotčené výstavbou zařízení cestovního ruchu a rekreačními aktivitami, ijmž je bulharské Černomoří (M. Bachvarov, B. Manev, P. Oreškova, P. Popov a D. Dončev, všichni ze Sofie) byly podány výsledky výzkumů rekrea-

ních oblastí vnitrozemských, které jsou v různém stupni cestovním ruchem využívány a v důsledku toho též v různém stupni jeho působením dotčeny, a to oblasti Beogradčiku (J. Penkov, M. Mihailov, K. Karakashev), Velkého Tarnova (A. Koluharova, Melniku (B. Maňev), Banské (K. Petkov) a Rodopů (I. Brambarov). O kongresovém cestovním ruchu v Bulharsku hovořili M. Mateeva a K. Retkov, o vlivu cestovního ruchu na sídla v Bulharsku P. Stanev a E. Gyulemetova, o racionálním využití půdního fondu H. Tiškov a o vlivu cestovního ruchu na životní prostředí E. Lozanov a N. Petrova.

3. Referáty s regionální tematikou evropských oblastí cestovního ruchu obsáhly širokou paletu problémů, vztahujících se vesměs na oblasti s relativně silně rozvinutým cestovním ruchem, nebo s významnými předpoklady pro některou z jeho forem. Sledovaly vliv cestovního ruchu jako činitele rozvoje v oblasti severního pobřeží Španělska (K. Kulínat, Böblingen — NSR), pobřeží Baltického moře v NDR (B. Benthien, Greifswald), ostrova Hvar (Z. Pepeonikov, Zagreb), ve venkovských oblastech v Alpách (F. Jülg, Vídeň), příměstské rekreační oblasti Drážďan (W. Wehner, Drážďany) a v oblastech druhého bydlení v Jeseníkách (S. Sprincová, Olomouc) a v Makedonii (A. Stojmilov, Skopje). Podíl cestovního ruchu na ekonomickém rozvoji celé země byl analyzován na příkladu Běloruské SSR (F. S. Feščenko a E. V. Jefremenko, Minsk) a Slovenska (P. Mariot, Bratislava, který předvedl ukázky nejnovějšího kartografického zpracování, provedeného v GÚ Slovenské akademie věd). Ekonomickým dopadem pasívní bilance cestovního ruchu v NSR se zabýval F. Vetter (Záp. Berlín).

4. Působením cestovního ruchu v oblastech mimo evropských se zabývali H. Hofmeister — ze Záp. Berlína o cestovním ruchu v indiánských rezervacích USA) a K. Wolf z Frankfurtu n. M. (cestovní ruch v Nepálu). Zprávu o svých výzkumech v Libérii předložil též W. Stanley (USA).

Na závěr symposia vyslechli účastníci referáty o organizačním zajištění rozvoje cestovního ruchu v Bulharsku (M. Glovnja), o výchově kádrů pro cestovní ruch (G. Gotzev) a o významu kartografické tvorby pro cestovní ruch (L. Lakov).

V rámci symposia konala se dvě zasedání. Pracovní skupiny IGÚ o geografii cestovního ruchu a volného času, na nichž podal její předseda J. Matznetter zprávu o dosavadní činnosti, dále informoval o sympoziu s obdobnou tematikou, pořádaném v minulém roce v Peterborough (Kanada), a o francouzském národním kolokviu, týkajícím se geografie rekreace (v Clermont-Ferrand v září tr.) A. Wrzosek (Kraków) referoval o činnosti terminologické komise, ustavené v rámci pracovní skupiny při příležitosti terminologického sympózia v Krakově v listopadu minulého roku. V. S. Preobraženski (GÚ akademie věd SSSR) podal informaci o přípravě příštího symposia o geografii cestovního ruchu, které se bude konat v rámci světového geografického kongresu v Dombaj (SSSR).

V návaznosti na symposium byly uskutečněny dvě exkurze, a to do oblasti Vidinu v severozápadním Bulharsku a podél Černomořského pobřeží Bulharska. Účelem exkurze bylo seznámit účastníky s nově vybudovanou infrastrukturou cestovního ruchu, s péčí, kterou socialistický stát jeho rozvoji věnuje i se změnami, ke kterým v příslušných oblastech došlo k setkání s představiteli místních orgánů státní moci, kteří účastníkům poskytli informace.

Obě exkurze, stejně jako symposium, organizoval prof. L. Dinev, který jejich přípravě věnoval velkou péči. Jak jsem, tak i jeho bulharským spolupracovníkům náleží proto upřímný dík.

S. Sprincová

Analýza a prognóza bytové situace v územích ČSSR. K podrobnému poznání geografických podmínek a předpokladů rozvoje jednotlivých částí naší země a jednotlivých sídel nepřispívají jenom „čisté zeměpisné“ studie a rozbor. Čas od času jsou vypracovávány i jiné studie, rozbor a prognózy, zpracovávány účelově jako podklady pro rozhodování ústředních a krajských orgánů v procesu plánování a řízení. Tyto podklady, ač účelově a prakticky zaměřené, jsou přesto využitelné i pro zeměpisné poznání. Má proto svůj smysl informovat o některých z nich i v tomto Sborníku. K podobným podkladům se v poslední době přiřadil i podrobný materiál Analýza a prognóza bytové situace v územích ČSSR, zpracovaný pro potřeby státních orgánů a socialistických organizací v letech 1974 a 1975 Terplanem — Státním ústavem pro územní plánování v Praze.

Analýza a prognóza bytové situace v územích ČSSR obsahuje velmi podrobné územní členění: všimá si rozdílů mezi ČR a SSR, mezi jednotlivými kraji a okresy, jednotlivými vybranými městy, obcemi a sídly. Analytická část se zabývá rozvojem vývoje 1961—1970 a stavu 1970, a to z hlediska obyvatelstva a domácností, ekonomické aktivity, vyjížděky do zaměstnání, domovního a bytového fondu a úrovně bydlení, jakož i roz-

borem bytové výstavby 1946—1975. Prognostická část si všímá prognózy vývoje obyvatel a domácností, vývoje odpadu bytového fondu a objektivní (normativní) potřeby bytů 1971—1990.

Z geografického hlediska je Analýza a prognóza bytové situace v územích ČSSR zajímavá především po stránce podrobnosti územního záběru, a to jak z hlediska bohatého faktografického materiálu, který obsahuje (včetně zápočtu řady relativních údajů), tak i z hlediska metodologie i závěrů prognostických propočtů. Analytická část je zajímavá rovněž obsahově, po stránce otázek, které si klade.

Je známo, že v uplynulých 30 letech socialistické výstavby se v ČSSR podařilo v podstatě překonat zásadní a protikladné rozdíly mezi ČSR a SSR, vzniklé ve stálejším historickém vývoji a zvláště vyhraněné v období od kapitalistické industrializace a urbanizace českých zemí. (Na tomto historickém úspěchu nemění nic skutečnost, že některé — ovšem už nikoli protikladné — rozdíly přežívají podnes, zvláště pokud jde o strukturu osídlení a úroveň urbanizace a o s tím spojené rozdíly ve způsobu bydlení.) Zůstávají však dosud některé významné rozdíly mezi menšími územími uvnitř ČSR a SSR. Tyto menší rozdíly jsou významné ekonomicky (např. z hlediska zdrojů a předpokladů ekonomického rozvoje) i politicky (kupt. z hlediska, že obyvatelé území s menším tempem rozvoje srovnávají situaci svých území se situací rychleji se rozvíjejících částí země, což souvisí s neustále rostoucími nároky lidí na kulturní a hmotnou úroveň, které mají opět vztah k obecně rostoucí životní úrovni, což zvyšuje „náročnost“ lidí ve všech směrech). Rozdíly mezi menšími územími mají zajímavou vývojovou problematiku: plynule a dynamicky se mění, v některých směrech se zmenšují, současně však nové rozdíly vznikají. Ekonomický a sídelní rozvoj není a zákonitě nemůže být územně rovnoměrný. Některá území se rozvíjejí rychleji než jiná a tím se „zákonitě“ stále rodí nové rozdíly; tento vývoj je zvláště výrazný v SSR. Analýza a prognóza bytové situace v územích ČSSR se snaží tyto tendence vývoje zjišťovat v rozsahu svého věcného zaměření; jde samozřejmě jen o dílčí analýzu, o prvou fázi, na níž by bylo účelné navázat v širším záběru a s cílem hledat obecnější faktory a zákonitosti těchto vývojových tendencí. Kromě toho si Analýza a prognóza klade otázku, do jaké míry jsou existující územní rozdíly zásadní či opomenutí a popř. jde o rozdíly svým způsobem nutné, imanentní celkovému rychlému ekonomickému rozvoji. Do jisté míry tak Analýza a prognóza přerůstá své původní poslání a klade otázky svým způsobem „provokující“ hlubší studium zákonitostí vývoje „rozvojových“ a „deprimovaných“ území v podmínkách socialistického vývoje ekonomiky a osídlení.

Z deskriptivních detailů Analýzy a prognózy lze upozornit zejména na některé části bohatého grafického zpracování, především pak na statistické mapy v měřítku 1:200 000.

Jde o dvě sady map s názvy „Obce podle velikosti a podle kvality bytů 1970“ a „Obce podle velikosti, vyjížďky do zaměstnání a stáří obyvatel 1970“.

Obě sady jsou zpracovány za všechny jednotlivé kraje ČSSR (celkem jde tedy o 20 listů). V každém kraji jsou podle stavu 1970 zakresleny jednotlivé obce, a to do speciálních, pro tento účel zvláště výtiskových, podkladových administrativních map (s potlačeným tiskem názvů obcí, komunikací, vodních toků a okresních hranic). Velikost obcí v obou sadách je znázorněna kruhy, jejichž průměr je odstupňován podle intervalů počtu trvale bydlících obyvatel 1970 (intervaly do 199 obyvatel, 200—499, 500—999, 1 000—1999, 2 000—4999, 10 000—19 999, 20 000—49 999, 50 000 a více).

V prvé z obou sad jednobarevná výšeč znázorňuje svou velikostí podíl bytů I.+II. kategorie (tj. bytů s vlastní koupelnou s tekoucí vodou a s vlastním splachovacím záchodem, ať již s ústředním topením či bez něj) v procentech celkového počtu trvale obydlených bytů 1970; celkem bylo zvoleno 6 intervalů, přičemž největější barva odpovídá intervalu nejmenšího podílu méně hodnotných bytů.

V mapách této sady se tedy přehledně charakterizují u všech jednotlivých obcí ČSSR celkem tři významné znaky kvality bytového fondu v jejich vzájemných kvantitativních vztazích, což umožňuje značnou „čtlivost“ a vypovídací schopnost.

V druhé sadě jednobarevná výšeč znázorňuje, svou velikostí počet osob vyjíždějících do zaměstnání mimo obec bydlíště v procentech celkového počtu bydlících ekonomicky aktivních obyvatel 1970. Barva zbývající části kruhu (doplňkové výšeče) znázorňuje interval podílu osob ve věku 60 a více let v procentech celkového počtu trvale bydlících obyvatel 1970; celkem bylo zvoleno 6 intervalů, přičemž nejsvětější barva odpovídá intervalu nejnižšího podílu starších obyvatel.

Rovněž v mapách této sady se tudíž přehledně charakterizují u všech jednotlivých obcí ČSSR celkem tři významné znaky v jejich vzájemných vztazích.

Musíme mít přitom na zřeteli, že analýza diferenciace bytové situace na úrovni obcí má zvláštní praktický význam.

Je nepochybné, že řešení zásadních opatření, kterými se v plánech i v ostatních aktech řízení naplňuje obsah státní bytové politiky, musí vycházet z celostátních a republikových úhrnných dat a ukazatelů. Při ověřování záměrů a při jejich realizaci je však nutné přihlížet k tomu, že v celostátních a celorepublikových průměrných parametrech se do značné míry kompenzují skutečné územní rozdíly bytové situace. Průměrné ukazatele bytové situace za větší územní celky nepopisují proto faktický stav bytového problému dosti věrně.

Se zmenšováním územního průřezu analýz roste nezbytně míra diferenciací bytové situace a současně se zmenšuje „zkreslení pohledu“, vyplývající z vlastností průměru jakožto charakteristik souborů. Zcela je však možné také „zkreslení“ eliminovat až na úrovni území tak relativně malých, že se prakticky shodují s omezeným akčním rádiem bytu jakožto nepřenositelné nemovitostní substance, tzn. v území, v němž získání bytu, resp. změna bydliště jsou spojeny jen s nepodstatným, lze říci jen „místním“ stěhováním, nemají závažnější důsledky na změnu prostředí, na charakter vztahu bydliště — pracoviště apod. Takovými „základními bytovými okrsky“ (suma jejichž bytových situací dává teprve skutečnou bytovou situaci větších územních celků) jsou už do jisté míry právě obce. Přitom zmapování bytové situace jednotlivých obcí umožňuje kromě jiného hodnotit i bytovou situaci určitých „přírozných bytových okrsků vyššího stupně“, které jsou tvořeny sídleními svazky v rámci spádových obvodů středisek osídlení.

Tato skutečnost — spolu s nutností opřít úvahy o plánovitě ovlivňování vývoje osídlení o podrobné konkrétní analýzy a prognózy — vede nutně práce Terplanu na bytovém úseku ke stále intenzivnějšímu zájmu o jednotlivé obce a jejich perspektivy.

Je samozřejmé, že úroveň obcí splňuje předpoklady „základních bytových okrsků“ jen zčásti; v souvislosti s řadou skutečností (např. s procesem slučování obcí) se vyskytují případy, kdy obec je tvořena více geografickými sídly, které zmíněné předpoklady splňují úplněji. Proto také Analýza a prognóza bytové situace v územích ČSSR obsahuje zvláštní část týkající se sídel.

V souvislosti s tím je účelné se zmínit i o základně nejnужnějších, statistických informacích o obyvatelstvu, bytovém fondu a bydlení jednotlivých sídel, jakož i různých územních seskupení takových jednotek.

Výsledky sčítání lidu, domů a bytů k 1. prosinci 1970 byly poprvé zpracovány v ČSSR v bohaté nomenklatuře znaků této za obce, části obcí (osady), sídla a urbanistické obvody.

Z této datové základny byly zpracovány a v omezeném nákladu vytištěny „Základní údaje za obce a lokality ze sčítání lidu, domů a bytů 1970“, obsahující 31 vybraných absolutních údajů, jakož i výpočet 33 relativních údajů, a to vždy za obce a do nich patřící sídlení lokality, resp. urbanistické obvody. Vybrané údaje jsou sestaveny do čtyř výstupních tabulek; vytištěné tabulky poskytují základní statistické informace o obyvatelstvu, bytovém fondu a bydlení v jednotlivých sídlech a tvoří tak vhodnou informační základnu pro práci národních výborů, stranických orgánů a dalších složek NF.

Na podkladě „Základních údajů“ je možné odvodit řadu dalších hodnot, zejména pro hrubé, orientační úvahy. Dokonce lze uvažovat i o některých hrubých prognostických propočtech.

V případě potřeby je možné provést podrobnější propočty; z datové báze integrovaného informačního systému o území (ISÚ) lze totiž získat ještě širší rozsah údajů za libovolná území podle konkrétních požadavků, a to ve velmi bohaté nomenklatuře ukazatelů.

Celkově lze tedy konstatovat, že „Základní údaje“ jsou cenným číselným podkladem, umožňujícím opřít úvahy o skutečném stavu a budoucím vývoji sídel (které až dosud vycházely jen z údajů za administrativní celky obcí) o podrobná čísla a vytvářejícím potřebnou informační základnu pro řízení a plánování hospodářství v územích, pro územní plánování i pro realizaci koncepce přestavby struktury osídlení v ČSSR.

V rámci této statě jsem mohl uvést jen stručnou informaci o některých posledních pracích Terplanu na bytovém úseku včetně nadhození některých příkladů, otázek a myšlenek. Myslím však, že postačují k určitému obrázku nejen o těchto pracích, ale i o tom, že detailní územní zpracování otázek bytové situace — ač prováděno pro speciální praktické účely — představuje podklad využitelný i pro ryze geografické studium a přináší pro ně i určité problémy a náměty. Geografům jsou vytištěné mapy a popř. další podklady dostupné u všech krajských a okresních národních výborů nebo podle dohody i přímo v Terplanu.

A. Anderle

LITERATURA

V. B. Sočava (ed.): **Topologičeskije aspekty učeniya o geosystemach**. 293 str. Nauka, Sibirskoe otdelenie, Novosibirsk 1974.

Institut geografii Sibiri i Dal'nego Vostoka SO AN SSSR v Irkutsku vedený akademikem V. B. Sočavou je známým vědeckým střediskem, které velmi aktivně rozpracovává teoretické otázky geografie. Právě akademik V. B. Sočava v roce 1963 zavedl termín geosystém pro označení mezosystémů vyskytujících se ve sféře na styku zemské kůry s ovzduším, povrchovou a podzemní vodou, půdami, ledovci a dlouhodobě zmrzlou půdou, rostlinstvem a živočištvem. Geosystémy tvoří několik hierarchických stupňů od planetárního geosystému přes regionální, chorické až k topickým. Recenzovány sborník se zabývá topickou úrovní geosystémů, tj. úrovní, kterou obvykle nazýváme ekosystémy.

Sborník obsahuje celkem 7 příspěvků. Sborník zahajuje rozsáhlý příspěvek V. B. Sočavy Geotopologie jako část nauky o geosystémech. V článku autor rozebírá teoretické a metodické otázky geotopologie, tj. části nauky o geosystémech, která se zabývá topickou úrovní geosystémů. V článku jsou řešeny i širší otázky teorie geosystémů. Problémy geotopologie autor řeší zejména ve vztahu k pozorováním a pokusům na stacionárech. Článek má vysokou teoretickou úroveň a náleží k základním pracím o geosystémech ve světové literatuře.

V druhém článku A. A. Krauklis se zabývá otázkami klasifikace geosystému topické úrovně. V článku autor analyzuje zákonitosti organizace geosystémů, zejména z hlediska geosystémů topické úrovně. Článek je založen na pozorováních na stacionárech v povodí řeky Angary.

Ve třetím článku V. A. Snytko se zabývá geochemickými aspekty studia geosystémů topické úrovně. Na příkladu stacionárních pozorování v oblasti Čity autor studuje oběh vody a prvků v ekosystémech.

Ve čtvrtém článku skupina autorů S. I. Chomčenko, Z. I. Nikitina, J. O. Medvedev a Ch. P. Krison podávají výsledky studia bioty při komplexních výzkumech geosystémů topické úrovně v letech 1967—1971 na transektu Nižněirtyšského stacionaru.

V pátém článku se L. N. Ivanovskij zabývá aspekty geotopologie při studiu reliéfu. Geomorfologii rozděluje na planetární a regionální. Zdůrazňuje důležitost studia malých tvarů reliéfu jako součástí geosystémů topické úrovně.

V šestém článku se V. P. Sockij zabývá problémy ekonomického hodnocení geosystémů v plánování národního hospodářství a jejich významem ve vývoji současné ekonomické geografie.

V sedmém článku se A. Barsch (NDR) zabývá souvislostmi mezi geosystémy a teritoriálními systémy národního hospodářství.

Recenzovaný sborník obsahuje závazné příspěvky k teorii geosystémů. Dosud se geografové málo zabývali právě studiem ekosystémů a přenechávali tento obor spíše specialistům jiných oborů (hlavně biologům). Je proto důležité, že irkutští geografové začali rozpracovávat právě tuto část nauky o geosystémech. Zejména příspěvek akademika V. B. Sočavy vyvolá jistě širokou pozornost světové geografické veřejnosti.

Současně je však třeba upozornit na jednu skutečnost. Irkutští geografové chápou geosystémy v původní definici V. B. Sočavy jako přírodní systémy. Recenzent se však domnívá, že geosystémy je třeba chápat širše a vedle přírodních geosystémů rozlišovat i socioekonomické geosystémy, tj. prostorové mezosystémy zahrnující lidskou společnost a její výtvoř. V současné kulturní krajině totiž se příroda a společnost tak těsně prolínají, že vznikají geosystémy zahrnující jak prvky přírody, tak i prvky socioekonomické. Typickým příkladem jsou např. rekreační systémy.

Studium statí v recenzovaném sborníku lze našim geografům vřele doporučit.

J. Demek

V. I. Prokajev: **Osnovy landšaftovedeniya i fiziko-geografičeskogo rajonirovaniya**. Část I. Sverdlovsk 1973, 126 str. — Část II. Sverdlovsk 1975, 109 str. Izdatelstvo Sverdlovskogo gosudarstvennogo pedagogičeskogo instituta.

Autor prof. V. I. Prokajev, doktor geografických věd je vedoucím katedry fyzické geografie biologičko-geografické fakulty Sverdlovského státního pedagogického institutu. Kniha je zajímavá tím, že je to první učebnice nauky o krajině pro pedagogické fakulty v SSSR.

V nových učebních osnovách základních a středních škol v SSSR se v geografii podstatně rozšířil objem nauky o krajině. Teoretická příprava učitelů z oboru nauky o krajině má proto značný význam. I u nás dochází k podstatnému vývoji a proto seznámení s učebnicí určenou nejen pro studenty, ale i aspiranty a učitele zvyšující své znalosti postgraduálním studiem má značný význam.

Učebnice je rozdělena do dvou částí. V první části po obsáhlém úvodu následuje 6 kapitol. V první kapitole autor charakterizuje krajinnou sféru a její diferenciaci. Definiuje předmět nauky o krajině. V druhé kapitole pojednává o geokomplexech (geosystémech). Ve třetí kapitole jsou objasněny základní pojmy fyzicko-geografické rajonizace. Obsáhla čtvrtá kapitola pojednává o jednotkách fyzicko-geografické rajonizace. Na ni navazuje i pátá kapitola zabývající se hierarchickým uspořádáním fyzicko-geografických jednotek. Šestá kapitola analyzuje způsoby fyzicko-geografické rajonizace použité v základních učebnicích regionální geografie na středních a vysokých školách. První díl uzavírá obsáhlý seznam literatury.

Druhý díl je po stručném úvodu rozdělen do tří kapitol. První kapitola uzavírá problematiku fyzicko-geografické rajonizace z prvního dílu. Značná část je věnována antropogennímu přetváření fyzicko-geografických jednotek. Dále se zabývá terminologií těchto jednotek. Kapitola uzavírá část věnovaná sestavování map fyzicko-geografických jednotek. Druhá kapitola je návodem k sestavování textového popisu fyzicko-geografických jednotek. Třetí kapitola se zabývá krajinným mapováním. Knihu uzavírá seznam literatury. Přílohy jsou mapy a krajinné profily.

Kniha je psána z hlediska potřeb učitelů geografie. Obsahuje četné odkazy na sovětské učebnice geografie a je nesporně zajímavým pokusem o učebnici nauky o krajině pro pedagogické fakulty.

Současně je ke knize možné mít některé připomínky. První připomínka se týká vnitřních proporcí knihy. Úvodní teoretická část týkající se nauky o krajině je příliš stručná a velká část obsahu je věnována fyzicko-geografické rajonizaci. Druhá se týká skutečnosti, že autor definuje nauku o krajině jen jako dílčí fyzicko-geografickou vědu. Pojednává sice o antropogenním přetváření krajiny, ale jen na okraji. Ve skutečnosti je nauka o krajině vědou o geografických komplexech, protože na většině našeho povrchu převládá krajina kulturní spojující v sobě prvky přírody a prvky vytvořené člověkem. Proto je nauka o krajině částí geografie, která stojí mezi fyzickou a ekonomickou geografii a kartografií.

Recenzovaná kniha znovu ukazuje bohatost sovětské geografie, kde i mimo hlavní centra geografické vědy vznikají zajímavé knihy na vysoké vědecké úrovni. Je jen škoda, že se k nám dostávají jen zřídka a víceméně náhodou.

Recenzovanou knihu lze našim geografům vřele doporučit a bylo by třeba uvažovat i o podobné učebnici pro naše pedagogické fakulty a postgraduální studium učitelů.

J. Demek

Michael F. Thomas: Tropical Geomorphology. A Study of Weathering and Landform Development in Warm Climates. 332 str. MacMillan, London and Basingstoke 1974.

Autor dr. Michael F. Thomas je docentem geografie na univerzitě StAndrews ve Skotsku a je světově známým specialistou na geomorfologii tropických oblastí.

O geomorfologii tropů je zatím ve světové literatuře poměrně málo prací. Souvisí to se značnými potížemi při terénních pracích, zejména v teplé humidní oblasti a s poměrně malou prozkoumaností geomorfologických pochodů. Proto každou knihu věnovanou této tematice je třeba předem vítat. Před nedávnem jsem v tomto časopise recenzoval knihu francouzské geomorfologické školy od známého geomorfologa prof. dr. J. Tricarta a nyní máme možnost posoudit výsledky britské geomorfologické školy.

Recenzovaná kniha se dělí na úvod a dvě základní části. V úvodu autor objasňuje zvláštní postavení tropických oblastí v rámci naší planety, jako pásu ve které nedocházelo v pleistocénu k většímu kolísání podnebí. Dále autor zdůvodňuje, proč se v knize soustřeďuje hlavně na tři základní pochody, a to chemické zvětvávání, pohyby hmot a činnost tekoucí vody.

První část knihy se zabývá geomorfologickými pochody v tropech. Je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola je věnována otázce lateritů. Třetí kapitola je speciálně zaměřena na hluboké zvětralinové profily. Čtvrtá kapitola se pak zabývá erozí a denudací v tropech. Je tu diskutována chemická denudace, pohyby hmot, plošný splach a eroze vodních toků. V závěru autor zdůrazňuje značný vliv člověka na průběh erozích a denudačních pochodů v tropech. Pátá kapitola obsahuje analýzu akumulčních pochodů v tropech.

Druhá část knihy se zbývá typy reliéfu v tropech a příznačnými tvary. Je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola se zabývá celkovou charakteristikou reliéfu v tropech. Jsou tu analyzovány profily údolí, ostrovní hory, tropický kras a pedimenty. Druhá kapitola se zabývá bornhardty, ruwary a tors. Podrobně popisuje jejich vzhled a vývoj. Třetí kapitola druhé části je věnována složitým otázkám tropického zarovňávání, zejména etchplénu a pediplénu a jejich vzájemným rozdílům. Pátá kapitola se pak zabývá otázkami vlivu podnebí na povrchové tvary v tropech. Je diskutován jednak vliv klimatických rozdílů v jednotlivých částech tropické zóny a jednak vliv kolísání podnebí. Ukazuje se totiž, že klimatické změny v vntropických oblastech se projeví i v tropech, zejména větší ariditou. Šestá kapitola je zajímavým pokusem aplikovat poznatky z geomorfologie tropů na ostatní oblasti země, zejména na vznik ostrovních hor (např. naše Žulovská pahorkatina), zarovnaných povrchů a zbytků starých tropických zvětralinových pláštů. V poslední sedmé kapitole shrnuje hlavní problémy studia geomorfologie tropů. Jsou to zejména charakteristické rysy hluboko zvětralých povrchů, problémy odnosu zvětralin a obnažení bazálních zvětrávacích ploch, dědičnosti tvarů a jejich změn vlivem změn prostředí.

Knihu uzavírá obsáhlý seznam literatury. Převládá přirozeně anglicky psaná literatura, ale jsou citovány i práce francouzských, německých a dalších geomorfologů. Věcný, autorský a místní rejstříky jsou velmi podrobné.

Publikace je dobře vytištěna a ilustrována.

Srovnáme-li recenzovanou publikaci s knihou J. Tricarta *The Landforms of the Humid Tropics, Forest and Savannas* (viz ČSSZ 79/2:164, 1974), je třeba konstatovat, že zatímco J. Tricart čerpal především z poznatků z jižní Ameriky. M. F. Thomas vychází ze svých poznatků v Africe. Tím se obě knihy vzájemně dobře doplňují. Kniha M. F. Thomase je psána systematictěji a přehledněji. Drží se více faktů, zatímco J. Tricart ve své knize se více zabývá širší interpretací. Kniha je významná i pro interpretaci našeho reliéfu, zejména zbytků třetihorních tvarů teplé humidní klimatemorfogenetické oblasti.

Recenzovaná kniha je velmi zajímavá, přináší nové poznatky z málo známých oblastí a našim geomorfologům je ji možno vše doporučit. J. Demek

Clifford Embleton — Cuchlaine A. M. King: Glacial and Periglacial Geomorphology. 2. vydání. 1. Glacial Geomorphology. 573 str., 2. Periglacial Geomorphology. 203 str. Edward Arnold, London 1975.

První vydání této učebnice vyšlo v roce 1968 a bylo recenzováno v tomto časopise (ČSSZ 74/3/270, 1969). Druhé vydání je podstatně doplněno, rozšířeno a rozděleno do dvou svazků. Základní rozdělení kapitol však zůstalo v podstatě zachováno. První díl je rozdělen opět do tří částí. V první části se autoři zabývají základními otázkami zalednění a chování ledovců. Druhá část je věnována problémům glaciální a fluvio-glaciální eroze. Třetí část pak analyzuje problémy glaciální a fluvio-glaciální akumulace. Uvedené tři části jsou rozděleny do 19 kapitol. Literatura je uvedena za každou kapitolou. První díl uzavírá rejstřík.

Druhý díl je rozdělen na 7 kapitol. První kapitola je věnována soubornému zhodnocení periglaciálního prostředí a hlavním pochodům, které v něm působí. Druhá kapitola pojednává o permafrostu a pochodech s ním spojených. Třetí kapitola analyzuje procesy mrazového třídění a tvary, které těmito pochody vznikají. Čtvrtá se zabývá pohyby hmot v periglaciálním podnebí a svaňovými sedimenty, Pátá kapitola obsahuje rozbor geomorfologického působení sněhu. V šesté kapitole jsou popsány kryoplanáční terasy, izolované skály a skalní hradby, kamenná moře a balvanové proudy. Poslední sedmá kapitola rozebírá činnost větru v periglaciálním prostředí. Literatura je opět uvedena za každou kapitolou. Knihu uzavírá podrobný rejstřík.

Již první vydání této knihy vyvolalo pozornost světové odborné veřejnosti a kniha se stala základní učebnicí glaciální a periglaciální geomorfologie v mnoha zemích. Navíc je často citována ve vědeckých pracích jako standardní zdroj solidních informací. Srovnání prvního a druhého vydání ukazuje několik skutečností, a to:

1. rychlý rozvoj glaciálních a periglaciálních výzkumů za posledních deset let;
2. autoři v druhém vydání využili nejnovějších výzkumů a podstatně doplnili a modernizovali svoji učebnici;
3. autoři se snažili využít veškeré dostupné literatury, i když v úvodu k druhému dílu s politováním konstatují, že z jazykových důvodů jen v omezené míře mohli čerpat z obsáhlé literatury socialistických zemí.

Výsledkem je moderní učebnice glaciální a periglaciální geomorfologie, která odpovídá současnému stavu poznatků světové geomorfologie. Kniha je dobře vytištěna a bohatě ilustrována. Jsou citovány i práce českých geomorfologů. Naším odborníkům lze knihu vřele doporučit.

J. Demek

Friedrich Wilhelm: Schnee und Gletscherkunde, in: E. Obst - J. Schmithüsen (ed.). Lehrbuch der Allgemeinen Geographie, III/3. 434 str. Walter de Gruyter, Berlin - New York 1975.

Profesor Friedrich Wilhelm je vedoucím geografického ústavu fakulty pro geovědy na univerzitě v Mnichově. Recenzovaná kniha je součástí řady učebnic obecné geografie, z nichž některé byly již v našem časopise recenzovány.

Od vyjití poslední glaciologie v německém jazyku uplynulo již více než čtvrt století. Za tuto dobu glaciologie značně pokročila kupředu. Zejména Mezinárodní geofyzikální rok i Mezinárodní hydrologická dekáda posunuly naše znalosti o sněhu a ledovcích značně kupředu. Recenzovaná kniha je psána význačným západoněmeckým geografem pro geografy. Proti starším pracím je v knize větší pozornost věnována sněhu a jeho vlastnostem. Studium sněhu se rozvinulo teprve od třicátých let našeho století a má značný vliv i na činnost člověka (např. laviny).

Kniha je rozdělena na tři části. V úvodu autor se zabývá postavením, úlohou a pracovními metodami glaciologie. Stručně pojednává o dějinách glaciologie.

Druhá část se zabývá sněhem a jeho vlastnostmi. Je rozdělena na 10 kapitol. První kapitola se zabývá pevnými srážkami a jejich druhy. Druhá kapitola obsahuje analýzu tvorby sněhové pokrývky, teplotními a mechanickými vlastnostmi sněhové pokrývky a přetvářením sněhu. Třetí kapitola je věnována měření sněhové pokrývky. Ve čtvrté kapitole autor popisuje povrchové tvary sněhové pokrývky. Pátá kapitola se zabývá táním sněhové pokrývky. Šestá kapitola je věnována lavinám. Sedmá kapitola pojednává o podílu sněhu na oběhu vody v krajině. V osmé kapitole jsou definovány pojmy jako sněhová hranice, firnová linie, rovnovážná linie. Jsou diskutovány i změny výškové polohy sněhové hranice. Devátá kapitola pojednává o rozšíření sněhové pokrývky ve světovém měřítku. V poslední desáté kapitole autor rozebírá vliv sněhu na přírodní a kulturní krajinu.

Třetí část je rozdělena na 9 kapitol. První kapitola se zabývá vznikem, strukturou a texturou ledovcového ledu. V druhé kapitole autor analyzuje pohyb ledovců. Ve třetí kapitole se autor věnuje otázkám termiky ledovců. Čtvrtá kapitola je věnována oběhu hmoty v ledovcích a vlivu podnebí na tento oběh. Pátá kapitola má název kolísání ledovců. V šesté kapitole autor rozebírá velké zalednění v historii Země a teorie zabývající se příčinami dob ledových. V sedmé kapitole autor podává klasifikaci ledovců. Osmá kapitola se zabývá rozšířením ledovců na Zemi. Konečně pak devátá kapitola pojednává o vlivu ledovců na krajinu a činnost lidské společnosti.

Knihu uzavírá obšírný seznam literárních pramenů rozdělený podle kapitol. Výběr citovaných pramenů je reprezentativní. Autor se snaží využít i sovětských pramenů, pokud jsou mu jazykově dostupné. Obsáhlý je místní a věcný rejstřík.

Recenzovaná kniha je moderní učebnicí glaciologie. Poprvé v těchto učebnicích je rozsáhlá část věnována sněhu a významu sněhové pokrývky pro geografii. Kniha je dobře vytištěna a ilustrována četnými přehledovými a fotografickými.

Kniha zaslouží pozornost našich specialistů.

J. Demek

Norman J. Graves (ed.): New Movements in the Study and Teaching of Geography. London 1972. (Ruský zkrácený překlad *Novyje tendencii v izučení i prepodavanii geografii v škole*. 237 str. Izdatel'stvo Progress, Moskva 1975. Cena 1 rubl 10 kopejek).

Editor tohoto sborníku dr. Norman John Graves je docentem a přednostou geografického oddělení Institute of Education university v Londýně a specialistou na metodiku zeměpisu. Sborník metodických statí, které vydal v roce 1972 se nám nyní dostává do rukou ve zkráceném vydání nakladatelství Progress v Moskvě.

Recenzovaný sborník je rozdělen na tři části. První část se zabývá teoretickými otázkami geografie a její výuky ve škole. Vedle úvodního článku editora je zde zejména zajímavý článek D. W. Harveye o roli teorie geografie.

Druhá část se zabývá otázkami učení a výuky. Pět autorů se v této části zabývá otázkami psychologie ve výuce geografii, vývojem logického myšlení a otázkami zkoušení.

Ve třetí části jsou uvedeny příklady z jednotlivých částí geografie, a to zejména z fyzické geografie, geografie měst, modelování a kvantitativních metod v geografii.

Studium jednotlivých statí ve sborníku je velmi zajímavé. Ukazuje se, že přes rozdíl ve školském systému ve Velké Británii, jsou problémy s výukou geografie vcelku obdobné jako u nás. Hlavní směry ve vývoji výuky geografii na britských školách podle statí uveřejněných v recenzovaném sborníku jsou asi následující:

- a) tendence zesílit teoretické aspekty ve výuce geografie až do zařazení do výuky prvků teorie geografie a nejmodernějších výzkumných metod geografie;
- b) tendence k zesílení samostatné práce žáků v geografii; k tomu směřují výzkumy v oboru pedagogické psychologie a výzkum procesu učení se žáků geografii z psychologicko-pedagogického hlediska;
- c) zavádění výzkumných prací do výuky, žáci jsou vedeni, aby sami činili objevy; učitel vede žáky např. k prověřování ustálených a dlouho tradovaných hypotéz a teorií v geografii;
- d) zavádění experimentálních prací ve výuce geografie;
- e) tendence k samostatnému logickému usuzování žáků např. tím, že v učebnicích a výkladech učitelů jsou uváděny nejen údaje podporující geografické hypotézy a teorie, ale i skutečnosti, které jsou s nimi v rozporu.

Samozřejmě, že nelze souhlasit se všemi názory britských geografů a pedagogů uvedených v recenzovaném sborníku. Rozdíly mezi zaměřením škol u nás a ve Velké Británii jsou příliš velké. Je však velmi zajímavé se seznámit s názory britských geografů a je sympatické, že geografické oddělení nakladatelství Progress v Moskvě tento sborník vydalo ve velmi pěkné úpravě a za zlomek ceny originálního sborníku v Londýně.

J. Demeš

Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica IX. 185 str., PAN, Warszawa - Kraków 1975.

Devátý svazek geomorfologických studií, jež svou tematikou jsou zaměřeny na Karpaty a Balkán, je převážnou částí svých příspěvků věnován problémům planace. Sborník totiž obsahuje pojednání, která souvisí s 1. symposiem pracovní skupiny pro studium zarovnaných povrchů Karpatobalkánské komise, která se konala ve dnech 19.—21. října 1973 v Bulharsku. Z usnesení této komise, jež je publikováno v úvodu sborníku vyplývá několik závažných závěrů, z nichž nejdůležitější je vypracování legendy a klíče pro mapování zarovnaných povrchů a návrh na systematické mapování zarovnaných povrchů karpato-balkánské soustavy v měřítku 1:1 000 000.

První regionální studií je práce L. Badei o zarovnaných površích v rumunských Karpatech. Problematika zarovnaných povrchů v tomto území zaujala již v r. 1909 E. de Martonna, avšak systematický výzkum začal až po druhé světové válce, přičemž se také začlo důkladně přihlížet k tetkonickému prvku.

Území našich Karpat je věnována práce E. Mazúra a J. Činčury. Tato krátká studie vychází především ze starších prací obou autorů z některých území Slovenska a klasifikace zbytků zarovnaných povrchů i úvahy o jejich stáří se shodují do značné míry s poznatky z polských flyšových Karpat a z flyšových Karpat na Moravě, i když autoři na tento fakt výslovně v textu, ani v uváděné literatuře nepoukazují.

M. Pécsi publikuje obsáhlejší geomorfologickými mapami doloženou studii o geomorfologickém vývoji Budínské vrchoviny (Budai-hegység), která zasahuje na území hlavního města. Tato studie je pojata široce a poměrně hodně místa je v ní věnováno tektonice, která v uvedené oblasti se výrazně uplatňuje v morfologii krajiny.

Po přehledné zprávě D. Gavriloviče, která se zabývá historií a současným stavem výzkumů zarovnaných povrchů karpato-balkánského systému v Jugoslávii následuje práce Ž. Galabova o zarovnaných površích v oblasti Staré Planiny v Bulharsku. Tento horský systém zaujímá na Balkánském poloostrově dosti klíčové postavení, a proto mohla být tato stať doložena mapou, podobně jako další příspěvek L. Starkela, jenž se zabývá současným stavem výzkumů vývoje zarovnaných povrchů v polských Karpatech.

Zpráva I. Vapcarova obsahuje zásady konstrukce mapy zarovnaných povrchů a zvětralínových plášťů na příkladě Staré Planiny. Je doložena návrhem legendy v měřítku 1:200 000—1:500 000.

Autorem posledního pojednání se zaměřením na problémy zarovnaných povrchů karpato-balkánského systému je J. Seneš, který se zabývá stratigrafií střední a východní Paratethydy.

Druhá část sborníku je svými studii zaměřena na širší okruh geomorfologických problémů, i když některé práce obsahují také problematiku zarovnaných povrchů (mimo Karpaty a Balkán).

N. Š. Širinov se zabývá problematikou zarovnaných povrchů východního Kavkazu, zvl. na území Azerbajdžanu. Podobně i práce G. Monjuventa řeší regionální problematiku úpatních pedimentů Alp ve Francii.

Zajímavá je studie R. Malarze a T. Ziętary, jenž se zabývá stářím zarovnaných povrchů v polských Západních Karpatech; tato práce se svou problematikou totiž dotýká i území našich Slezských a Moravskoslezských Beskyd.

N. Popp podává v další stati návrh na nové regionální členění Karpat na území Rumunska. Studie M. Panizy má úzké regionální vymezení a je zaměřena na litologické a tektonické predispozice údolí dvou řek v severní Itálii.

Poslední studie O. Stehlíka svým zaměřením vybočuje z celkového charakteru 9. čísla sborníku a zabývá se erozí půdy a jejím podílem na ovlivnění přírodního prostředí v ČR.

Závěr sborníku obsahuje jako obvykle bibliografii geomorfologických prací území Karpat a Balkánu za rok -1973. V porovnání se seznamem prací publikovaných za rok 1973 ve Sborníku Čs. spol. zem. 1974/3 není seznam prací z Československa úplný.

Devátý svazek sborníku Studia Geomorphologica Carpatho-Balkanica je zaměřen na problematiku zarovnaných povrchů karpato-balkánského oblouku, a převážná část těchto poznatků nebyla dosud publikována. Poznání zarovnaných povrchů a jejich geneze má při celkové interpretaci geomorfologie krajiny klíčové postavení, a proto lze doporučit tento sborník nejen geomorfologům, ale také geologům.

L. Buzek

G. Abele: Bergstürze in den Alpen, ihre Verbreitung, Morphologie und Folgerscheinungen. Wissenschaftliche Alpenvereinshefte 25, 230 stran, 73 obr., 3 mapy, 4 tabulky, 13 str. literatury. München 1974.

V publikační řadě Wissenschaftliche Alpenvereinshefte vyšla rozsáhlá monografie věnovaná skalním zřícením v Alpách. Její autor Gerhard Abele použil materiálu své habilitační doktorské práce, jejímž cílem bylo podat z geomorfologického hlediska vyčerpávající rozbor výskytu alpských skalních zřícení.

Pojem Bergsturz má u různých autorů odlišnou náplň; G. Abele ho definoval takto: jde o přemísťování hornin na horských svazích s vysokou rychlostí (vteřiny až několik málo minut), přičemž objem hmot v akumulaci oblasti je vyšší než 1 mil. m³ anebo je překryta plocha větší než 0,1 km². Tím vyloučil ze studia pohyby menších rozměrů, které označil termínem Felssturz. Vzhledem k tomu, že v definici není zmínka o uplatnění volného pádu při říťivém pohybu, může zahrnout do řícení i některé skalní sesuvy (např. člověkem vyvolané sesuvy v zátopě přehrady Vaiont).

Autor zaznamenal a zmapoval 279 lokalit, z toho jen menší část byla již dříve známa a popsána jinými autory. Výskyt skalních zřícení a příbuzných jevů v Alpách zachytil v mapě v měř. 1:2,5 mil., kde jsou lokality očíslovány a rozděleny podle základní geologické stavby území a podle opakovatelnosti pohybů. Na dalších dvou mapách jsou lokality rozděleny jednak podle plošného rozsahu a základního charakteru rychlosti, a jednak podle objemu zřícených hmot. Z map vyplývá, že řícení je soustředěno především do sedimentárních hornin Severních a Jižních vápencových Alp, zatímco v horninách krystalinika je řícení vzácné. Základní přehled o všech studovaných lokalitách podávají tabulky v závěru monografie.

S cílem zhodnotit výsledky studia statisticky a odvodit tak základní zákonitosti procesu, autor sledoval při terénní práci předem stanovené charakteristické kvantitativní i kvalitativní údaje (celkem 91 charakteristik). Výsledek byl převeden na děrné štítky a početně zpracován. Závěry, které ze statistického rozboru vyplynuly, byly zachyceny na několika desítkách grafů a v tabulkách. Mimo jiné byly studovány statistické závislosti mezi petrografickým složením zřícených hmot a mezi jejich objemem, mezi objemem hmot a délkou dráhy transportu, délkou a mocností akumulaci částí zřícení, rozptylem hmot v akumulaci oblasti apod.

Při studiu stáří jednotlivých případů se potvrdilo, že většina jich vznikla po ústupu posledního glaciálu. U historických skalních zřícení v Alpách jsou nejčastějším podnětem nadměrné srážky s nejvyšší intenzitou v září. Mechanismus říťivého pohybu není zatím dostatečně prozkoumán, ale zajímavý je předpoklad některých současných autorů, že délka transportu se značně prodlužuje působením tzv. vzduchového polštáře, který se vytváří mezi původním terémem a říťivými se hmotami.

Autor podrobně rozěbral doprovodné i následné procesy. Na příkladech upozornil i na celou řadu kombinací skalního řícení s jinými formami svahových pohybů, především s přivalovými proudy (murami), sesuvy i řícením visutých ledovců.

Skalní řícení v horských oblastech způsobuje značné materiální škody i ztráty na lidských životech. Následné morfologické formy mohou však být využity i k prospěchu lidské společnosti. Nerovný terén ekumulačních oblastí se stupňovitě rozmístěnými jezery bývá vhodný pro energetické účely, ale je i lákavý pro rekreační využití.

Systematické zpracování všech skalních zřícení v Alpách nemá zatím v literatuře obdoby. Práce je cenná i z metodického hlediska, neboť způsob studia je použitelný i v jiných geografických oblastech i při rozboru svahových pohybů jiného typu. Rovněž metodické uspořádání monografie je poučným. Nejsou popisovány samostatně jednotlivé příklady, ale jsou postupně rozěbrány základní rysy řícení, přičemž odvození zákonitosti jsou vždy ilustrovány na řadě případů.

Práce zasluží pozornost jak pracovníků v geomorfologii, geografii, tak i v inženýrské geologii. Kniha je přehledně uspořádána i kvalitně vytištěna. Je provázena četnými obrázky a fotografiemi a rozsáhlým seznamem literatury o problematice skalního řícení z celého světa.

J. Rybář

N. V. Dumitraško (ed.): Gornyje strany Evropskoj časti SSSR i Kavkaz. 360* str. „Nauka“, Moskva 1974.

Recenzovaná práce vychází jako svazek víceleté série „Geomorfologija SSSR“, zpracovávané převážně v Geografickém ústavu AV SSSR. Svazek zahrnuje jednak mladá epi-geosynklinální pohoří Karpat, Krymu a Kavkazu, jednak platformní pohoří Uralu.

Kapitoly o jednotlivých horstvech mají zhruba jednotné uspořádání a zahrnují vývoj výzkumů, popis základních rysů reliéfu, morfostrukturní poměry, zarovnané povrchy, říční údolí, morfoskulpturní rysy včetně údajů o současných procesech a geomorfologickou rajonizaci.

První kapitola „Sovětské Karpaty“ (41 s.), jejímiž autory jsou L. G. Kamanin a nedávno zesnulý P. N. Cys je pro nás významná tím, že popisované území bezprostředně navazuje na naše Východní Karpaty. Morfostrukturní přístup, charakteristický pro celou knihu, se projevuje zejména v ocenění zlomové tektoniky a podélných i příčných zdvihů, menší úloha v morfogenezi se naproti tomu přikládá litologii. Podkapitola o zarovnaných površích je ilustrací značných názorových rozdílů jak na počet, tak i stáří denudačních úrovní. Překvapuje, že zde není provedena návaznost na výsledky výzkumů v přílehlých částech ČSSR, PLR, MLR a Rumunska. Autoři přijímají existenci místního horského zalednění (odpovídajícího asi mindelu), doloženého kary, trogy a morénami. Celkově se u této kapitoly jeví menší stupeň prozkoumanosti a větší názorové rozdíly na genezi reliéfu než u území, popisovaných v dalších částech knihy.

Téměř stejný rozsah mají kapitoly „Krymské hory“ (30 s.) a „Kerčsko — Tamanská oblast“ (10 s.), jejichž autorem je N. S. Blagovolin. Autor zde důsledně odlišuje výsledky doložené důkazy od dosud ne zcela vyřešených problémů. Zejména to platí u zarovnaných povrchů, kde nově rozlišil předkřídový polygenetický povrch a mladší povrch svrchnopliocenní. Zarovnané povrchy jsou chápány v pojetí J. A. Meščerjakova a autor rozlišuje jejich denudační a akumulární části.

Dlouholetou tradici výzkumů a stupněm prozkoumanosti zaujímá Kavkaz v sovětské geomorfologii ojedinělé postavení. Jen v posledních letech vyšlo několik různě zaměřených monografií. Autorka kapitoly o Kavkazu (135 s.) N. V. Dumitraško jí proto mohla dát převážně syntetický ráz. Její cena je tedy spíše než v nových poznávacích ve velmi fundovaném přehledu, dosavadních výsledků. Je to obtížné vyzdvihnout zpracování některých podkapitol, přesto upozorňují na zarovnané povrchy, zalednění a mořské terasy.

Kapitola o Uralu, do níž jsou začleněny také pohoří Paj-Choj a ostrov Novaja Zemlja (106 s.), zpracovaná M. S. Kaleckou a A. P. Sigovem, má proti předcházejícím částem obsáhlejší a hlubší geologickou a morfostrukturní osnovu, což souvisí s delším a složitějším utvářením reliéfu této oblasti. Zarovnané povrchy jsou analyzovány v úzkém vztahu se zachovanými kúrami zvětrávání. Z morfoskulpturních aspektů jsou nejvíce diskutována zalednění. Pokud jde o kryoplanáční procesy, autoři považují jejich význam při utváření zarovnaných povrchů Uralu za omezený a zdůrazňují jejich výskyt v oblastech se zbytky starších zarovnaní.

Závěr knihy tvoří obsáhlý soupis literatury (798 položek). Publikace je dobře ilustrována, zejména mapkami.

A. Ivan

Jde nejen o reprezentační publikaci, nýbrž i o závažné vědecké dílo, které je výsledkem spolupráce SAV a Polské akademie nauk. Vědecký redaktor knihy a současně vedoucí autorského kolektivu složeného z polských, slovenských a českých autorů ze svého díla zhostili na výbornou. V současné době jde snad o nejrozsáhlejší klimatologickou monografii ve střední Evropě.

V předmluvě se hovoří o vzniku tohoto díla, jehož maketa byla vypracována v roce 1960 a o jehož realizaci se zasloužil prof. Konček a prof. Orlicz. V úvodu se prof. Konček zabývá meteorologickou sítí a meteorologickými pozorováními v Tatrách, přírodní jednotce rozdělené československo-polskou státní hranicí. Pak následuje oddíl o fyzicko-geografických poměrech od prof. Plesníka. Čtvrtý díl je věnován synopticko-klimatologickým poměrům Tater; je společným dílem M. Končka a M. Orlicze. Pátý oddíl „Záření“ napsali F. Smolen a M. Kolodziejek. Je poměrně velmi obsáhlý, vzhledem k významu, jaký v těchto oblastech záření zaujímá. Výklad teplotních poměrů přináší šestý oddíl, který opět napsali M. Konček a M. Orlicz. Vedle mnoha tabulek je doložen řadou mapek rozložení průměrných teplot v období 1931—1960 a to ledna, dubna, července, října a roku, roční amplitudy teploty (VII—I), rozdíly teploty (X—IV). Z období 1951—1960 také počtu dní v roce s průměrnou denní teplotou $\geq 15^{\circ}\text{C}$, $\geq 5^{\circ}\text{C}$, $\geq 0^{\circ}\text{C}$, $< 0^{\circ}\text{C}$, $< -10^{\circ}\text{C}$ a grafy ročního chodu tatranských stanic. Velmi cenné informace přináší tabulky denního chodu teploty vzduchu v hodinových termínech v období 1951—1960 pro jasné a zatažené a všechny dny v Zakopaném, na Kasprowém Wierchu, v Popradu, na Skalnatém plesu a Lomnickém štítě. Rozebřán je gradient teploty vzduchu ve 3 hod. pro dni jasné, zatažené a všechny podle stanic Zakopané, Kasprowy vrch — Lomnický štít a Zakopané — Lomnický štít z polské strany a Poprad — Skalnaté pleso, Skalnaté pleso — Lomnický štít a Poprad — Lomnický štít ze slovenské strany. Zajímavé jsou i tabulky denního chodu teplotního gradientu v jednotlivých měsících na obou svazích Tater. Pro leden a červenec byla studována změna teploty vzduchu s výškou v červenci a lednu na konvexních a konkávních tvarech i výše izoterem nad hladinou moře a byly zmapovány mrázové kotliny v kotlinách přilehlých k Tatrám. Velká pozornost byla věnována i extrémním teplotám, jejichž rozložení bylo rovněž zmapováno. Dále bylo zmapováno rozložení počtu dní s maximem teploty vzduchu $\geq 25^{\circ}\text{C}$, $< 0^{\circ}\text{C}$ a s minimem $< 0^{\circ}\text{C}$, $< -10^{\circ}\text{C}$. Krátká kapitola se zabývá i interdiurními změnami teploty vzduchu a jejich ročním chodem. Charakteristiky půdní teploty jsou podány pro Starý Smokovec, Zakopané a Halu Gasienicovu. Oddíl o teplotách je uzavřen příklady mimořádných teplot a charakteristik teplotních poměrů na stanicích s delší sérií pozorování.

Sedmý oddíl, který napsali J. Pacl a K. Wit-Jóźwilkowa se zabývá teplotním režimem tatranských jezer a v závěru teplotní klasifikací tatranských jezer, která člení do sedmi hlavních skupin a vyznačují hlavní znaky teplotního režimu a jeho vztahu s klimatickou zonalitou pohorí. Klasifikaci nak zobrazili mapově. Osmý oddíl věnovaný tlaku vzduchu napsali J. Tomlain a W. Wisznierowski; v něm jsou velmi zajímavé analýzy denního chodu tlaku vzduchu. Vedle záření, teploty vzduchu a srážek jsou v horských oblastech významnou klimatickou charakteristikou větrné poměry. Těm je věnován oddíl devátý, který sestavili J. Otruba a W. Wiszniewski. V něm je jedna kapitola věnována i místním větrům v Tatrách, z nichž některé mají specifické místní názvy. Na polských svazích a předhóřích je to padavý vítr způsobující škody na lesních porostech slovenských svazích víchřivý padavý vítr způsobující škody na lesních porostech „prepadavý víter“ a studený vítr od severu „severák“. Z geografického hlediska jsou zajímavé převládající směry větru a sezónní kolísání směru větru. Na mapách jsou zobrazeny různé směry větru ve třech pozorovacích termínech pro zimu, léto a rok. Mapově jsou také zachyceny charakteristiky rychlosti větrů a graficky i její roční chod. Tento rozsáhlý oddíl je uzavřen kapitolami o víchřicích, maximálních nárazech větru, bezvětří a zhodnocení vlivu reliéfu na větrné poměry Tater. Desátý oddíl napsaný G. Musilovou a W. Wiszniewskim se zabývá vlhkostí vzduchu, a to relativní vlhkostí, tlakem vodní páry, sytostním doplňkem výparností. Vedle tabulek a grafů jsou zejména ilustrativní mapy rozložení průměrné relativní vlhkosti a tlaku páry v lednu a červenci a izopletická zobrazení ročního chodu relativní vlhkosti v závislosti na nadmořské výšce a jejího denního chodu v průběhu roku. Posledně jmenované zobrazení je i pro tlak vodní páry.

Jedenáctý oddíl „Oblačnost a sluneční svit“ napsali J. Orliczowa a V. Peterka. Mapově je zachyceno rozložení oblačnosti v lednu, červenci a v roce. Charakteristiky oblačnosti jsou doplněny rozborem výskytu mlh. Vedle charakteristik slunečního svitu

tatranských stanic jsou pro pozorování uvedeny i některé charakteristiky z Alp a z Transsylvánských Alp. Podrobněji jsou rozebrány charakteristiky denního chodu slunečního svitu. Rozdílly na různých stanicích velmi dobře charakterizují helioizoplety. Některé charakteristiky slunečního svitu jsou podány mapově. Oddíl uzavírá kapitola, v níž jsou porovnávány výsledky pozorování oblačnosti a slunečního svitu. Velmi rozsáhlý a podrobný je oddíl „Srážkové poměry“ napsaný K. Chomiczem a F. Šamajem. Obsahuje 11 map rozložení srážkových charakteristik. Zajímavá je analýza dlouhodobého kolísání srážek v Tatrách, které je možno porovnat s kolísáním srážek v Brně (M. Nosek: Sekulární kolísání teplot a srážek v Brně v období 1851—1950, MZ, roč. XIV, č. 5, str. 109—195). Kapitoly jsou věnovány též bouřkám, horizontálním srážkám, měřením a charakteristikám nárazy. Sněhové poměry jsou pro jejich specifickou v horách zvláštním oddílem: Napsali ho + V. Briedoň, M. Konček a K. Chomicz. Rozložení vybraných charakteristik je prezentováno na 18 mapách. Zvláštní pododdíl napsaný K. Chomiczem a L. Kňazovickým je věnován lavinám a podmínkám jejich vzniku. Je uzavřen černobílou mapkou lavinových drah v polské části Tater a vícebarevnou skládanou mapou v slovenské části Tater. Čtrnáctý oddíl je věnován chemismu srážek; napsali ho M. Orlicz a E. Volfová. Ukázaly se poměrně velké rozdíly v znečištění na poměrně malém území. Neprůkazné prozřetím je vázat toto znečištění na blízké průmyslové zdroje. Ve výzkumu je třeba pokračovat. Patnáctý oddíl „Dohlednost“ napsali J. Orliczová a V. Peterka. Významný oddíl je šestnáctý věnovaný charakteristikám komplexního klimatu od M. Orlicze a Št. Petroviče pro čtyři tatranská místa. Potvrdil vhodnost Tater pro rekreaci a sport, protože více než 50 % dní v roce je příjemných pro pobyt v přírodě. Sedmáctý oddíl napsaný M. Končkem je geograficky velmi zajímavý, neboť přináší klimatickou regionalizaci. Jeho součástí je skládaná mapa klimatických okrsků Tater a změna indexu zavlažení ve vertikálním řezu Tatrami od NW k SE. M. Orlicz a B. Žalá napsali oddíl „Stav půdy“, v němž byla prokázána podobnost klimatických poměrů Tater a východních rakouských Alp. Št. Petrovič a St. Zych napsali oddíl „Bioklimatické schlazování“, které je důležitou lázeňsko-klimatickou charakteristikou. Závěrečné a doplňující, avšak geograficky zajímavé jsou oddíly věnované fenologickým poměrům od M. Kurlpelové a J. Sokolowské, horní hranici lesa od St. Myczkowského a P. Plesníka, mikroklimatu rostlinných společenstev od R. Intribuse a mikroklimatu jeskyní od J. Otruby a M. Puliny. 24. závěrečný oddíl napsal M. Konček.

Pak následuje seznam tabulek vyobrazení, fotografií, grafů a map, které zpracovala Slovenská kartografia. Oddíly 25. a 26. přináší ruské a německé shrnutí a oddíl 27. bibliografii. Předmluva a závěr jsou na konci díla také v polském jazyce. Celé dílo je napsáno slovensky oproti původnímu překladu také polské verze.

Je třeba vysoko hodnotit vědecký a společenský význam tohoto díla, které může být vzorem pro mezinárodní spolupráci. Jeho velkým kladem je i širší geografický přístup k problematice a jeho využitelnost nejen v praxi, nýbrž i při studiu fyzickogeografických procesů v horských oblastech.

M. Nosek

Karel Pejml: 200 let meteorologické observatoře v pražském Klementinu, 79 stran 11 obr. Hydrometeorologický ústav, Praha 1975. Cena 15 Kčs.

Tato reprezentativní publikace byla vydána k dvoustému výročí klementinské meteorologické observatoře, nejstarší na území ČSSR a jedné z nejvýznamnějších a nejznámějších v Evropě. Kniha má devět oddílů, z nichž první obsahuje přehled nejstarších instrumentálních meteorologických pozorování v Evropě, navazující druhý oddíl pojednává o české meteorologii v tomto období. Třetí oddíl pak pojednává o příčinách a společenských souvislostech přestavění „astronomické věže“ v Klementinu na tehdy moderní hvězdárnu s meteorologickými pozorováními. Další kapitoly pak přináší dějiny meteorologických pozorování v souvislosti s životopisy pozorovatelů známých pražských astronomů Josefa Steplinga a po zrušení jezuitského řádu, když se tato původně jezuitská hvězdárna stala rakouským státním ústavem, Antonína Strnada a dále P. Martina Aloise Davida, za nichž nastalo zlaté údobí Klementina. Pátým ředitelem byl pak Adam Bittner, po něm Karel Kreil a Karel Fritsch. Následuje popis úpadku klementinské meteorologické observatoře v letech 1870 až 1918 do vzniku Československé republiky a pak její dějiny do roku 1970. Pak následuje seznam literatury a shrnutí v ruském, německém a anglickém jazyce.

Kniha je psána srozumitelně, pěkným jazykem a s láskou k tématu. Je cenným příspěvkem k dějinám vývoje české vědy.

M. Nosek

S. P. Chromov, L. I. Mamontova: *Meteorologičeskij slovar*. 568 str., 153 obr. Izdanije tretije pererabotannoje i dopolnennoje. Gidrometeoizdat. Leningrad 1974. Cena 2 Rbl 40 k.

Toto upravené a doplnéné vydání terminologického meteorologického slovníku obsahujícího přes 6000 hesel vychází již potřetí v rozpětí posledních dvaceti let. Oproti druhému vydání tohoto slovníku, které mělo 620 stran byl dokonce stránkový rozsah v tomto vydání o něco snížen i přes značný nárůst nových pojmů. Autoři toho dosáhli tím, že vynechali některá hesla zastaralá nebo málo používaná, že zkrátili výklad hesel a vynechali řadu obrázků a schémat, zejména oblasti měřicí meteorologické techniky. Takto dosáhli zvýšení počtu hesel oproti druhému vydání. Jde o hesla z těch oblastí meteorologie, která jsou v popředí zájmu jako je tropická meteorologie, družicová meteorologie, záření, znečištění atmosféry atd. I když cílem autorů byla pouze terminologická problematika, jsou výklady hesel, byť krátké, velmi přesné a výstižné a budou meteorologům výbornou pomůckou. V úvodu seznamují autoři s 12 zásadami, podle nichž byl slovník sestaven a které jsou i pomůckou k jeho používání a dále je seznam matematických značek, fyzikálních symbolů, značek jednotek měření a základních rodů oblaků v slovníku používaných. O popularitě tohoto vynikajícího slovníku svědčí i náklad 20 000 výtisků (druhé vydání mělo 6 000 výtisků a bylo v krátké době rozebráno).

M. Nosek

Doklady VI. mezinárodní konferenci po meteorologii Karpat 17–22 sntjabra 1973 g. Stran 615 včetně velkého množství tabulek, grafů a mapek. Vydal Ukrajinšij naučno-issledovatělskij gidrometeorologičeskij institut, Kijev 1975. Cena 2 Rbl.

Tento sborník přináší přednášky z šesté mezinárodní konference o meteorologii Karpat konané v roce 1973 v Kijevě, kterou organizovalo Glavnoje Upravlenije Gidrometeorologičeskoy Služby při Sovětě ministrův SSSR a provedením byl pověřen výše uvedený vydavatel Sborníku. Vedle různých hydrometeorologických institucí se na práci této konference podílel sektor geografie ukrajinské akademie nauk. Tematický okruh referátů je

1. Vliv Karpat na rozvoj synoptických procesů,
2. Fyzika atmosféry v horských oblastech,
3. Klimatologie Karpat.

Některé referáty však byly věnovány i jiným horským oblastem jako např. Alpám, Kavkazu a horám střední Asie.

Vedle slavnostních projevů jsou na počátku Sborníku publikována doporučení týkající se studia bilance záření, tepla a vody, klimatologických zdrojů Karpat a prací v oblasti užité klimatologie, povětrnostní systematizace a typizace v horských oblastech, rozvoje výzumu kolísání podnebí v Karpatech i s pomocí dendroklimatické metody. byla vyslovena potřeba připravit monografii „Rozložení teploty vzduchu, větru a srážek v Karpatech“. Konference se také obrací s prosbou na vedení hydrometeorologických služeb o přezkoušení možnosti rozvoje meteorologické staniční sítě, která by v příslušné oblasti prováděla mezoklimatické a mikroklimatické výzkumy. Dále je publikován seznam účastníků konference a dále následují referáty podle tematických okruhů konference.

První okruh se týká vlivu Karpat na rozvoj synoptických procesů a jeví, druhý okruh fyziky atmosféry horských oblastí, v němž je publikována práce dr. J. Šoltise „Vlív na horských vrcholech a dolínách Vysokých Tater“, doc. dr. J. Otruby, CSc. „Některé vztahy mezi větrem a vertikálním teplotním zvrstvením v oblasti Malých Karpat“. Třetí okruh je věnován klimatologii Karpat. V tomto oddílu je publikováno sdělení J. E. Bučinského a K. G. Andrejeva „Některé charakteristiky podnebí ukrajinských Karpat“ a sdělení A. S. Grigorjeva, O. A. Drozdova a L. G. Polosova „Časová struktura víceletých kolísání teploty vzduchu a srážek v oblasti Karpat“. Z metodického hlediska je zajímavé sdělení N. P. Rubina „Určení množství srážek na plochu v horských oblastech“.

V rozsahu této zprávy bylo možno upozornit jen na některé z 50 referátů publikovaných v tomto sborníku buď rusky, nebo německy či francouzsky.

M. Nosek

Otakar Hasík: Vodohospodářská výstavba a životní prostředí člověka. 381 str. Nakladatelství Academia, Praha 1974. Cena 65 Kčs.

Kniha O. Hasíka je věnována problematice vlivu vodohospodářské výstavby na životní prostředí, tj. činnosti, jejímž cílem je všestranné a racionální využívání vody pro

potřeby společnosti. Ide o jeden z oborů lidské činnosti, který má základní význam z hlediska tvorby životního prostředí.

Autor využil při vypracování knihy svých dlouholetých zkušeností získaných při provádění vodohospodářské výstavby i urbanizaci. Shromáždil a provedl analýzu velkého množství údajů a informací o zvolené tematice od historických dob přes současnost až po projekty připravovaných vodohospodářských staveb a perspektivy budoucího vývoje.

Velmi obsáhlá problematika je shrnuta do 14 kapitol, z nichž první čtvrti tvoří úvod do problematiky životního prostředí. Jsou v nich definovány základní pojmy a vztahy mezi vodohospodářskou výstavbou a životním prostředím. Kromě toho jsou v této části publikace objasněny záměry a cíle sledované autorem při jejím zpracování.

Od páté kapitoly počínaje je již řešena vlastní odborná problematika jednotlivých druhů vodohospodářských staveb nebo činností ve vodním hospodářství ve vztahu k životnímu prostředí. Podrobně je pojednáno především o úrodních nádržích a jejich vlivu na životní prostředí. Zhodnocen je vliv těchto nádrží na klima a průtokové poměry na tocích. Kromě toho se autor zabývá i otázkami začlenění přehradních nádrží do krajiny, kvalitou vody v těchto nádržích, jejich rekreačním využitím, zásahy do infrastruktury osídlení i estetickou funkcí přehrad.

V další kapitole je podobným způsobem zhodnocen vztah rybníků k životnímu prostředí člověka. Po historickém úvodu si autor všimá specifických vztahů rybníků k životnímu prostředí, jejich hydrologie, začlenění do krajiny, estetické funkce, rekreačního využití i některých dalších otázek.

V sedmé části publikace je věnována pozornost okrasným vodním plochám, uměleckým vodním stavbám a dílům. Připomenuta je vysoká umělecká úroveň staveb pro využití vod, které byly vybudovány v antickém období římské říše, nebo četných vodních zámků a parků z pozdějších dob. Význam okrasných vodních ploch při architektonickém řešení výstavby měst v současnosti je dokumentován na příkladu hlavního města Brasílii v Brazílii a některých městských sídlišť.

Vliv úprav vodních toků na životní prostředí je podrobně popsán v kapitole osmé. Tyto úpravy toků jsou hodnoceny z hlediska začlenění do krajiny a jejich významu pro ochranu životního prostředí. Zvláštní pozornost je věnována úpravám vodních toků v městském prostředí a průmyslu.

Další část knihy pojednává o vztahu vnitrozemských vodních cest k životnímu prostředí. Zabývá se vývojem jejich budování a využívání i významem z hlediska lokalizačního a urbanizačního faktoru a vodohospodářské funkce, jakož i vztahem těchto vodních cest k hygienickému, biologickému a estetickému požadavkům.

Obsahem desáté kapitoly je vztah vodohospodářských meliorací k životnímu prostředí. Zdůrazněn je význam systematického a plánovitěho provádění meliorací a jejich návaznost na jiné obory výstavby a potřeba komplexního řešení, aby bylo dosaženo optimálního zlepšení životního prostředí.

Význam koupalisen a koupališť s umělými bazény v životním prostředí je předmětem kapitoly jedenácté. Autor se v ní zabývá urbanistickými vztahy koupališť k tvorbě životního prostředí; dále hygienou a prostředím i estetikou koupališť.

Předposlední dvě kapitoly této publikace, když je poslední část tvoří závěr, jsou věnovány problematice zásobování vodou a likvidaci odpadních vod. Je zde pojednáno o významu vody pro člověka, nárocích na kvalitu pitné vody, zdrojích vody, vodovodach v obytném prostředí člověka. Kapitola o odpadních vodách se zabývá znečištěním vody při jejím umělém oběhu, dále zdroji a producenty znečištění a jeho vlivu na jakost povrchové vody v tocích, jakož i čištěním odpadních vod a jejich odváděním z měst i vesnic.

Zvolený způsob uspořádání obsahu publikace má za následek, že dochází do jisté míry k opakování některých základních otázek, jako jsou např. zásady estetiky prostorové tvorby životního prostředí, ochrany přírody, nebo hodnocení kvality povrchových vod apod. Přes poměrně značný rozsah není v knize věnována pozornost vlivu vodohospodářské výstavby na prosté i minerální podzemní vody. Podobně chybí v ní i podrobnější zhodnocení perspektiv budování komplexních vodohospodářských soustav a ovlivňování oběhu vody v lokálním i globálním měřítku.

Publikace O. Hasíka i přes některé nedostatky splňuje svůj účel, neboť je první knihou u nás, která se souborně zabývá vztahy mezi vodohospodářskou výstavbou a životním prostředím.

H. KRÍŽ

Změny, k nimž došlo v posledních desetiletích v názorech na postavení biogeografie v systému věd, ovlivňují v současné době její rychlý rozvoj. Biogeografie je nyní již mnohými geografy chápána jako syntéza fyto geografie a zoogeografie a ne jejich souhrn, jak tomu bylo doposud v tradičním pojetí. Vývoj vědní disciplíny a výsledky výzkumů můžeme sledovat v příručkách, učebnicích i ostatních publikacích daného oboru. Zvláště v souborných dílech a učebnicích pro vysoké školy jsou řešeny teoretické otázky vědních disciplín. I když v poválečném období v oboru biogeografie vyšlo několik desítek kompendií a učebnic, prací zahrnujících biogeografii v celém rozsahu je jen několik. Proto je třeba uvítat snahu sovětských autorů, z nichž zejména A. G. Voronov, ale i další prosazují geografické komplexní pojetí biogeografie.

Kniha P. D. Jarošenka je jedním z děl tohoto typu. Autor v ní definuje biogeografii jako vědu, která se zabývá studiem zákonitosti geografického rozmístění živočichů, rostlin a mikroorganismů a jejich společenstev s odpovídajícím prostředím, tj. biogeocenóz.

V první kapitole se autor zabývá vztahy biogeografie k příbuzným vědám a předmětem studia obecné biogeografie. V druhé části definuje biosféru a Vernadského pojem „noosféra“, zdůvodňuje nutnost opatření ke zvýšení produktivity biosféry a vypracování vědeckých základů ochrany a přetváření přírodního prostředí. Ve třetí kapitole „Populace, ekosystémy, konsorcie, potravní řetězce a cykly“ operuje s pojmy, z nichž některé jsou neobvyklé v geografické terminologii. Čtvrtá část knihy „Základy ekologické biogeografie“ je stručným pojednáním o čtyřech základních ekologických faktorech prostředí, tj. o klimatu, faktorech edafických, biotických a antropogenních. Je zde zřetelně komplexní působení těchto faktorů a jeho geografický význam. Kapitola „Základy areálogické biogeografie“ zahrnuje skutečnosti a pojmy vcelku známé, dokumentované novými příklady. Zato v šesté a sedmé části, které jsou nejrozsáhlejší, věnuje autor pozornost teplotním pásům a jejich vztahům k floristicko-faunistickým oblastem, dále biogeografickým zvláštnostem zón a krajín teplotních pásů, zabývá se ochranou a přetvářením přírody v jednotlivých oblastech a novými názory na členění biosféry. Autor zde vychází z floristického členění A. L. Tachtadžana a faunistického členění A. G. Voronova, vymezuje devět floristicko-faunistických oblastí: paleotropickou, neotropickou, australskou, polynézkou, holarktickou, kapskou, patagonskou, novozélandskou a antarktickou. Poslední kapitola „Základy biogeografie moří, oceánů a sladkých vod“ obsahuje pouze nástin ekologicko-biogeografických poznatků, autor se nepokouší o vymezení biogeografických oblastí oceánů a moří.

K nakladatelskému vybavení knihy i k její úpravě je nutno vznést kritickou připomínku. Na čtenáře rovněž negativně působí nedostatek kartografických i jiných příloh. Avšak pojetím a způsobem zpracování jde o dílo, které je přínosem k řešení otázek postavení biogeografie jako geografické vědní disciplíny. J. Řísek

V. S. Preobraženskij (ed.): Teoretičeskije osnovy rekreačionnoj geografii. 221 stran, 40 grafů a 38 tabulek v textu. Izdatel'stvo Nauka Moskva 1975.

Recenzovaná kniha je kolektivním dílem čtrnácti sovětských geografů pod vedením V. S. Preobraženského. Představuje jednu z mála souborných teoretických prací z všeobecné geografie cestovního ruchu ve světové geografické literatuře vůbec. V pěti oddílech je v ní podán ucelený přehled o otázkách, spojených s formováním a vývojem územních rekreačních systémů, metodiky jejich výzkumu a plánování.

Kniha vyšla jako první svazek v edici „Problémy konstruktivní geografie“, vydávané Geografickým ústavem akademie věd SSSR. Kolektiv pracovníků ústavu se již více než 10 let zabývá problematikou tohoto praktického zaměření současné geografie, jehož základní principy formuloval v SSSR I. P. Gerasimov.

Jak uvádí vedoucí autorského kolektivu V. S. Preobraženskij, není náhodné, že první svazek edice je věnován otázkám rekreace, využití volného času a s tím souvisejícím problémům životního prostředí, poněvadž středem zájmů konstruktivní geografie je člověk, společnost a uspokojování jejich hmotných a kulturních potřeb.

Velký rozmach rekreace v Sovětském svazu, stimulovaný úspěšným 24. sjezdu KSSS, měl za následek i vznik nového odvětví národního hospodářství. Toto odvětví, vytvářející podmínky pro realizaci rekreace v masovém měřítku, buduje rozsáhlou materiálně technickou základnu, vyhledává oblasti s optimálními předpoklady pro rekreaci a tím spolupůsobí na vznik teritoriálně rekreačních systémů. Splnění těchto úkolů musí

předcházet široce založený, interdisciplinární vědecký výzkum, na němž geografie má pro svůj syntetizující charakter významný podíl.

Úkolem zpracovat teoretický základ těchto výzkumných prací byl pověřen Geografický ústav Akademie věd SSSR. Recenzovaná práce je shrnutím výsledků a zobecněním zkušeností, získaných z velkého počtu jednotlivých výzkumných úkolů, řešených v různých oblastech SSSR.

V prvním oddíle knihy, zvaném „Rekreační aktivity“, který vedle dalších autorů zpracovali zejména V. S. Preobraženskij, Ju. Vederin a I. V. Zorin je studován společenský význam těchto aktivit a zdůvodňována nutnost systémového přístupu při jejich hodnocení.

Těžištěm práce je oddíl druhý, věnovaný obecné problematice teritoriálních rekreačních systémů (TRS) jako předmětu studia geografického výzkumu. Za TRS pokládají autoři sociálně geografický systém, svým složením heterogenní, skládající se ze vzájemně spojených subsystémů, jimiž jsou rekreanti, přírodní a kulturní komplexy, rekreační infrastruktura, obslužný personál a orgány řízení. Pro každý TRS je charakteristická funkční a územní celistvost. Úkoly geografie cestovního ruchu a rekreace spočívají zejména ve studiu zákonitostí, vzniku, dynamiky rozvoje a rozšíření TRS a jejich charakteristických rysů, zejména hierarchičnosti, dynamičnosti, různorodosti, specializace a univerzálnosti. Metodika geografického studia a projektování TRS je rozpracována v oddíle třetím.

Čtvrtý oddíl pojednává o zásadách metodách a formách hodnocení území pro rekreační využití. Obsahuje zevšeobecnění zkušeností sovětských geografů s prováděním těchto výzkumů v různých oblastech SSSR. Mezi autory tohoto oddílu nacházíme jména, známá již ze samostatných publikací, vydaných na toto téma (např. Muchina).

Tyto čtyři oddíly tvoří ucelený teoretický systém. K němu je připojen oddíl pátý, podávající stručnou informaci o geografii teritoriálně rekreačních systémů v jednotlivých částech světa. Podrobněji jsou zpracovány kapitoly, vztahující se k SSSR, pokud jde o podmfny rekreačních činností, jejich rajónování a tendence rozvoje. Celková charakteristika nejdůležitějších rajónů světa obsahuje údaje z let 1969—1970 a je zpracována v měřítku jednotlivých kontinentů. Závěrem tohoto oddílu je zhodnoceno postavení SSSR ve světovém cestovním ruchu. Autoři zdůrazňují skutečnost, že SSSR má nesmírné rezervy pro rozvoj rekreace a cestovního ruchu, zvláště v dosud neurbanizovaných oblastech.

Práce je doplněna rozsáhlým seznamem sovětské literatury, která bude vítanou bibliografií z tohoto oboru. Na něj navazující seznam literatury z dalších zemí vykazuje určité disproporce.

Stěžejní podíl na celé práci mají jako autoři V. S. Preobraženskij, Ju. Vederin a I. V. Zorin. Dalšími autory jsou A. V. Antipova, V. I. Azar, N. A. Danilova, V. M. Krivošeev, B. N. Lichanov, T. I. Markosjan, L. I. Muchina, M. L. Sluckij, N. M. Stupina, N. P. Selomov a Ju. A. Šturmer.

Knihou představuje velký přínos sovětské geografie světové literatuře z geografie cestovního ruchu a nesporně zaujme přední místo mezi základními teoretickými díly v tomto oboru.

S. Šprincová

Vladimír Knoz: Jeseníky. Kresby O. Volšička, mapky a plánky J. Tibftanzl, přílohavé mapa n. p. Kartografie, Praha. 228 str., 1. vyd. 30 000 výt. Olympia, Praha 1975. Cena váz. výt. 22 Kčs.

Obsáhlá kniha o oblasti označené autorem jako Jeseníky vyšla v nakladatelství Olympia, které má specializovanou redakci turistických průvodců, a které dokázalo před několika lety uzavřít 67svazkové dílo Turistický průvodce ČSSR — v daném rozsahu jediného průvodce, který po 2. světové válce systematicky pokryl celé území Československa. Protože většina svazků tohoto více než 10 let vycházejícího průvodce už je rozebrána a nebude znovu vydána, je v současné době recenzovaný oblastní průvodce Olympia nejpodrobnějším turistickým průvodcem po naší vlasti a zůstane jím asi ještě více let, protože napsání a vydání knih tohoto druhu není záležitostí krátkodobou. Knozova kniha vyšla jako 5. svazek ediční řady po svazcích Šumava, Český ráj a Máchův kraj, Jižní Čechy, Beskydy a Valašsko a je po 11 letech prvním nově vydaným průvodcem po Jeseníkách.

Podstatou většiny turistických průvodců jsou místopis a zeměpisná náplň; je tedy nutné, aby se geografové na tvorbě těchto průvodců podíleli a editce turistických průvodců sledovali. O bezpodmínečné potřebě aspoň recenzních zásahů specialistů při-

slušných oborů do rukopisu knihy tak multidisciplinárně zaměřené jako je komplexní turistický průvodce, dokazuje Knozova kniha, která má tak nízkou úroveň, že lze uvažovat o hospodářsko-společenských ztrátách, k nimž došlo její edicí.

Regionální zaměření knihy determinuje její název; publikace Jeseníky by měla pojednávat o Hrubém Jeseníku a Nízkém Jeseníku. Z druhého celku však pojímá jen malou část a naopak k „Jeseníkům“ přidává i část Hornomoravského úvalu a Slezské nížiny, Mohelnickou brázu a části dalších orografických celků. Přestože je v knize tolik mapek, není v ní grafické vymezení oblasti, jíž se kniha týká. Vymezení je vyjádřeno pouze málo důstojnou informací, že „Jeseníky se rozprostírají v nejsevernějším cípu Moravy“ a za druhé málo obvyklým způsobem „okrajovými body průvodce“, což je soupis názvů 14 obcí a 3 železničních stanic na str. 17. Vymezení oblasti průvodce není založeno na žádném z existujících správních, přírodních nebo kulturních členění ČSR; zdá se nevhodné a určitě není přesné a jednoznačné.

Obsahovou náplň knihy programově nastiňuje úvodní text publikace: Podle úvodu průvodce má postihnout svéráz Jeseníků v jejich celku i v typických detailech a je rozdělen do 7 částí: V první (str. 7—18) je vymezení zpracované oblasti a její celkový nástin. V druhé (str. 19—99) je 33 párovek označených „mapky“, a u nich texty o lokalitách zaznamenaných v kresbách. V třetí části, nazvané „Křížem krázem Jeseníky“ (str. 100—107), jsou návody, jak skládat uvedené oblasti ve výletní trasy. Čtvrtá část (str. 108—119) má název „Přehledy zajímavostí a zvláštností v oblasti Jeseníků“. Pátá část (str. 120—199) je místopisná; předkládá v abecedním uspořádání údaje o jednotlivých místech oblasti a svým rozsahem tvoří víc než třetinu knihy. V šesté části (str. 200—214) jsou „praktické informace pro výlety“, za něž jsou považovány soupisy autoopraven, benzínových čerpadel, cestovních kanceláří, hotelů atd. V závěru (str. 215—228) je kilometráž značených turistických cest.

Mapová část, jíž je v knize věnováno dost místa i počtu grafických příloh, je největším nedostatkem Knozova turistického průvodce. Úroveň dalších kartografických příloh napovídá už vstupní, formálně i obsahově kuriózní klad listů nazvaný „výletová mozaika“; je celostránkový a jeho text v plném rozsahu zní „Hřeben Rychleb. hor“ a „Jesenická cesta“. Potom následuje podle tohoto vymezení 33 celostránkových „mapek“. Ty jsou tak zbytečně schematické, že např. známé obrysy čs. státních hranic jsou už na první pohled trapně zdeformovány. Polohopis mapek je zkresen tak, že mapky nezachovávají měřítko ani na ploše jednoho listu, takže dochází ke vzniku pozoruhodně nevhodných kreseb. Dostatek místa je v těchto kresbách věnován i výškopisu, jak je v horopisných charakteristikách potřebné. Vyjádření terénu však je na nižší úrovni, než jaké dosáhl ve své mapě Moravy J. A. Komenský v r. 1627. Návoslovný obsah mapek je zkomolen tak, že např. na jediné mapce je téměř čtvrtina názvů obcí označena špatnými jmény. Značky v mapách jsou kuriózní, nekartografické a zbytečně velké; Praděd je např. vyznačen velkou siluetou pradědské rozhledové věže, zříceně před 16 lety a nahrazené dnes obecně známou velkorysou stavbou s moderním profilem. Přídorysy měst jsou v mapách tvarově i velikostně vymyšlené a trasy v mapkách zakreslené vedou ve více případech jinam, než je tomu ve skutečnosti.

Volně vloženou přílohou knihy je kvalitní mapa n. p. Kartografie, nazvaná Jeseníky. Ta však nezobrazuje celé území průvodce a nebyla také speciálně pro knihu připravena; známe ji už z několika starších edicí. Tato vícebarevná turistická mapa je v měřítku 1:100 000 a je nejzdařilejší součástí knihy; v příštích vydáních průvodce, v případě, že k nim dojde, mohla by mít mapa upraven svůj název a území, které zobrazuje, mělo by být rozšířeno do rozsahu vzádaného knihou.

Vlastní jména zeměpisná jsou v turistických průvodcích jedním ze základních prvků. V Knozově průvodci jsou zkomolená měrou opravdu neobvyklou. Na jediné straně knihy jsou např. uvedeny obce Rudolfovice místo správného Rudoltice, Hroznová místo Hroznová, Matějovce místo Matějovice atd. Matějovická jeskyně měla v historii několik jmen, autor však zavádí nové; nové názvy zavádí i pro jiné objekty. Nejedná se o tiskové chyby, protože tyto chyby se v knize v některých případech soustavně opakují. Město Zábřeh je v knize soustavně nazýváno „Zábřeh na Moravě“, což je název železniční stanice města Zábřeha; ta je však naopak uváděna nesprávně jako Zábřeh. Když pak na jiném místě knihy čteme jméno města Záhřeb místo Zábřeh, uvažujeme i o práci korektora této knihy. Podobně autor zaměňuje také obec Javorník (jejíž základní částí je město Javorník) za Javorník ve Slezsku, nesprávně nazývá Jindřichov na Moravě a Jindřichov ve Slezsku. Je nepřesný také v návoslovných „detailech“, když obec nazývá Zator místo Zátor, řeku Desnou jmenuje Děsná a jesenickou chatu nazývá jednou Barbora a jindy Barborka.

Z vlastního textu knihy je už na první pohled zřejmé, že jeho víceoborový obsah byl sepsán autorem, jemuž mnohé z oborů byly zcela cizí. Uvádí přemíru minerálů, jejichž jména nezná ani absolvent univerzitních studií přírodních věd, předkládá obsáhlé soupisy rostlin a jiných objektů i poznatků, aniž rozlišuje důležité od méně důležitého, správné od nesprávného. Není rozsahově únosně analyzovat v tomto časopise Knozovu knihu a sepisovat její nedostatky; uvedeme jen charakteristické odborné chyby, jichž se autor dopouští: „Převýšení výškových bodů“ používá v jiném než obvyklém významu a podobně i mineralogický pojem „krystal“. Geologii zaměňuje s geomorfologií. O slezských bludných balvanech mylně uvádí, že pocházejí z Finska a že je „přisunul“ — nevím proč „ustupující“ — ledovec; také údaje rozměrů svědčí o autorově nepochopení jevu, který vykládá. Dokumentuje to i autorovo vyjádření „jeho protáhle zarovnaný vrchol byl způsoben ledovcem“. Pahorek autor nerozlišuje od hory, vrchu a kopce. O hoře pleistocenního stáří píše, když jde o vrch v pleistocénu jen přemodelovaný. Text knihy je i nedůsledný, na jedné straně např. tvrdí opak toho, co uvádí na jiné straně. Vyjadřovací styl autora zatěžují málo vhodná, nefaktografická a místy i nesprávná vyjádření, jako „na Osoblažsku všude, kam pohlédneme, svítí na mezích bělosti květů planá trnka“, „vyhlídka, kterou obdivoval Josef von Eichendorf“, „cítrony severu“, „obec nazývaná Malá Moskva“, „kraj oplývající mlékem a strdím“, „tři obří krystaly skal obrostlé kořichem vřesu“, „z obojživelníků se můžete setkat s čolky a mloky“, „obcí prochází tektonická linie“, „obec je obklopena 14 pahorky a 7 vrchy“, „ovčinec vyhořel v r. 1910, při jeho požáru se udusil její správce J. Braedel“ apod.

Kapitola o zajímavostech Jeseníků je rozdělena do 21 statí, které jsou „abecedně“ seřazeny: Čarodějnické procesy, Frývaldovská stávka, Geologické zvláštnosti atd. Je to velmi nesourodý a nelogicky uspořádaný soubor, který lze pod jinými názvy nebo jinak řazenými slovy v názvech uspořádat jakkoliv jinak. Obsah některých statí je takový, že může být včleněn i do statí jiných. Některé ze statí jsou kuriózní. Přestože má kniha ve svém titulu jméno horopisného celku, k horopisu se chová macešsky. V celkovém nástinu Jeseníků v 1. části knihy věnuje horopisné stati necelou stranu, méně než např. stati o krásné literatuře týkající se Jeseníků. Průběžný soupis „vrchů“ na str. 118 je sotva prakticky použitelný. U vrcholů také nejsou důsledně udány jejich výšky, nejsou rozlišeny hory od kopců a pahorků; ve výběru jsou konvexní formy reliéfu morfologicky nevýrazné a naopak kopce vyšší a v terénu vynikající, v soupise chybějí. V celém průvodci také autor používá zastaralé horopisné členění, nepoužil geomorfologického členění Geografického ústavu ČSAV, které je publikováno už několik let. Horizontální vyzemění ani morfologie hor nejsou v publikaci na náležité výši.

Volba pojetí knihy přísluší editérovi a autorovi. Přece však přichází na mysl, proč v turistickém průvodci nejsou základní údaje náležející k tématu, např. vyjádření klimatických poměrů, geomorfografické charakteristiky, údaje velikosti obcí, moderní vyjadřovací prostředky turistických průvodců, fotografie apod. A naopak v knize je mnoho stran, jejichž text sotva kdo v praxi použije; např. soupisy příjezdových silnic s jejich čísly, ale s chyběně vyjádřenými trasami, soupisy železničních tratí a jejich čísel, ale bez jízdních řádů, soupisy autobusových linek, ale jen ve výběru bez linek místních a bez údajů dopravní frekvence, soupisy kostelů, velmi neúplný soupis torů atd.

V průvodci jsme nenalezli ani jediný literární odkaz na jiné turistické průvodce nebo knihy, v nichž čtenář se může dočíst o své zájmové oblasti nebo sledovaném jevu více podrobností. Podrobněji však autor pojednává o beletrii: Ve zvláštní stati píše o románech Židovka Hilda, Příběh poštmistra Dluhoše a řadě dalších, vřících se k Jeseníkům jen vzdáleně.

Proporcionality jednotlivých záznamů v knize je problematická: V kontrastu proti přemíře jmen minerálů a rostlin je nedostatek údajů biogeografických a téměř zcela chybějí údaje klimatické. Sdělení, že v obci „vzduch voní kařením lesa“ nelze považovat za klimatologickou charakteristiku, zvláště když se jedná o místo při hlavní silnici, projížděné mnoha auty. Městu Krnovu je věnováno asi tolik řádků, jako 10krát menšímu Bludovu nebo 20krát menší Branné. U hesla Rešovské vodopády věnuje autor víc textu hěžnému obrazu svaté Kateřiny v místním kostele, než samým vodopádům. Púdorysům málo známých donjónů a parkánů nebo púdorysům obranných pevností věnuje autor víc pozornosti, než rozhledovým schémátům z vrcholů, které jsou v knize pouze 2 a na nízké úrovni. O sejpových pahorcích autor pojednává v místech, kde jich je méně, než v místech, která autor opomíjí.

Také po formální stránce má kniha nedostatky. Není zbavena všech pravopisných ani tiskových chyb. Nevhodně verzálkou má vytištěna vlastní jména zeměpisná, takže čtenář nerozliší Bílý potok od Bílého Potoka a z textu knihy není zřejmé, jak psát názvy Stará Červená Voda, Karlova pláň nebo Karlova Studánka. V přílohách autor

nepoužívá moderních grafických vyjádření, jako jsou profilové křivky, sériové a pancratické protily, komplexní rozhledová schémata apod. Kniha je tištěna jednobarevně. Neobsahuje jedinou fotografii, přestože má 228 stran. Pérové kresby krajin, které jsou v průvodci otištěny, mají nízkou úroveň a jsou neúčelné, když u nich není připsáno, co zobrazují. V závěrečném obsahu se odlišují názvy kapitol od názvů v knize.

Úroveň vydané knihy nelze měřit po stránce obsahové ani formální s nesrovnatelně dokonalejšími průvodci mnoha zahraničních zemí a dokonce ani s některými průvodci vydanými u nás před mnohá lety. Počet výtisků vydávané řady, k níž náleží i průvodce V. Knoze jeseníky, má přesáhnout čtvrt miliónu; tak velké edici přisluší větší péče ve výběru autorů a recenzentů, než jakou jí připravilo nakladatelství Olympia. Zvláště když jde o publikaci, která co do rozsahu zůstane řadu let nepřekonána novější a když editorem je nakladatelství, které je na turistické průvodce specializováno. L. Zapletal

Guide des Merveilles Naturelles de la France. Autoguide Sélection Dunlop, Paříž 1973, 687 stran, 648 obr.

Jestliže v odborném geografickém časopise recenzujeme průvodce pro motoristy a navíc publikaci, která na nás knižní trn přišla s jistým opožděním, musí k tomu být zvláštní důvod. Tímto důvodem je skutečnost, že dílo širokého kolektivu předních francouzských geografů o přírodních dívech jejich země je tak vyjimečně obsaženo i formálně hodnotně, že se mu nevyrovná co do rozsahu ani náplně žádná z obsahově blízkých českých a slovenských publikací a že po ediční stránce je tato kniha dokonale až kuriózně.

Velké dílo s názvem „Průvodce po přírodních dívech Francie“ vyšlo jako autopřůvodce současně v Paříži, Bruselu, Montrealu a Zürichu. Bylo připraveno pařížskou pracovní skupinou Výběr Reader's Digest a vytištěno v Belgii. Nad vznikem díla měla patronát francouzská státní společnost pro ochranu přírody a řada osobností francouzského politického i vědeckého života, včetně vládního ministra a několika ředitelů předních kulturních institucí Francie. K napsání knihy se spojilo 74 geografů — členů 21 univerzitních kateder geografie a dalších vědecko-výzkumných pracovišť ve Francii. Není bez zajímavosti, že se na textech knihy podílí také 6 vysokoškolských studentů, kteří jsou spoluautory na stejné úrovni jako univerzitní profesoři. Redakčně na díle spolupracovalo také 42 inženýrů státního lesnického úřadu a další specialisté. Grafické přílohy vypracoval kolektiv kartografů a vynikající barevné fotografie byly získány od více než 200 autorů.

Většina knihy má zaměření geomorfologické, geologické, hydrogeografické a krajinářské. Dílo má 5 částí, z nichž druhá část je rozsahem nejdelší (70 % knihy) a je jádrem publikace. Vstupní dosti složitý výklad systému typů písma, značek a barev, jichž je v knize použito, dokázali autoři vyjádřit na jediném listě tak, že lze systém zvládnout v několika minutách.

První část knihy, nazvanou „Pro porozumění krajinám Francie“ (str. 9—22), uvádí přehledná tabulka geologických období. Tato první část knihy má 2 kapitoly: o vyvíjející se přírodě a o antropogenních transformacích přírody.

Druhá část knihy je jejím obsahovým jádrem a svým rozsahem na str. 23 až 536 zabírá tři čtvrtiny díla. Je to soupis více než 4000 území a lokalit vybraných přírodních jevů Francie, tištěný několikabarevně a sestavený podle zásad stanovených jednotně pro všechna hesla knihy: Za číslem departmentu, vyjadřujícím orientačně správní polohu jevu, a jménem obce, v jejímž katastru se jev nachází, je jméno jevu a v závorce vedlejší slova jeho vlastního jména, např. jezero, štít, potok apod. Dál je uvedena nadmořská výška jevu, odkaz na mapy, v nichž dílo je zaznamenává a odkazy na text o této lokalitě v knize. Barevnými plochami a grafickými symboly je jednoduše vyznačena věcná povaha jevu, např. vulkanický jev, krasová jeskyně, kaňonovitý údolí apod.; zkratkově je zaznamenána také vzdálenost jevu od obce, dopravní prostředek, jímž je jev dosažitelný a dosažitelnost jevu pěší cestou. Teprve potom následuje vlastní text hesla, vytištěný několika typy písma, jejichž význam je snadno srozumitelný, a který uvádí i různé odkazy, např. na výklad hesla v terminologickém slovníku v 5. části knihy, a také určuje zeměpisnou polohu jevu. Barevným tiskem jsou vyznačeny různé kvality lokality, příjezdových silnic, náročnost příchodu nebo příjezdu k lokalitě; je např. uvedeno, zda jev mohou navštívit všichni, zda je lokalita náročnějším cílem vyžadujícím speciální výstroj, nebo zda lze jev navštívit pouze v doprovodu speciálního průvodce, případně s výjimečnou osobní sportovní zdatností. Text uzavírá odkaz na jiné heslo potřebné k porozumění a šifra autora hesla. Mnoho set jevů je doloženo podrobnými barevnými mapkami a barevnými fotografiemi.

Třetí část knihy (str. 537—636) je „Atlas reliéfu Francie“: 90 barevných map jednotlivých částí Francie, které skládají území celé země; mají tak sugestivně plastický reliéf, že v jistém smyslu předčí i slavné mapy Imhofovy. Každá z map je doplněna geografickými charakteristikami. Za těmito podrobnými mapami jsou přehledné mapy Francie: mapa zeměpisných krajin s názvy orografických celků, vodopisná mapa, mapa cestovních tras pro pěší turistiku a kartograficky nejméně estetická mapa národních parků a chráněných území Francie (str. 630); tato je věcně názorná a doplněna podrobným textem o ochraně přírodních divů Francie s dokonalým adresářem 246 státních i soukromých úřadů, ústavů a institucí, které na různých úrovních zajišťují nebo podporují ochranu přírodních památek Francie.

Čtvrtou část knihy tvoří ilustrovaný terminologický slovník 523 obecných pojmů použitých v knize, především těch, které jsou označeny za divy přírody; např. zemní pyramidy, ostrovní hory, sopečné jehly, meandry, polje, kary, eratika, poldry, hráště atd. Většina těchto pojmů přísluší vědním oborům geomorfologie, geologie a hydrogeografie. Tento slovník určený pro širokou veřejnost se nevyhýbá ani tak veřejnosti málo známým heslům, jako je glacis, ypriesien, metoda C 14, antropogenní, planéza, erozní úroveň apod. V textu slovníku lze sice u mnoha hesel poznat závislost textu na geografickém slovníku Tricartově, ale slohově a zvláště tiskovou úrovní je tento slovník „pro automobilisty“ dokonalejší, než uvedený nejnovější francouzský geografický slovník.

Pátou částí díla je dvoubarevný rejstřík tištěný několika typy písma s dokonale přehlednými odkazy na text, obrazy i mapy v knize. Počet hesel rejstříku — téměř 9 000 — je také dokladem hloubky publikovaného díla.

V knize je 643 barevných fotografií, map aj. kreseb, většinou vynikajících kartografických i fotografických vyjádření s uměleckou hodnotou. Skoda, že jen 5 fotografií monie být celostránkových a většina jich je otištěna na menších plochách. Vícebarevné jsou vytištěny i malířské obrazy horských schémat a pérovy, jako blokdigramy, geologické profily, rozhledová schémata apod. Barevně jsou zvýrazněny i názvy různé úrovně a tabulky. Vícebarevných map je 206, barevných fotografií 379, jiných barevných příloh 58. Ostatní grafické přílohy jsou černobílé a je jich málo.

Pozoruhodná je ediční úroveň díla. Celá kniha výškového formátu 29 cm × 17 cm je vytištěna na hlazeném křídlovém papíru o síle listu pouhé desetinny mm a 99 % stran knihy je tištěno vícebarevně. I při použití tolika barev je dílo estetické. Promyšlená sazečská práce i celková grafická úprava díla mají vysokou úroveň.

Pro českého geografa je prohlídka knihy zážitkem z hlediska obsahového i formálního. Z obsahového, protože se v ní podrobně seznamuje s četnými jevy, o jejichž existenci nevěděl; sotva kdo v ČSSR může znát 4 000 různých francouzských lokalit. Uspokojení přináší i záruka odborné úrovně obsahu, když se na jeho textech podílelo tolik předních francouzských geografů, zatímco v mnoha zemích dodnes je psaní turistických průvodců a autoprůvodců doménou okrajových pracovníků, někdy i bez základního vzdělání odpovídajícího obsahu knihy. Zážitkem je i formální vybavení díla, protože tak dokonale vydanou knihu z oboru geografie a příbuzných oborů, zvláště ne v průvodcovských edicích, jsme z našich nakladatelství už dlouho nedostali. Česká Rubínova knížka s velmi podobným námětem (Turistické zajímavosti ČSSR, díl 1. Geologie), která vyšla ve 2 vydáních 1959 a 1960, má sice vysoký index odbornosti i autorské informovanosti a je také doložena výběrovými fotografiemi, ale pro její skromný rozsah, primitivní a pouze černobílé provedení jí s francouzskou knihou vůbec nelze srovnávat. Bylo by dobré, kdyby zde recenzovaná zahraniční kniha byla podobkou příslušným místům k přípravě podobného kolektivního díla vysoké úrovně také o Československu; naše vlast má rovněž mnoho „přírodních divů“ ve svém území a tradice našeho polygrafického průmyslu napovídá, že při dobré organizaci jsme i u nás schopni vydat takové dílo, jako recenzovaná kniha z produkce vyspělých kapitalistických států.

L. Zapletal

Antonín Svatoš: Interpretace leteckých snímků při inženýrsko-geologickém průzkumu svahových pohybů. 96 str., 35 obr. Academia, Praha 1975. Cena 16 Kčs.

Publikace je z oboru, který je dnes ve světě ve velkém rozvoji. Interpretace leteckých (a dnes i družicových) je dnes zejména v málo zalidněných a prozkoumaných oblastech velmi důležitou metodou průzkumu přírodních podmínek. Ale i v oblastech lidnatých a dosti prozkoumaných může metoda fotointerpretace přinést mnoho nového. Svatošova publikace, která se zabývá jen určitou částí přírodního prostředí, o tom podává přesvědčivý důkaz. Knížka je nevelká rozsahem, ale významná a zajímavá právě svou tematikou: spojením řešení důležité problematiky pomocí nové metody.

Svatošova publikace je rozdělena do pěti kapitol, k nimž jsou přirazeny závěry, seznam literatury a obrazová příloha. V první kapitole Současný stav geologické interpretace leteckých snímků v ČSSR se konstatuje, že fotointerpretace se stala v posledních dvou desetiletích velmi účinnou průzkumnou metodou, zejména pro účely naftové prospekce a vyhledávání nerostných surovin obecně, jakož i pro účely inženýrsko-geologické. Připomínají se zde časopisecké práce a zmínky o metodě v naší literatuře. Přestože letecké snímky se u nás používaly pro geologické účely již před 2. světovou válkou (prof. Záruba), brzy po ní nedošlo u nás k většímu používání snímků.

Použitelnost snímků totiž značně závisí na geologické stavbě: nejvíce informací o předkvartérním podkladu lze ze snímků vyčíst v terénech budovaných sedimenty, které se vyznačují různým stupněm odolnosti vůči erozním pochodům. Z klimatického hlediska jsou nejvýhodnější oblasti seminariální a aridní, kde výchozy hornin nejsou kryty vegetací, a rovněž území polární. U nás je velký stupeň prozkoumanosti území. V těchto příčinách, hlavně proto, že naše území je z velké části budováno vyvřelými a metamorfovanými horninami, autor vidí hlavní překážky malého využívání leteckých snímků u nás. Proto se interpretace uplatní hlavně ve speciálních tématech, jako je např. sledování deformací svahů.

Druhá kapitola Dosavadní zkušenosti s interpretací leteckých snímků při inženýrsko-geologickém průzkumu svahových deformací podává přehled publikovaných prací k tomuto tématu. Práce se dělí do tří skupin: všeobecné učebnice, studie o svahových pohybech s použitím leteckých snímků, dále práce zabývající se metodikou rozpoznávání svahových pohybů na snímcích. Ve třetí kapitole Výběr příkladů a pracovní postup autor uvádí jednotlivé příklady jakožto typy pohybů. Uvádí tyto příklady: 1. hřeben Grešové u Podbanska (hlubinné ploužení), 2. travertinová kupa Drevenk (blokové pohyby po plastickém podloží), 3. Handlovská kotlina (sesuvy proudového tvaru), 4. okraje čedičových proudů u Stadic (blokové pohyby), 5. hřeben Spišské Magury u Jezerska (sesuvy flyšových hornin), 6. svah Ohře u Stranné (zemní proudy), 7. svah u města Frank v Kanadě (zřícení hornin).

V páté kapitole Shrnutí výsledků snímkové interpretace autor vysvětluje různé typy svahových pohybů a jejich obraz na leteckých snímcích. Práce je doplněna obsažným závěrem v anglickém jazyce (13 str.) a seznamem literatury.

Publikaci je nutno označit jako první původní monografii z oboru konkrétní interpretace leteckých snímků v ČSSR. Škoda, že se do ní vloudily některé chyby víceméně formálního rázu, např. vadná popiska u obr. 30 (uvedeno 20 a jiný text), stereoskop je zřejmě omylem uveden jako dokonalý vyhodnocovací přístroj (str. 50). Grafika interpretačních náčrtů by mohla být jemnější apod. Tyto nedostatky celkově nesnižují značnou odbornou úroveň tohoto pionýrského díla.

Z. Murdých

Fritz Fezer: Karteninterpretation. 149 str., 61 obr. G. Westermann, Braunschweig 1974. 16 DM.

V učebnicové řadě Das Geographische Seminar — Praktische Arbeitsweisen vyšla loňského roku publikace pro geografy-kartografy z nejpotřebnějších. Její autor Fritz Fezer z heidelberské univerzity, Zák profesora H. Lautensacha (1886—1971), ji sepsal — jak se sám v předmluvě zmiňuje — z podnětu studentů geografie požadujících všeobecně použitelnou příručku uvádějící do metod mapové interpretace.

V západoevropských zemích, především ve spolkové republice, ale i v USA a), mají podobné publikace již tradici. Vzpomeňme jen topografických atlasů spolkových zemí Slesvicka-Holštýnska (3. vyd. Neumünster 1969), Dolního Saska (2. vyd. Hannover 1967), Severního Porýní-Vestfálska (Bad Godesberg 1968), Hessenska (Neumünster 1969) a Bavorska (Mnichov 1968), od r. 1960 v Geographische Rundschau průběžně k interpretačním účelům vycházejících příloh z Dierckeho Weltatlasu, nedávno dokončených třiceti sešitů Landformen im Kartenbild 1:25 000 (Braunschweig 1968—1973), anglické G. H. Duryho Map Interpretation (London 1967), druhého vydání amerického souboru Atlas of Landforms (West Point/New York 1974), známého francouzského díla Atlas des formes du relief (Paříž 1956), staršího souboru P. Vosselera Die Landschaft der Schweiz 1:25 000 a 1:50 000 (Bern 1928) nebo již klasické publikace R. D. Salisburyho a W. W. Atwooda The Interpretation of Topographic Maps (Washington 1908). Fezerova příručka se od většiny předchozích odlišuje v tom, že učí rozpoznávat přírodní, ekonomické, sídelní, komunikační, sociální aj. poměry z mapového obrazu nejen z map topografických popř. jejich uveřejněných částí, ale i z map geografických a atlasových. Skutečnost, že u map těchto menších měřítek (zpravidla od 1:150 000) již musí být

část půdorysného obsahu vynechána (popř. nahrazena symboly) neznámá, že jsou pro vyhodnocování geografického obsahu méně cenné. Autor naopak předkládá řadu příkladů, kdy ani generalizovaný polohopis, výškopis apod. nezabrání zkušenému čtenáři mapy, aby z ní získal potřebné údaje. Zároveň hledá všeobecnou použitelnost vžitých interpretačních způsobů pro kteroukoliv zeměpisnou oblast. Výjimkou zůstane střední Evropa se specifickými kulturně geografickými poměry; tvrzení jistě problematické, shoduje se však s míněním Schmithüsenových.

V jednotlivých částech je studující seznámen s metodami mapové interpretace geomorfologických útvarů pevninských, pobřežních i podmořských, získává podrobnější představu o říční a údolní síti, o pramenech, jezerech, slatinách, ledovcích, o formách nejen přírodního, nýbrž i antropogenního reliéfu, o dopravních a informačních spojích, o rozložení sídel, o zemědělských, lesnických, průmyslových a těžebních oblastech, o energetických zdrojích, o rozložení vegetace a zvířeny, o charakteru ochrany půdního fondu i příp. o geografické rajonizaci. K pročištění interpretačních schopností je na konci každé části připojen odkaz k příslušné mapě nového vydání Dierckeho Weltatlasu (G. Westermann, Braunschweig 1974). Zvláštní úsek je věnován geografickému názvosloví, sídelním a pomístním názvům, zejména však tzv. Flurnamen, tj. polním tratím, jež doporučuje autor konfrontovat s další příručkou seminární řady — H. Jäger: Historische Geographie (Braunschweig 1969).

Závěr brožury je opět originální v použití metody příkladu, kdy i z černobílého úseku jinak trojbarevné japonské mapy 1:50 000 (přístav Akita s okolím na sz. pobřeží Honšú) dokáže zaškolený interpret získat mnoho informací, které lze jinak snadno přehlédnout.

Především z těchto důvodů má i dnes vyhodnocování klasického mapového obrazu vedle moderních leteckých a družicových snímků na zahraničních geografických ústavech vysokých škol své pevné místo jako učební předmět a podobné příručky jako tato zůstávají neocenitelným vodítkem.

I. Kupčík

MAPY A ATLASY

DIERCKE Weltatlas. 200 str., přes 500 map a kartogramů, Kartographische Anstalt G. Westermann, Braunschweig 1974. Cena 30 DM.

Málokteré atlasové dílo se může pochlubit tak velkým počtem vydání, jako Diercke Weltatlas, který r. 1974 vychází po 186. (od r. 1883), tentokrát v příkladné úpravě Westermannova nakladatelství. Svědčí to nejen o oblíbě atlasu ve školách a v rodinách, ale i o poctivém přístupu a náročnosti autorů při zpracování jeho bohatého obsahu. Když navíc výrobci připojili k tradici dlouho požadovaný praktický formát (29,5×21,5 cm), malou váhu (mapy nemají bílé okraje) i nízkou cenu, je po dlouholetém úspěchu didaktickém dnešní úspěch komerční zcela pochopitelný.

Od posledního vydání (1950) se změnil nejen obraz Země, ale i koncepce vyučování zeměpisu. Obsah nového vydání, přepracovaný po šesti letech konzultací, je metodicky natolik pozměněn, že zaslouží bližší pozornosti. Obecně zeměpisné mapy, převážně kontinentů, popř. jejich částí, s jasně oddělitelnou barevnou hypsometrií a pečlivě vybraným topografickým obsahem zabírají asi pětinu atlasových stran. Mapy porostů jsou méně většinou jako příklady typických krajin (např. Gdaňský záliv, okolí Amsterodamu, laguna Pádu, horní Porýní, oblast u Tinaiones v Peru, okolí Geziry v Sudánu, Tibet, Špicberky atp.), ze kterých žáci získají nejlépe představu o charakteru krajiny. Jsou přechodem k dalším mapám s tematickým obsahem, které seznamují povětšinou s ukazateli národohospodářské a sociální úrovně států a oblastí. Jednota měřítka umožňuje přesná srovnávání (evropská část SSSR resp. severovýchod USA). Údaje např. o zemědělské produkci jsou převzaty ze statistik FAO, a to z průměru pětiletého období, tedy s vyloučením výkyvů ovlivněných v jednotlivých letech neúrodou (počasím), údaje o těžbě nerostů jsou průměry ze dvou let. Specifickou podskupinou jsou mapy využití půdy a nerostného bohatství. Na tyto přehledné maloměřítkové mapy navazují mapy měst a jejich okolí, ponejvíce v měřítku 1:50 000, méně 1:250 000, popř. 1:500 000 apod., kde se podařilo podchytnout nejen jejich růst, hustotu zástavby, využití půdy,

funkční členění, denní a noční obyvatelstvo, nýbrž i předpoklady růstu města do r. 1980 (např. New York).

Podrobné mapy se znázorněním prostorového uspořádání a územního plánování, dopravy, sociální struktury obyvatelstva, náboženského vyznání, cizineckého ruchu, energetických i průmyslových center a forem zemědělské výroby vtiskují původně středoškolskému atlasu originální pojetí a širší pole uplatnění (o jeho používání na geografických seminářích na vysokých školách je zmínka v recenzi Fezerovy Karteninterpretation). Mapy přírodních geofaktorů, tj. mapy klimatické, geologické, tektonické, půdní atd. (41 map) doplňují mapy geomorfologické (32 map). Pravděpodobně poprvé se u atlasu setkáváme se zaznamenáním ekologických vztahů v krajině a s možností ochrany prostředí. Těchto 23 map je nejen varujícím dokumentem např. o znečištění vod v NSR, ovzduší v Porúří, síle hluchosti v Dortmundu, zónách smogu v Los Angeles, erozi půdy v USA apod., ale i příkladem možného pozitivního řešení (okolí Hannoveru, Rezna aj.).

Vstupní informací k jednotlivým světadílům a velkým státům je 30 politických a správních map, zčásti se zachycením změn od r. 1914, popř. 1937, do současnosti. K odstranění kartografického analfabetismu u žáků má posloužit ukázka vislého a šikmého letického snímku (na příkladu Rothenburgu) a jeho mapová modifikace, pohledová mapa severoněmeckého pobřeží i příklady z ukázek úředního souboru topografických map.

V závěru je připojeno 6 družicových snímků (NSR, Bavorsko, Alpy, Chicago, Utah, Himálaj) a jejich interpretace v klasickém mapovém obrazu, synoptická mapa zkonstruovaná na podkladě podobného snímku, dále mapy oběžných drah satelitů a mapy obou polokoulí Měsíce. Předsádku resp. předeštlí účelně vyplňují mapy hvězdné oblohy, sítě kartografických zobrazení, klad atlasových listů a údaje o vzdálenosti a velikosti planet. Imenný rejstřík zahrnuje přes 22 000 názvů, doplnkem je rejstřík geografických odborných názvů, přepis výslovnosti z patnácti jazyků (včetně češtiny) a výklad užitých zkratek.

Atlas vzbudil na trhu značnou pozornost, byl v zahraničí dlouho propagován, jména v redakční radě (Arnberger, Bobek, Boesch, Fink, Meine, Otremba, Sperling, Wilhelm Witt a další) byla zárukou úspěchu. Po kladných recenzích následovala navíc i odborná pojednání v geografických a školských časopisech, která potvrzují správnost jeho metodického uspořádání a vyzdvihují mj. grafickou a estetickou přitažlivost jeho obsahu: Z těchto důvodů bude přínosem každá jeho konfrontace s našimi současnými školními atlasy.

I. Kupčik

Mapa půd Polska (Mara Gleb Potski. Soil Map of Poland) 1:1 000 000. Autoři: B. Dobrzański, St. Kowalski, Franc. Kuźnicki, T. Witek a S. Zawadski. Polská akademie věd, komitét pro půdoznalectví a zemědělskou chemii, Warszawa 1974.

Veškeré půdy Polska jsou na této mapě rozděleny do následujících skupin: 1. mladé iniciální půdy slabě vyvinuté na pevných půdotvorných horninách, 2. rendziny, 3. mady, 4. hydromorfní půdy, 5. hnědé půdy typické a vyluhované, 6. hnědé půdy kyselé a vyluhované, 7. komplex půd pseudopodzolových, vyluhovaných hnědých půd a půd pseudo-glejových, 8. půdy rezivé a rezivé půdy podzolované, 9. půdy podzolované a podzoly.

Skupina rendzin je zde tvořena řadou půdních jednotek a na mapě jsou vylíšeny vápnité rendziny vytvořené na horninách křídové formace, vápnité rendziny vytvořené na sedimentech jiných geologických formací, rendziny na sádrovcích (sádrovcové rendziny) a komplex půd tvořený rendzinami, hnědými půdami typickými a vyluhovanými vzniklé na pískách a vápencích převážně křídového stáří.

Skupina mad (mady) zahrnuje aluviální (nivní) půdy různého zrnitostního složení.

Skupina hydromorfních půd vylíšuje na mapě půdy mulové a mulovo-glejové, půdy rašeliništní a muršové (tj. rašeliništní půdy ve svrchní vrstvě z části mineralizované), černé a šedé půdy černozemního typu a degradované černoze a šedé půdy vytvořené na sprašových substrátech.

Skupina hnědých půd typických a vyluhovaných je na mapě tvořena celkem 4 půdními jednotkami. Jsou to hnědé půdy vytvořené na pevných sedimentech s vápnitým tmelem (hlinité až jílovité), hnědé půdy vytvořené na lehkých písčitohlinitých substrátech.

Skupina kyselých a vyluhovaných hnědých půd zahrnuje na mapě oblasti hnědých půd vytvořených z půdotvorných hornin eruptivních a metamorfovaných s různým zrnitostním složením, dále pak hnědé půdy na bezkarbonátových půdotvorných substrátech.

Komplexní skupina pseudopodzolových půd, vyluhovaných hnědých půd a pseudoglejových půd obsahuje na mapě oblasti či okrsky půd vytvořených na pevných sedimentárních horninách, hnědé půdy vzniklé na pískách různého původu, hnědé půdy vzniklé na pískách a glaciálních hlínách a hnědé půdy na spraších a sprašových hlínách.

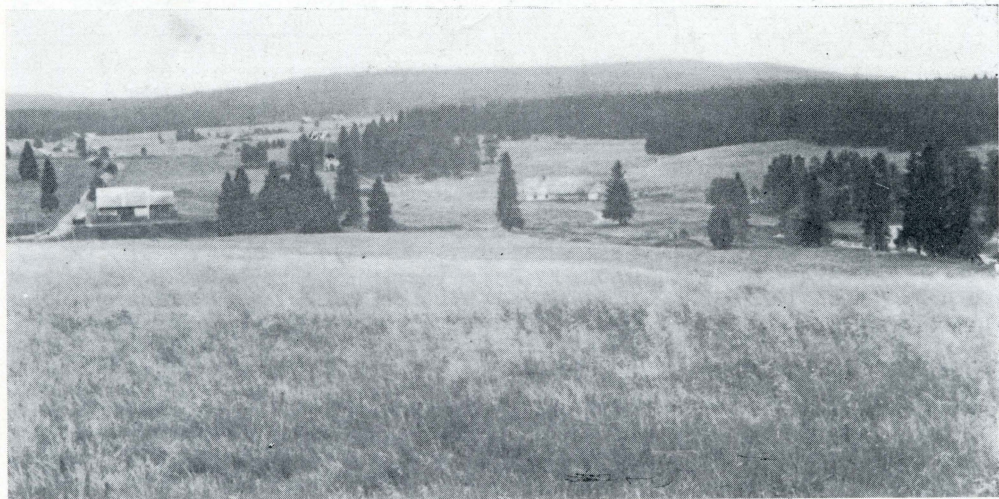
Skupina rezivých půd typických podzolovaných vylišuje na mapě 2 půdní jednotky a to rezivé půdy na lužních pískách a rezivé půdy na písčitohlinitých až hlinitých substrátech různé geneze.

Skupina podzolových půd a podzolů je tvořena na mapě 2 jednotkami. Jsou to půdy vytvořené na pískách různého původu a pak půdy, na písčitohlinitých a hlinitých substrátech různého geologického původu a stáří.

Mapa půd Polska představuje velmi dobré dílo pedokartografické pokud se týče vymezení, resp. hranic jednotlivých půdních jednotek. Označování, resp. klasifikace některých půdních jednotek je speciální a vyžadovala by podrobnějších vysvětlivek. K mapě jsou přiloženy samostatné vysvětlivky v jazyku polském, ruském a anglickém.

Celkově lze tuto mapu půdních poměrů Polska hodnotit velmi příznivě jako další příspěvek pro komplexní pedokartografii Evropy.

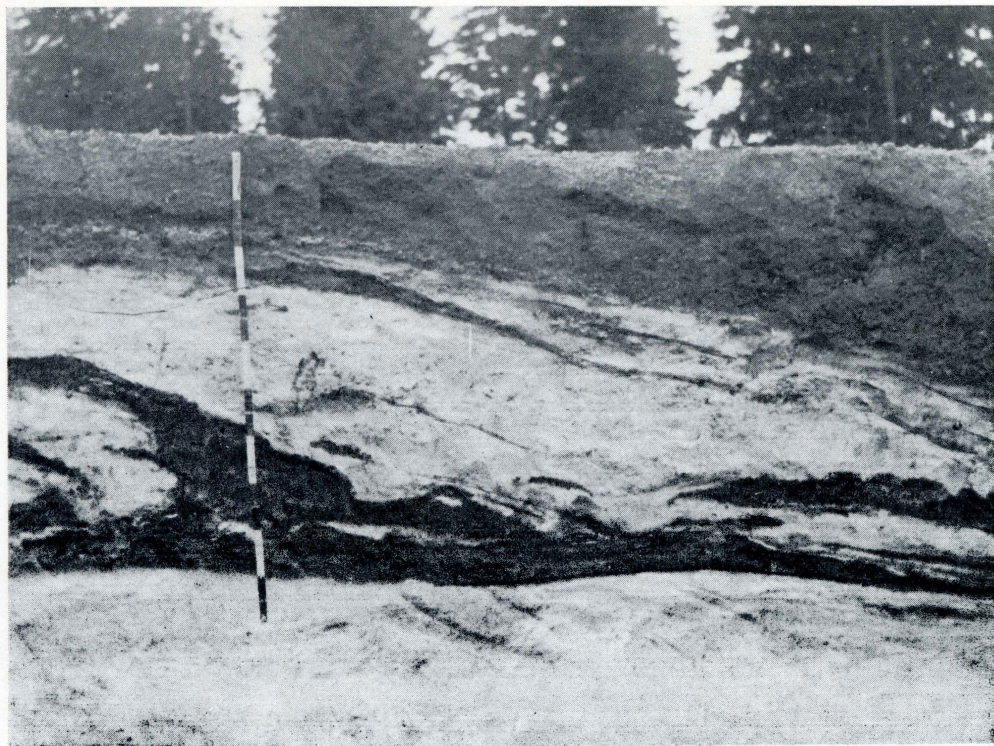
J. Pelíšek

1. Náhorní plošina v oblasti Horské Kvildy s pohřbenými půdami.

(Snímky 1—4 *J. Pelíšek*.)

2. Mocná soliflukce s kryogenně zvrženými půdami západně od Horské Kvildy.

3. Hákovitá soliflukce rulových zvětralin u Kvildy.
4. Kopulovitá forma žulového balvanu jako zbytek předkvartérního zvětrávání (oblast Plechého).

Ke zprávě S. Šprincové: Sympozium „Cestovní ruch jako činitel národního a regionálního rozvoje“

1. Město Belogradčik v severozápadním Bulharsku, kde se konalo symposium o cestovním ruchu. Na severu hřeben Belogradčički Venec (906 m n. m.) se svislou stěnou malmských vápenců.
2. Vlastní skalní město Belogradčické skály je vytvořeno v červených permských slepencích.

3. Skalní skupina u Belogradčické pevnosti na okraji Belogradčických skal — významné oblasti cestovního ruchu v této části B.L.R. (Snímky 1—3 J. Rubín.)

LITERATURA

V. B. Sočava (ed.): Topologičeskije aspekty učenija o geosystemach (*J. Demek*) 224 — V. I. Prokajev: Osnovy landšaftovedenija i fizikogeografičeskoje rajonirovanije (*J. Demek*) 224 — M. F. Thomas: Tropical Geomorphology (*J. Demek*) 225 — (*J. Demek*) — 226 F. Wilhelm. Schnee und Gletscherkunde (*J. Demek*) 227 — N. J. Graves: New Movements in the Study of Teaching in Geography (*J. Demek*) 227 — Studia geomorphologica Carpatho-Balcanica (*L. Buzek*) 228 — G. Abale: Bergstürze in den Alpen, ihre Verbreitung, Morphologie und Folgeerscheinungen (*J. Rybář*) 229 — N. V. Dumitraško (ed.): Gornyje strany Evropejskoj časti SSSR i Kavkaz. (*A. Ivan*) 230 — M. Konček a kol.: Klíma Tatier (*M. Nosek*) 231 — K. Pejml: 200 let meteorologické observatoře v pražském Klementinu (*M. Nosek*) 232 — S. P. Chromov, L. I. Mamontova: Meteorologičeskij slovar' (*M. Nosek*) 233 — Doklady VI. mezinárodní konference po meteorologii Karpat 1973 (*M. Nosek*) 233 — O. Hasík: Vodohospodářská výstavba a životní prostředí člověka (*H. Kříž*) 233 — P. D. Jarošenko: Obščaja biogeografija (*J. Písek*) 235 — V. S. Preobraženskij (ed.): Teoretičeskije osnovy rekreacionnoj geografii (*S. Šprincová*) 235 — V. Knoz: Jeseníky (*L. Zapletal*) 236 — *Guide des Merveilles Naturelles de la France* (*L. Zapletal*) 239 — A. Svatoš: Interpretace leteckých snímků při inženýrskogeologickém průzkumu svahových pohybů (*Z. Murdych*) 240 — F. Fezer: Karteninterpretation (*I. Kupčík*) 241

MAPY a ATLASY

Diercke Weltatlas (*I. Kupčík*) 242 — Mapa půd Polska 1:1 mil. (*J. Peříšek*) 243

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ

Číslo 3, ročník 81; vyšlo v září 1976

Vydává: Československá společnost zeměpisná v Akademii, nakladatelství ČSAV, Vodíčková 40, 112 29 Praha 1. — Redakce: Vodíčková 40, 112 29 Praha 1. Telefon: 246241-9. — Objednávky a předplatné přijímá PNS, administrace odborného tisku, Kubánská 1539, 708 72 Ostrava-Poruba. Lze také objednat u každého poštovního úřadu nebo doručovatele. — Vychází 4× ročně. Cena jednotlivého sešitu Kčs 10,—, roční předplatné Kčs 40,—. — Objednávky ze socialistických států vyřizuje ARTIA, Ve Smečkách 30, 111 27 Praha 1. — Tiskne MTZ, n. p., závod 19, 746 64 Opava.

Sole agents for all western countries with the exception of the German Federal Republic and West Berlin JOHN BENJAMINS B. V., Amsteldijk 44, Amsterdam (Z.), Holland. Orders from the G. F. R. and West Berlin should be sent to Kubon & Sagner, P. O. Box 68, 8000 München 34 or to any other subscription agency in the G. F. R. Annual subscription: Vol. 81, 1976 (4 issues) Dutch Glds. 50,—, DM 48,—

REDAKČNÍ POKYNY PRO AUTORY

1. *Obsah příspěvků.* Sborník Čs. společnosti zeměpisné uveřejňuje původní práce ze všech odvětví geografie a články souborně informující o pokrocích v geografii, dále kratší zprávy osobní, zprávy z vědeckých a pedagogických konferencí, zprávy o činnosti ústavů domácích i zahraničních, vlastní výzkumné zprávy a zprávy referativní [zpravidla ze zahraničních pramenů], recenze významnějších zeměpisných a příbuzných prací a příspěvky týkající se terminologické problematiky.

2. *Technické vlastnosti rukopisů.* Rukopis předkládá autor v originále (u hlavních článků s jedinou kopií) jasně a stručně stylizovaný, jazykově správný, upravený podle čs. státní normy 880220 (Úprava rukopisů pro knihy, časopisy a ostatní tiskopisy). Originál musí být psán na stroji s černou neopotřebovanou páskou a s normálním typem písma [nikoliv perličkovým]. Rukopisy neodpovídající normě budou buď vráceny autorovi nebo na jeho účet zadány k úpravě. Přijímají se pouze úplné, všemi náležitostmi [tj. obrázky, texty k obrázkům, literatura, resumé ap.] vybavené rukopisy.

3. *Cizojazyčná resumé.* K původním pracím v českém nebo slovenském jazyce připojí autor stručné (1–3 stránky) resumé v anglickém nebo německém, výjimečně po dohodě s redakcí v jiném světovém jazyce. Text resumé dodává zásadně současně s rukopisem, a to přímo v cizím jazyce.

4. *Rozsah rukopisů.* Rozsah hlavních článků nemá přesahovat 8–15 stran textu včetně literatury, vytvůlků pod obrázky a cizojazyčného resumé. Je třeba, aby celý rukopis byl takto seřazen a průběžně stránkovan.

U příspěvků do rubriky „Zprávy“ a „Literatura“ se předpokládá rozsah 1–5 stran strojopisu a případné ilustrace.

5. *Bibliografické citace.* Původní příspěvky a referativní zprávy musí být doprovázeny seznamem použitých literárních pramenů, seřazených abecedně podle příjmení autorů. Každá bibliografická citace musí být úplná a přesná a musí obsahovat tyto základní údaje: příjmení a jméno autora (nebo jeho zkratku), rok vydání práce, název časopisu (nebo edice), ročník, číslo, počet stran, místo vydání. U knih se rovněž uvádí celkový počet stran, nakladatelství a místo vydání. Doporučujeme dodržovat pořadí údajů a interpunkci podle těchto příkladů:

a) Citace časopisecké práce:

BALATKA B., SLÁDEK J. [1968]: Neobvyklé rozložení srážek na území Čech v květnu 1967. — Sborník ČSSZ 73:1:83–86. Academia, Praha.

b) Citace knižní publikace:

KETTNER R. [1955]: Všeobecná geologie IV. díl. Vnější geologické síly, zemský povrch. 2. vyd., 361 str., NCSAV, Praha.

Odkazy v textu. — Odkazuje-li se v textu na práci jiného autora (např.: Kettner 1955), musí být tato práce uvedena v plném znění v seznamu literatury.

6. *Obrázky.* Perokresby musí být kresleny bezvadnou černou tuší na kladivkovém nebo pauzovacím papíře v takové velikosti, aby mohly být reprodukovány v poměru 1:1 nebo 2:3. Předlohy větších rozměrů, než je formát A4, se přijímají jen výjimečně a jsou vystaveny pravděpodobnému poškození při několikeré poštovní dopravě mezi redakcí a tiskárnou mimo Prahu. Předlohy rozměrů větších než 50×70 cm se nepřijímají vůbec.

Fotografie formátu 13×18 cm [popř. 13×13 cm musí být technicky a kompozičně zdařilé, dokonale ostré a na lesklém papíře.

V rukopisu k vysvětlivkám ke každému obrázku musí být uveden jeho původ (jméno autora snímku, mapy, sestavitele kresby, popř. odkud je obrázek převzat apod.).

7. *Korektury.* Autorům hlavních článků zasílá redakce jen sloupcové korektury. Změny proti původnímu rukopisu nebo doplňky lze respektovat jen v mimořádných případech a jdou na účet autora. Ke korekturám, které autor nevrátí v požadované lhůtě, nemůže být z technických důvodů přihlédnuto. Autor je povinen využívat výhradně korekturních znamének podle Čs. státní normy 880410, zároveň očíslovat nátičky obrázků a po straně textu označit místo, kam mají být zařazeny, a vrátit vše i s rukopisem v požadované lhůtě redakci.

8. *Honoráře, separátní otisky.* Uveřejněné příspěvky se honorují. Autorům hlavních článků posílá redakce jeden autorský výtisk čísla časopisu. Žádá-li autor separáty [zhotovují se pouze z hlavních článků a v počtu 40 kusů], zašle jejich objednávku na zvláštním papíře současně s rukopisem, nejpozději pak se sloupcovou korekturou. Separáty rozesílá po vyjití čísla sekretariát Čs. společnosti zeměpisné, Na Slupi 14, Praha 2. Autor je proplácí dobříkou.